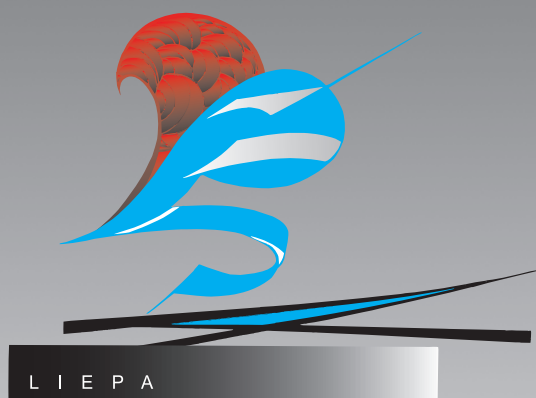

DURYS

KULTŪROS IR MENO ŽURNALAS / 2026 **LIEPA** / Nr. 7 (151)

Gegužės ir birželio sandūroje greta įėjimo į Klaipėdos dramos teatrą išdygo šiltnamis su augalais – savotiška šių metų festivalio „TheATRIUM“ šūkio „Savo sode auginsime dagius“ materializacija. Domo Rimeikos nuotr.

TURINYS

TEATRAS

Evelina ZENKUTĖ. Jubiliejinis festivalis „TheATRIUM“: saugoti, bdyti, svaiginti 4

ŠOKIS

Žaneta SKERSYTĖ. V. Galvanauskienė: šokis man leidžia mąstyti, jausti ir išreikšti save 14

MUZIKA

Į nemokamus koncertus kviečia jubiliejinis dešimtas Kretingos senosios muzikos festivalis 22

 Radvilė UŽGALYTĖ, Robertas UŽGALIS. Klasikinė muzika be sienų: kodėl festivalis „Impresijos“
 yra daugiau nei koncertų ciklas 26

KINAS

Andrius RAMANAUSKAS. Kaip du jauni režisieriai nurungė patį S. Spielbergą 32

PARODŲ SALĖSE

Ignas KAZAKEVIČIUS. Kūrybinio dažnio paieškos 35

Ugnė BRAZYTĖ. Mįslės keturgyslės beieškant 44

 Aurelija MALINAUSKAITĖ. Sakralinių erdvių tapytojo R. Pfeifferio kūriniai – Prano Domšaičio galeri-
 joje 48

GINTARO LAŠAI

Agnė IVANAČIČIUTĖ. E. Wichertas – ne tik teisėjas, bet ir rašytojas 54

Nijolė KLIUKAITĖ. Vėjų krantas 56

Alma RIEBŽDAITĖ. Berazumė eina pas Dantistę 60

Jubiliejinis festivalis, saugoti, badyti,

Teatras lygu sodas. Sodas – tai augalai. Augalai – deguonis. Kai vyksta tradicinis – šiemet jau dešimtas – Klaipėdos dramos teatro organizuojamas festivalis „TheATRIUM“, dalykai nuskaidrėja. Esu tikra: dėl tos dosnios O₂ dozės. Įkvėpėme ir 2026-aisiais, gegužės 30–birželio 18 dienomis, pakvietus keturis spektaklius pristačiusiai tarptautinei programai. Ir buvome gyvi. Gyvi labiau nei įprastai.

Evelina ZENKUTĖ

Daugiafunkcis dagys

Balandžio pradžioje Klaipėdos dramos teatro atstovei spaudai Kristinai Sadauskienei paprašius pasidalyti mintimis apie „TheATRIUM“ rengiamam bukletui, ilgai

negalvojusi brūkštelėjau: „Galbūt nuskambės banaliai, bet pirmą savo gyvavimo dešimtmetį užbaigiantis tarptautinis festivalis man kuo toliau, tuo labiau asocijuojasi su švente. Švente ta tyrąja, gilumine to žodžio prasme – pojūčiu, kai kelios savaitės gegužės ir birželio sandūroje virsta kasdienybės įtrūkiu, pro kurį skverbiasi tankesnio laiko, sodresnių esmių, tikresnės bendrystės gaivalas.

Šventės, jei jos tikros, be blizgios pompastikos, visada palieka pėdsaką kažko, ką atradai, suvokei ar patyrei. Taip ir festivalis „TheATRIUM“, jo išpaudų – apstu. Uostamiesčio žiūrovų sąmonėje jie byloja apie platesnius, globalesnius teatro suvokimo horizontus, miesto audinyje įtvirtina Klaipėdą kaip ryškų kultūrinio Vakarų Lietuvos, o gal ir visos šalies žemėlapių tašką, teatro kūrėjams, praktikams leidžia tobulėti ar megzti naujų profesinių ryšių tinklą.

Kitaip tariant, teatrinis auditorijos raumuo stiprėja, kultūrinis miesto prestižas auga, Klaipėdos dramos teatrui veriasi naujos kūrybinės galimybės. Laimi visi – švenčia visi. Saugokime ir vertinkime tai, ką turime. Kol turime.“

Rašydama šį atsiliepimą, apie jubiliejinio, dešimtojo, festivalio devizą „Savo sode auginsime dagius“ buvau girdėjusi gal puse ausies. Jei apskritai girdėjau. ►

2026-ųjų festivalio programą papildė trys gretutiniai renginiai: edukacija Botanikos sode, susitikimas su Klaipėdos šauliais Teatro aikštėje ir drauge su Klaipėdos os k

„The ATRIUM“: svaiginti

...bėd...os kultūrų komunikacijų centru organizuotas slemas.

Pauliaus Sadausko ir Domo Rimeikos nuotr.

Biodrama „Wayqeycuna“ (režisierius, atlikėjas T. Cruzas, Argentina) ir bendruomeninės duonos kepimo dirbtuvės.

Pauliaus Sadausko nuotr.

◀ Tik dabar, jau pasibaigus „TheATRIUM“ maratonui ir įsigilinus į skleidžiamą žinią, suprantu, kaip visiškai intuityviu šūviu tą šūkį kliudžiau: šventę reikia ne tik švęsti, ją būtina ir saugoti.

Vaizdinga pasaką primenančia istorija buvo apraizgytas kasmetis uostamiesčio teatrinis vyksmas. Istorija apie sodą, kadaise apsupimą miškų, upių ir mitinių būtybių. Jame augo įvairiausi augalai, kūrė grožio, kvapų ir spalvų šventę, kol ji jį įsibrovę neprašyti svečiai pradėjo niokoti tai, kas buvo rūpestingai puoselėjama. Po vienos invazijos neapsikentę savininkai nusprendė apsaugoti sodą spygliuotais augalais – usnimis, erškėčiais, gudobelėmis, dagiais.

Didis paradoksas slypi šiame vaizdinyje: dagys čia vienu metu ir gynybos atributas, ir vertybė pati savaime. Tai, kas paprastai laikoma nepageidaujama piktžole, tampa būtina sodo dalimi. Galbūt būtent todėl ši metafora taip tiksliai byloja apie teatrą – gyva kultūra nėra vien nepriekaištingai išpuoselėtas gėlynas. Jai reikia ir to, kas bado, trikdo, net skaudina. Šiandienos pasaulio nerimo ir kultūrinių konfliktų fone „TheATRIUM“ primena ne tik apie būtiny-

bę saugoti tai, kas brangu, bet ir apie teisę egzistuoti tam, kas nėra pūkuota, švelnu ar dekoratyvu.

O šiųmetis festivalio sodas, kaip jau ne vienerius metus lepina Klaipėdos dramos teatro komanda, turtingas, vešlus, spalvingas: 12 pastatymų pristačiusi Lietuvos teatro vitrina; pirmo aukšto teatro fojė pakibęs menininko Alekso Grašio filigraniškasis pano „Balksvės“; prie paradinių teatro durų įkurdintas šiltnamius su augalais; trys gretutiniai renginiai – edukacija Botanikos sode, susitikimas su Klaipėdos šauliais Teatro aikštėje ir drauge su Klaipėdos kultūrų komunikacijų centru organizuotas slemas, viešnių iš Graikijos vestos dirbtuvės aktoriams profesionalams. Pagaliau svarbiausia: gegužės 30–birželio 18 d. pakvietusi tarptautinė programa, sudaryta iš keturių spektaklių, atstovavusių keturioms (ar veikiau penkioms) kryptims: Argentinai, Estijai, Graikijai, Ispanijai ir Didžiąjai Britanijai.

Festivalio svečių reziumė? Ir svaigino neuostytais aromatais ar nematytais spalvų deriniais, ir gydė ar ramino, ir dilgino, badė ar įsivėlė, prilipo neleidami apie save pamiršti. Krapštai tuos kibukų likučius,

virstančius žodžiais, vėl sugrįžtu į sodą. Pasivaikštome drauge?

Argentinietiškas limbo

„Nesu tik egzotiška prekė ar suvenyras“, – smigo į galvą per tarptautinę festivalio „TheATRIUM“ programą pradėjusį spektaklį „Wayqeycuna“ ištarta režisieriaus ir atlikėjo Tiziano Cruzo frazė. Deja. Nujaučiu, laimėti kovą su etiketėmis ir diferenciacija vargiai tikisi ir pats Argentinos šiaurėje, Andų regione gyvenančios kečujų bendruomenės palikuonis, dabar jau pasaulyje pripažintas tarpdisciplininis menininkas. „Deja“ keliu kvadratu: po parodytos biodramos į paties T. Cruzo norimą nusikratyti tolimo, neregėto „kito“ įvaizdį įsiaudė ne viena nauja pusbalsiu nuskambėjusių frazių „mhm, įdomu, įdomu... egzotika“ gija. Tada jau norėjosi „deja“ pakelti kubu: mūsų skrandžiai pamėgo empanadas, takus ar sevičes, dvasių taisome šamaniškomis ajavaskiškomis ceremonijomis, kai kuriuos Meksikos ar Peru kaimus pažįstame gal net geriau ►

◀ nei savus, o štai į mūsų kultūros ribas peržengiančius žmones vis dar žiūrime arba lyg į grėsmę, arba – kaip šiuo atveju – tarsi į stebinantį eksponatą. Norėtusi kitaip. Nebe-spokso. Verčiau suokalbiškai pamerkiti akį suprantant, kad visi iki vieno gyvename iš esmės tokių pačių dėsnių varomame išprotėjusiame pasaulyje.

T. Cruzas – jis ir skurdą, socialinę nelygybę patyręs autochtonas, ir drauge kosmopolitiškas, kapitalizmo vaisius ragaujantis menininkas – šią veikiausią nusiramino niekada neatnešančią limbo būseną perkelia į spektaklį „Wayqeycuna“. Perkelia ir multiplikuoja į dešimtis naujų limbo būsenų: būdamas scenoje dėvi tai steriliai baltą Vakarų pasauliui atstovaujantį kombinezoną, tai apsigaubia spalvingu Andų regiono moterų austu kipu; kritikuoja neoliberalizmą, neokolonializmą, antropoceną, sykiu grįžimo į gimtąjį kaimą vaizdus, įamžintus kamere, rodo šiuolaikiškame dideliame ekrane, o spektaklio pabaigoje dengiamą vaišių stalą filmuoja išmaniuoju telefonu; gedi savo vos aštuoniolikos sulaukusios sesers, kurios gyvybę po gimdymo

nusinešė rasistiniais pagrindais pasireiškusį medikų nepriežiūrą, drauge, pasakodamas apie Andų grožį, kečujų papročius, mitologiją, savo šeimą, švenčia gyvenimą; daro siziifšką darbą – dalydamasis asmenine istorija, bando kovoti su paradinės, baltosios

Šiandienos pasaulio nerimo ir kultūrinių konfliktų fone „The ATRIUM“ primena ne tik apie būtinybę saugoti tai, kas brangu, bet ir apie teisę egzistuoti tam, kas nėra pūkuota, švelnu ar dekoratyvu.

Argentinios kurstoma neteisybė, užtikrinti savo artimiesiems geresnį gyvenimą, čia pat prisėdęs ant žemės lyg mažas vaikas ekrane stebi savo kelionės į gimtinę vaizdus, barsto spalvingus popierėlius ar žaidžia su

dideliu audeklu. Patikėjau viskuo. Kiekviena neišvengiama prieštara, kiekvienai didelei globaliai ar argentinietišškai neteisybei, negerovei priešinama ramia, poetine intonacija, tiek filmuotais, tiek audekle mirguliuojančiais Andais, noru ir kovoti, ir gyventi taikiai, saugoti, dalytis, burtis.

Gražus šis Andų pasaulis. Didingas. Bet ir trapus. Mūsų trupinamas. Gražiai ant šuns nugaros į sielų pasaulį skrieja mirusieji, rišami kipu mazgai, kepa mirusiesiems skirta duona, tilindžioja avims parišti varpeliai, skamba liūdna daina apie nebeegzistuojančius namus. Ir varpeliai ataidi per vandenyną, kipu gijos nutįsta. Kokie mes panašūs. Bedantis visur bedantis. Ne fiziologinė būklė, o socialinis statusas, skurdo įdagas. Mūsų kaimai, archajiškos tradicijos, folkloras nyksta. Sveikatos apsauga vienus saugo geriau, kitus – prasčiau. Mums irgi svarbi duona. Tebesvarbi. Ant didelio stalo išdėliotų spalvingų jos kepalukų (dieną prieš spektaklį T. Cruzas su klaipėdiečiais šią duoną ir iškepė), vaisių, gėlių dalybomis, galiausiai kolektyviniu gėrybių skanavimu ir pokalbiais baigiasi „Wayqeycuna“. „Wayqey-

Spektaklis-koncertas „Makbeto daina“ („The Tiger Lillies“, Didžioji Britanija; „La Perla 29“ produkcija, Ispanija; režisierius O. Broggi).

ycuna“, išvertus iš kečujų, – „mano broliai ir seserys“. Laužiu gautą duoną, kemšu, dairausi aplink. Tiziano mojuoja ir šoka. Vidine akimi mirkteliu jam.

Flirtas su blogiu

Žvilgsnių pingpongas sužaistas ir su praeitimi – į dešimtąjį festivalį „The ATRIUM“ sugrįžo pirmajame dalyvavusi britų tamsiojo kabareto grupė „The Tiger Lillies“. Šiuosyk ne vien atlikti autorinių dainų, o drauge su Barcelonos teatro kompanija „La Perla 29“ pataršyti ar pamėsinėti – teatrologiniais terminais kalbant, dekonstruoti – Williamą Shakespeare’ą ir jo tironiškąjį Makbetą.

Ar reikia daug žodžių? W. Shakespeare’as yra W. Shakespeare’as, Makbetas – Makbetas, „The Tiger Lillies“ – „The Tiger Lillies“. *Dream team*. Atrodo, susitiko seni geri draugai, bendraminčiai, kraujas, tas menamas, tariamas, liejosi laisvai, ironija, groteskas taškėsi purslais, moraliniai nuosmukiai susmuko, iškrypimai nukrypo galutinai, o

iš pirmo žvilgsnio, rodos, nurautai eksperimentinis spektaklis-koncertas „Makbeto daina“ įgavo simbiotinį kūną – jame taip natūraliai sugyveno skirtingų laikmečių – gyvi ir mirę, skirtingų šalių ir kultūrų kūrėjai. Atrodo, lyg Martynas Jacques’as, grupės lyderis, visą gyvenimą būtų rašęs W. Shakespeare’o kūrybą palydinčias dainas, o šis – „The Tiger Lillies“ dedikuotą dramaturgiją.

W. Shakespeare’o „Makbete“ raganos pirmosios ištaria galios pažadą, įžiebta lemtingą, sykiu griaunantį valdžios troškimą ir sujaukia įprastą pasaulio tvarką. O štai į jas įsikūnijusi „The Tiger Lillies“ trijulė žmogaus menkumą iš šalies stebinčių ir komentuojančių destruktorių pavidalus aptaiso papildomais sluoksniais – brechtiškai zongais tragišką Škotijos karaliaus genezę jau ne tik iliustruoja, bet ją pratęsia, papildo, kartais tarsi tampa Makbeto vidinio pasaulio atgarsiu – jo baimių, kaltės, nuojautos muzika, sykiu nauju sluoksniu pačiai W. Shakespeare’o dramaturgijai.

Trys keisti kabareto vedliai žino šios istorijos pabaigą, todėl į žmogaus valdžios

siekį žvelgia su tam tikru liūdesiu, ironija. Kai scenoje liejasi kraujas, grupės nariai nedūsauja ir akių nevarto. Ne. „The Tiger Lillies“ vedlys Martynas aštriu falsetu rėžteli taip, kad to kraujo tik padaugėja. Kai kažkuris personažas, vedamas ambicijos, peržengia ribą, grupė ne moralizuoja, o su kreiva šypsena ir žaislingomis dainelėmis parodo, koks absurdiškas ir kartu atpažįstamas yra troškimas turėti daugiau galios, nei žmogus gali pakelti. Turbūt kruviniausia W. Shakespeare’o pjesė visą laiką flirtuoja su pačia blogio, tironijos šmėkla.

„Fuck Putin“, – tarsi žaibo iškrova nuskamba Martyno Vladimirui pasiūstas keiksmas. Prisiminkime: beprotybė visada šalia. Ir salė pratrūksta. Viskas taip, kaip turi būti, žinant, kad „The Tiger Lillies“ apskritai Lietuvoje turi nemažą gerbėjų ratą.

O štai režisieriaus Oriolo Broggi vedama teatro kompanijos „La Perla 29“ trijulė – aktoriai Mărcia Cisteró, Stefănas Halldórssonas, Andrew Tarbetas – mane siek tiek nukerta. Iki šiol atsisakau tikėti, kad makbetiškus siužetus perteikia ne britai. ►

Domo Rimeikos nuotr.

◀ Anglų kalbos tarimas, vaidybos maniera, kone identiška britų didiesiems, sakykime, kokiam nors Jeremy Ironsui, Benedictui Cumberbatchui ar Ianui McKellenui, specifiškas britiškas humoro jausmas, ironiškas ketvirtosios sienos laužymas – visa tai sukuria Londono scenos iliuziją. Raganų burtai, ne kitaip. Turbūt jų paveikti plojo – seniai girdėjau tokius gausius, ilgus aplovismentus – ir Klaipėdos dramos teatre susirinkę žiūrovai.

Tobulumo pragaras

Kiek mažesnio auditorijos entuziazmo (žodžius „mažesnis“ ir „entuziazmas“ vartoju labai liberaliai) sulaukė trečiasis šių metų „The ATRIUM“ spektaklis „Kiekviena diena kaip sekmadienis“. Estai esti rimtai nurauti. O tai patinka ne visiems. Manęs ilgai įtikinėti nereikėjo. Vos išgirdusi pirmuosius Morrissey dainos „Everyday Is Like Sunday“ akordus, buvau tikra – gero lauk. Renkiesi Morrissey, žinai, ką darai. Už į sceną perkeltą SPA

įvaizdį ir atmosferą – papildomi teatrinės karmos taškai.

Esu subjektyvi. Mėgstu talentingus, drąsius žmones, neordinarius kūrybinius sprendimus ir už baimę būti nesuprastam didesnę polėkį. Šiandienos pasauliui skriejant tai ant deginantį produktyvumą išaukštinančios,

tai ant nieko neveikimo, malonumo siekį skatinančios bangos, dviejų vienas su kitu, rodos, jokiomis aplinkybėmis negalinčių susiliesti literatūrinių blokų – estų klasikos, Silvi Vāljal knygos vaikams „Septyni Jusikės draugai“ ir Aldous Huxley distopinio romano „Puikus naujas pasaulis“ –

Spektaklis „Kiekviena diena kaip sekmadienis“ (teatras „Von Krah!“ , Estija).

sulitavimas mano galvoje kaipmat įžiebiamas 3G: gudru, gilų, gal net genialu.

Idiliška poilsio oazė, SPA centras „Sundayland“, Klaipėdos dramos teatro žiūrovų akivaizdoje apsimeta rojumi. Nes tikru negali būti. Tikrojo pažadą gali suteikti tik kažkas iš aukščiau. Kol kas tiesiog: jokių darbų, rūpesčių, nuovargio, tik amžinas sekmadienis. Į orą skrieja paslydusio poilsautojo šlepetė, barmenas siūlo vandenuko, kažkas mirksta sūkurinėje vonioje, kažkas prigula ant gultų. Kryžiažodžiai, bereikšmiai pokalbiai apie nuostabią dieną, gumos čiaumojimas ir dalijimasis ja iš burnos traukiant tąsias gijas. Staiga šviesa užgesa, muzika nutrūksta. Ir? Scenų seka pakarto-

jama iš naujo. Pamoką suprantį turbūt jau trečio raundo pradžioje: šis fiktyvus medžiškas rojus iš tiesų tėra klampus, muistytis verčiantis, vis labiau kvėpuoti neleidžiantis akivaras, traukiantis pragarą.

Tobulumas – nuobodu, nesibaigiantis malonumas vargina, per gerai yra blogai. Turbūt todėl pasikartojimų rate pamažu imi justį įtrūkius: tylą ten, kur anksčiau kalbėta, tuštumą, kur turėta stovėti ar gulėti. Intriga auga. Vis geriau suprantį, kad tie mažyčiai defektai yra preliudija į kažkokį kolosalų lūžį. Galiausiai matrica įskyla. Nugriaudamas sieną scenoje, audringai pasirodo Sekmadienio šalies išėjęs ieškoti darbštuolis Jusikė. Užsiknisęs nuo nesibaigiančių darbų,

norintis gurkštelėti alaus ir, patikėjęs reklama, pabėgti nuo varginančios realybės.

Koks nepriekiaštingai sumanus nepriklausomo Estijos teatro „Von Krah!“ aktorių (Kristinos Preimann, Kristel Zimmer, Edgardo Vunšo, Markuso Aulingo, Hermano Pihlako, Karlo Birnbaumų), beje, spektaklį kūrusių be režisieriaus, sprendimas visame pasaulyje žinomą distopiją apie absoliučios laimės siekį ir pasaką vaikams apie darbą paversti heterogeninių naratyvų montažu, leidžiančiu šiems dviem radikaliai priešingiems pasauliams susidurti. Ne švelniai susiliesti paviršiais, bet būti brutaliai sukergtiems vienoje erdvėje tuo pačiu laiku.

Kuo baigiasi skirtingų oro masių kolizija, turbūt žinome kiekvienas? Tai, kas vyksta po Jusikės invazijos į idilišką SPA erdvę, žodžiais nenusakysi. Dalies žiūrovų mikroschemos kaito dar spektaklio pradžioje stebint vis iš naujo pasikartojančias scenas.

Festivalio svečių reziumė? Ir svaigino neuostytais aromatais ar nematytais spalvų deriniais, ir gydė ar ramino, ir dilgino, badė ar įsivėlė neleidami apie save pamiršti.

Ryškus, absurdiškas, juokingas ir sykiu bauginamai tikslus teatrinis košmaras – griausminga metalistiška Jusikės daina apie savaitės dienas ir joms skirtus darbus, jo siautėjimas kone lipant žiūrovams ant galvų, tiesiogine to žodžio prasme gabalais griūvančios SPA konstrukcijos, į sūkurinę vonią mėtomi daiktai, kratymasis elektra, iš burnos tįstančios gumos gijos, kuriomis jau ne tik dalijamasi, bet lyg voratinkliu apraizgoma visa scena (nesu mačiusi geriau perteiktos sekso, juolab grupinio, scenos), – daugelio mikroschemas išlydo galutinai. Šis gaivalas paveikęs dviem frontais: vieniems sukelia kone fizinį skausmą, kitiems, šypsantis į usą, leidžia mėgautis absurdišku sceniniu žaidimu.

Spektaklio „Kiekviena diena kaip sekmadienis“ moralas? Gal vengti kraštutinumų. Arba nesidraskyti dėl laimės, tobulumo, kurie, kaip paaiškėja, viso labo tėra parduodama prekė. Pagyvenkim, kol gyvi. Visai. Spalvingai. Tikrajam rojui laikas dar ateis. ►

Domo Rimeikos nuotr.

Pasirinktas moteriškumas

◀ Rojaus sodo vaizdinį, kuris tam tikru požiūriu taip pat atmetamas, sutinku ir viešnių iš Graikijos – choreografės Patricios Apergi kartu su „Aerites Dance Company“ – sukurtame šokio spektaklyje „Hystory“, uždariusiame šiųmetį festivalį „The-ATRIUM“.

Kniūbščios aktorės ilgi ilgi plaukai tarsi vi-joklinis augalas sklaidosi žolėje – kažkur ten, tikslaus laiko ir vietos neįgavusioje erdvėje, kurioje moters kūnas dar atrodo neatskirtas nuo žemės, kur gyvybė ir gamta kalba vienu balsu. Ilgi plaukai tampa šio ryšio ženklu: jie įaugę į kraštovaizdį, primena (neva) amžinąją moteriškumo sampratą, siejamą su vaisingumu, intuicija, paslaptimi ir gyvybės pradžia. Netrukus šis paveikslas suardomas. Moteris pakyla, pasiūkuoja plaukus, atskiria juos nuo savęs: pati, savo noru, savo priimtu sprendimu atsisako – ne, ne prigimties, bet jai primesto įvaizdžio. Lieka trumpai kirptais plaukais lyg sakytų: moteriškumas nėra likimas, nėra iš anksto parašyta istorija, galime jį rinktis, keisti, perkurti.

Ieškodama savosios feministinio diskurso versijos, P. Apergi jau spektaklio pavadinime „Hystory“ paslepia kelis kodus: pirma, anglišku žodžiu „history“ (istorija) konstatuoja, kad didysis naratorius, perteikiantis ir moters paveikslą, visais laikais buvo vyras; antra, primena, kad ilgus šimtmečius tikėta

Hipokrato iškelta teorija, sakančia, kad gimda (graikiškai „hystera“, terminas įpintas į pastatymo pavadinimą) gali klaidžioti po kūną, sykiu sukelti nerimą, melancholiją, emocijų protrūkius – beveik viską, kas netilpo į anuometį moters elgesio supratimą. Iš žodžio „hystera“ kilo ir „isterija“ –

Šokio spektaklis „Hystory“ (režisierė P. Apergi / „Aerites Dance Company“, Graikija).

Domo Rimeikos nuotr.

diagnozė, ilgai laikyta patogia priemone moterų nepaklusnumui, emocijoms ar kito niškumui paaiškinti, o paaiškinus sėkmingai patologizuoti, hospitalizuoti ar įkalinti. Trečia, pasitelkia graikiškąjį „ysteresis“, kuriuo apibūdinamas ilgesnis nei būtina, dažniausiai sąmoningas kelias iš taško A į tašką B ribotoje erdvėje.

Ir šokėjos – Evini Pantelaki, Caterina Politi, Myrto Stolidi, Nefeli Kafentaraki, Eleanna Zoi – ima eiti. Judėti. Kvadratais.

Ratais. Įstrižai. Pirmyn ir atgal. Pavieniui ir penkiese. Kartais jos primena žygiuojančius kareivius, kartais – podiumu plaukiančias divas, kartais – prieš telefono kamerą besimaivančias paaugles. Vieną akimirką penkios scenoje esančios graikės grakščios ir minkštos, kitą – kampuotos, sportiškai agresyvios. Choreografijoje susipina įvairių kultūrų šokių (pilvo, hulu ir kt.) ženklai, MTV ir K-pop stiliatika, tačiau nė viena iš šių citatų neužsibūna tiek ilgai, kad taptų

vieninteliu moters apibrėžimu. Moterys čia nuolat keičia pavidalą. Rašo savo autentišką istoriją, leidžia sau būti kokiomis tik nori: epiškomis ir didvyriškomis, kaprizingomis ir lyg vaikai krentančiomis ant žemės. Jos kvailioja, erzina viena kitą, griūva, juokiasi iš savęs. Kai reikia, pakelia ir neša tą, kuri parkrito.

Ir vis tiek eina. Jau ne šokio žingsniu, o rankose nešdamos daiktus. Viena po kitos, iš kairės scenos pusės į dešinę, tada vėl ir vėl iš naujo. Tempia krepšius, namų apyvokos daiktus, visą gyvenimą. Vis laiko rankose kažką. Kaip kad kiekviena iš mūsų laiko tai pačių užsikrautus, tai aplinkos primestus dalykus: visus namų kampus, vaikus, visuomenės prilipdytas etiketes, draudimus, primestą tylą. Neša tai, kas retai patenka į istorijos vadovėlius, bet be ko pati istorija subyrėtų. Ir ši našta – privilegija. Ne bausmė.

O tada jos vėl šoka. Šoka už visas mus, eina už kiekvieną – tiesiogine ir perkeltine tų žodžių prasme. Ir daro tai su tokia sprogstama jėga ir energija, kad, atrodo, stebi supernovą, nuo kurios negali atitraukti akių.

V. Galvanauskienė: šokis man leidžia mąstyti, jausti ir išreikšti save

Scena Viktorijai Galvanauskienei šiandien jau nėra kasdienė fizinė patirtis, tačiau ji išlieka jos mąstymo, atsakomybės ir profesinės laikyenos pagrindu. Nacionalinėje M. K. Čiurlionio menų mokykloje prasidėjęs šokio kelias ir daugiau nei du dešimtmečius trukęs darbas Klaipėdos valstybiniame muzikiniame teatre (KVMT) paliko ryškų pėdsaką – ne tik sukurtais vaidmenimis, bet ir giliu baleto profesijos supratimu.

Žaneta SKERSYTĖ

Nuo 2005 m. KVMT baleto trupėje Viktorija kūrė vaidmenis, reikalaujančius ne demonstratyvaus virtuoziškumo, o vidinės koncentracijos, dramaturginio jautrumo ir gebėjimo judesiu mąstyti. Šiandien jos profesinė veikla persikėlė į kitą teatro pusę – Viktorija dirba KVMT Baleto tarnybos koordinatore, o buvusi sceninė patirtis

padaeda lengviau suprasti žmones, procesus ir kūrybinį teatro mechanizmą.

Baigusi šokio bakalauro studijas Klaipėdos universiteto Menų fakultete, ji savo santykį su baletu tęsia per organizacinį darbą, pedagogiką ir kasdienį buvimą šokio aplinkoje. Šis pokalbis – apie profesinį virsmą, apie gyvenimą po aktyvios sceninės karjeros ir apie tai, kaip baletas gali likti gyvas tada, kai pats nebešoki.

Gyvenimo centras

– Esate sakiusi, kad esate „visiška klaipėdietė“. Kaip miestas ir Muzikinis teatras formavo jūsų profesinę tapatybę?

– Klaipėda yra miestas, kuriame gimiau ir užaugau, ir niekada nejaučiau poreikio išvykti gyventi kitur. Net mokslų ar trumpų išvykų metu visada buvo aišku, kad mano gyvenimo centras lieka čia. Klaipėdoje man svarbus jūros artumas, atviras horizontas ir ramus, bendruomeniškas miesto ritmas – tai aplinka, kurioje natūraliai jaučiuosi savi.

Šiame mieste Muzikinis teatras labai organiškai tapo mano gyvenimo dalimi. Į jį atėjau dar vaikystėje, todėl teatras man niekada nebuvo tik profesinė erdvė. Tai vieta, kurioje formavosi mano santykis su disciplina, atsakomybe ir kolektyvu, kurioje augau kaip baleto artistė ir kaip žmogus. Galbūt todėl Klaipėda man yra namai

tiesiogine to žodžio prasme, o Muzikinis teatras – jų vidinė erdvė, tapusi neatsiejama mano profesinės tapatybės dalimi.

– Į teatrą atėjote dar vaikystėje. Kaip ankstyvas buvimas scenoje paveikė jūsų požiūrį į darbą ir atsakomybę?

– Ankstyvas atėjimas į teatrą labai aiškiai suformavo mano požiūrį į darbą ir atsakomybę. Dar vaikystėje atsidūriau aplinkoje, kurioje svarbus nuoseklumas, disciplina ir bendras rezultatas. Scena man niekada nebuvo tik žaidimo erdvė – ji iš karto tapo darbo ir įsipareigojimo vieta.

Toks kelias neišvengiamai keičia vaikystės patirtį. Profesionalus šokis, kaip ir sportas, reikalauja ankstyvo susitelkimo ir tam tikrų dalykų atsisakymo, savęs ribojimo. Tačiau kartu jis formuoja labai aiškią vidinę struktūrą – gebėjimą dirbti kryptingai, siekti tikslų ir prisiimti atsakomybę už savo pasirinkimus.

Žvelgdama atgal, šį procesą matau ne kaip praradimą, o kaip ankstyvą profesinę ir asmeninę brandą. Teatras tapo erdve, kurioje kartu augau ir kaip žmogus, ir kaip baleto artistė.

Kitas etapas

– Kada supratote, kad šokis taps ne tik profesija, bet ir gyvenimo ašimi? ►

Lauryno Martinkaus nuotr.

„Mano visas gyvenimas – šokis“, – teigė balerinos profesiją pasirinkusi V. Galvanauskienė.

E. Balsio balete „Eglė žalčių karalienė“.

Asmeninio albumo nuotr.

◀ – Šis suvokimas atėjo palaipsniui. Labai aiškiai jį pajutau grįžusi į Klaipėdą iš mokslo Vilniaus baleto mokykloje. Praėjus kuriam laikui supratau, kad šokis man jau nebėra tik mokymosi etapas ar veikla, kurią galima pakeisti kita – jis tapo būdu suvokti save ir pasaulį.

Svarbus ir laikotarpis, kai buvau nutolusi nuo aktyvaus šokio. Būtent tada supratau, kad šokis man yra ne tik fizinė praktika, bet ir vidinė kalba, jis leidžia mąstyti, jausti ir išreikšti būsenas. Nors svarbiau ir apie kitas veiklas, nė vienoje jų nepajėgiau savęs įsivaizduoti taip natūraliai.

Tada ir atsirado suvokimas, kad šokis yra ne tik mano profesija, bet ir gyvenimo ašis – struktūra, kuri formuoja mano kasdienybę, mąstymą ir santykį su pasauliu.

– *Du dešimtmečius buvote KVMT baleto trupės narė. Ar sudėtingas sprendimas užbaigti aktyvią sceninę karjerą? Perėjimas nuo scenos prie administracinio darbo buvo vidinis lūžis ar natūrali profesinė tąsa?*

– Po beveik dvidešimties metų scenoje sprendimas užbaigti aktyvią baleto artistės karjerą, žinoma, nebuvo emociškai paprastas, tačiau man jis atrodė natūralus ir laiku subrendęs. Baleto artisto profesija glaudžiai susijusi su kūno galimybėmis, todėl gebėjimas laiku sustoti man atrodo ne mažiau svarbus nei gebėjimas būti scenoje.

Tuo laikotarpiu natūraliai keitėsi ir baleto trupė – joje daugėjo jaunesnių šokėjų, atsirado nauja energija ir kitos meninės kryptys. Tai dar labiau sustiprino suvokimą, kad mano sceninis etapas artėja prie pabaigos. Jaučiau, kad esu įgyvendinusi svarbiausius kūrybinius siekius ir galiu ramiai užbaigti šį etapą.

Perėjimas į administracinį darbą prisidėjo dar man šokant scenoje – Baleto tarnybos koordinatorės pareigas man pasiūlė dar būnant baleto artiste, todėl kelerius metus šiuos du dalykus derinau. Tad perėjimas nebuvo staigus ar lūžinis. Jį suvokių kaip natūralią profesinę tąsą, leidusią likti teatre ir tęsti santykį su baletu jau kitame amplua.

Išlaikyti pusiausvyrą

– *Ar baleto artistės patirtis padeda jums šiandien koordinuojant Baleto tarnybos darbą?*

– Buvusios baleto artistės patirtis dabar man pirmiausia reiškia atsakomybę už žmones, su kuriais dirbu. Koordinuojant baleto trupės darbą, svarbu ne tik sudaryti repeticijų ar spektaklių grafikus, bet ir nuolat matyti, kaip šie sprendimai veikia žmones – jų kūnus, emocinę būseną ir motyvaciją.

Sudarydama spektaklių atlikėjų sudėtis, planuodama repeticijas ar laisvadienius, stengiuosi remtis savo pačios patirtimi. Bandau įsivaizduoti save šokėjų vietoje – kada atsiranda nuovargis, kada būtina pauzė, o kada svarbu pasitikėti šokėju ir leisti jam imtis didesnės atsakomybės. Ši vidinė patirtis leidžia sprendimus priimti ne formaliai, o atsakingai.

Man svarbu, kad administracinis darbas nebūtų atitrūkęs nuo realios baleto artisto

VIZITINĖ KORTELĖ

Viktorija Galvanauskienė gimė ir užaugo Klaipėdoje. Profesijos mokėsi Nacionalinės M. K. Čiurlionio menų mokyklos Baletu skyriuje, šokio bakalauro studijas baigė Klaipėdos universiteto Menų fakultete. Nuo 2005 m. šoko Klaipėdos valstybinio muzikinio teatro (KVMT) baletu trupėje. Svarbesni vaidmenys KVMT spektakliuose: Akloji („Sveikas, Čarli“ pagal V. Mnakanovo baletu siuitą), Sesė / Aukšė („Altorių šešėly“ pagal V. Mykolaičio-Putino romaną), Eglė („Divizija“ pagal A. Daugėlos romaną), Sesė Ožka (šokio spektaklyje vaikams „Ten, kur gyvena pabaisos“), Eglės sesuo, Motina (E. Balsio baletu „Eglė žalčių karalienė“), kėlinė Hunyak (J. Kanderio miuzikle „Čikaga“), Dinozauras III (šokio spektaklyje vaikams „Tikroji dinozaurų istorija“), Šokių mokytoja (G. Donizetti operoje „Pulko duklė“), Ispanų šokėja (P. Čaikovskio baletu „Spragtukas“). Nuo 2020 m. V. Galvanauskienė dalyvavo KVMT baletu trupės choreografinėse dirbtuvėse „Dėmesio! Baletas“, kasmetinėse Tarptautinėje šokio dienai skirtose choreografinių miniatiūrų programose jau yra pristatiusi šešias kompozicijas, kuriose reikėsi ne tik kaip choreografe, bet ir kaip atlikėja, šviesų ir kostiumų dailininkė. Drauge su visa KVMT baletu trupe ji buvo apdovanota „Padėkos kauke“ už vienaveiksmių šokio spektaklių diptiką „Stabat Mater“ ir „Šventasis pavasaris“. Nuo 2020 m. – KVMT Baletu tarnybos koordinatore.

kasdienybės. Atsakomybė už trupę man reiškia ne tik sklandžiai veikiančius procesus, bet ir rūpestį žmonėmis, kurie savo kūnu ir emocijomis kasdien kuria teatrą.

– **Kokių savybių, jūsų nuomone, labiausiai reikia žmogui, dirbančiam su fiziškai ir emociškai kūrybai daug atiduodančiais baletu artistais?**

– Dirbant su baletu artistais, svarbiausia yra gebėjimas išlaikyti pusiausvyrą. Tai profesija, kurioje žmonės kasdien atiduoda labai daug – tiek fiziškai, tiek emociškai, todėl būtina mokėti juos jausti ir girdėti.

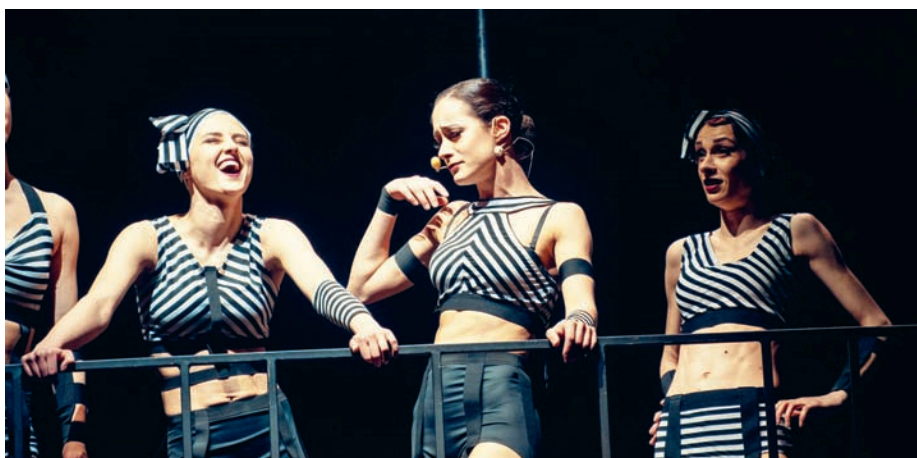
Neužtenka vien organizuoti procesus ar siekti rezultato. Reikia gebėti pastebėti, kada šokėjas yra pilnas energijos ir gali imtis sudėtingų užduočių, o kada jam būtina pauzė ir poilsis. Kartu svarbu išlaikyti aiškią struktūrą, ribas ir atsakomybės jausmą.

Todėl žmogus, dirbantis su baletu trupe, turi būti ir reiklus, ir palaikantis. Mokėti išklausti, padėti, kartais būti artimu pokalbio partneriu, bet kartu išlikti vadovu, kurio sprendimai yra aiškūs ir nuoseklūs.

Scena iš spektaklio „Stabat Mater“ pagal G. B. Pergolesi muziką.

Martyno Aleksos nuotr.

Miuziklo „Čikaga“ akimirka.

Asmeninio albumo nuotr.

Tik toks balansas leidžia kurti pasitikėjimu ir pagarba grįstą darbo aplinką.

Peržengti ribas

– **Kaip per pastaruosius metus keitėsi KVMT baletu trupė – tiek meniniu, tiek žmogiškuoju požiūriu?**

– Trupė labai aiškiai keitėsi, ypač meniniu požiūriu. Šiandien joje dirba šokėjai iš skirtingų šalių, atstovaujantys skirtingoms šokio mokykloms, turintys skirtingas technikas ir judesio suvokimą. Nors techninis lygis trupėje yra aukštas ir gana panašus, kiekvieno šokėjo meninė laikysena, jautrumas ir sceninė energija skiriasi.

Ši įvairovė labai praturtina kūrybinį procesą. Dirbant su ta pačia choreografinė

medžiaga, atsiranda skirtingos interpretacijos, platesnis emocinis ir dramaturginis spektras. Trupė dėl to išlieka gyva, nuolat kintanti ir atvira naujoms patirtims. Vieni šokėjai atvyksta trumpesniai laikui, ieškodami skirtingų profesinių patirčių, kiti lieka ilgam ir tampa trupės branduoliu. Nepaisant skirtingų kultūrų ir patirčių, laikui bėgant formuojasi bendrystė – trupė ima veikti kaip viena komanda, jos nariai geba palaikyti vieni kitus tiek scenoje, tiek už jos ribų.

– **Žvelgdama atgal, kaip apibūdintumėte savo pačios vaidmenų spektrą – kas buvo svarbiausia juose?**

– Pirmiausia apibūdinau per dramaturgiją. Man visada buvo įdomesni vaidmenys, kuriuose šokis tampa ne tik techniniu veiksmu, bet ir pasakojimo, vidinės būsenos kūrimo priemone. ►

Šokis yra ne tik mano profesija, bet ir gyvenimo ašis – struktūra, kuri formuoja mano kasdienybę, mąstymą ir santykį su pasauliu.

Kai atsirasdavo galimybė baletui peržengti grynojo šokio ribas, Viktoriją labiausiai traukė vaidmenys, kuriuose svarbi aktorystė. Asmeninio albumo nuotr.

Šokio spektaklyje „Dona Kichotė“.

Martyno Aleksos nuotr.

◀ Dirbant ne tik baletu spektakliuose, bet ir operose, operetėse ar miuzikluose, atsiradavo galimybė baletui peržengti grynojo šokio ribas. Mane labiausiai traukė vaidmenys, kuriuose svarbi aktorystė – galimybė kurti personažą, mąstyti dramaturgiškai, o kartais ir dirbti su tekstu. Būtent tokie vaidmenys man ir išliko reikšmingiausi. Juose svarbiausia buvo ne technikos demonstravimas, o galimybė per judesį, kūną ir sceninį buvimą kurti prasmingą istoriją.

– Kuris spektaklis ar vaidmuo iki šiol liko prisiminimuose kaip didžiausias profesinis išbandymas?

– Kalbant apie didžiausius profesinius iššūkius, jie man susiję su skirtingomis, bet labai svarbiomis patirtimis. Viena jų buvo Hunjak vaidmuo miuzikle „Čikaga“. Tai buvo pirmas kartas, kai baletui darbas įžengė į visą vertės aktorystės teritoriją – darbas su tekstu, balsu, mikrofonais, didelėmis arenomis ir užsienio kalba. Šis vaidmuo pareikalavo visiškai kitokio profesinio pasirengimo ir tapo svarbiu augimo etapu.

Tačiau emociškai stipriausias ir dramaturgiškai sudėtingiausias man buvo Eglės motinos vaidmuo spektaklyje „Eglė žalčių karalienė“. Šiame pastatyme teko atlikti ne vieną vaidmenį, tačiau būtent motinos figūra reikalavo didžiausios vidinės koncentracijos ir emocinio tikslumo. Tai buvo sunkiausias vaidmuo – ne techniniu, o emociniu požiūriu. Jis iki šiol yra stipriausias ir sudėtingiausias mano sceninė patirtis.

Žvilgsnio kampas

– KVMt spektakliai garsėja netradicinėmis sąlygomis – vandeniui, sniegu, smėliui. Kaip tokios patirtys formavo jūsų supratimą apie baletu ribas?

– Netradicinės sąlygos scenoje – vanduo, sniegas ar smėlis – kiekvieną kartą tapdavo visiškai nauja patirtimi kūnui. Tokioje aplinkoje keičiasi ne tik judesio atlikimas, bet ir pats santykis su scena, pusiausvyra, reakcija į erdvę.

Ypač ryški patirtis man buvo dalyvavimas spektaklyje „Šventasis pavasaris“, kuriame judesys buvo kuriamas vandenyje. Tai reikalavo kitokio buvimo scenoje – daugiau jautrumo, greitesnio reagavimo, įprastų judesio atramų atsisakymo. Tokiose situacijose

šokėjas nebegali remtis vien technika – tenka būti „čia ir dabar“.

Šios patirtys man parodė, kad, kalbant apie šiuolaikines baletų formas, ribos nėra fiksuotos. Jos nuolat plečiasi per kūno patirtį, o baletas tampa ne uždara forma, bet gyvu, kintančiu judesio, erdvės ir atlikėjo santykiu.

– Kaip šiandien, jau nebešokdama, žiūrite į baletų technikos ir dramaturgijos santykį?

– Mano požiūris iš esmės nepasikeitė. Nuo pat pradžių man buvo svarbu, kad technika tarnautų prasmei, o ne taptų savitiksle.

Galbūt pasikeitė tik žvilgsnio kampas. Būdama nebe scenoje, o šalia proceso, dar aiškiau matau, kaip techninis pasirengimas tampa pagrindu dramaturgijai, o ne jos pakeičalau. Technika suteikia galimybes, tačiau būtent dramaturginė logika, vidinė būsena ir vaidmens prasmė suteikia judesiui svorį.

Todėl ir šiandien man svarbiausia pusiausvyra – kai techninis meistriškumas palaiko pasakojimą, o ne jį užgožia. Tai buvo aktualu man pačiai būnant scenoje, ir tai išlieka aktualu stebint bei koordinuojant kūrybinius procesus dabar.

Būti mama

– Tapimas mama sutapo su intensyviu profesiniu laikotarpiu. Kaip šis gyvenimo etapas keitė jūsų prioritetus?

– Tapti mama buvo sąmoningas ir apgalvotas sprendimas. Aš buvau tam pasiruošusi ir suvokiau, kad šis etapas neišvengiamai pakeis mano vidinę struktūrą ir vertybių hierarchiją.

Motinytė natūraliai pakeitė mano prioritetus – sūnus Augustinas tapo gyvenimo centru ir pagrindine atsakomybe. Tačiau kartu man buvo svarbu išlaikyti ryšį su profesija ir neprarasti savęs kaip baletų artistės. Galbūt pasikeitė ne pati aistra šokiui, o santykis su ja – jis tapo ramesnis, sąmoningesnis ir labiau subalansuotas.

Šis gyvenimo etapas išmokė ne rinktis tarp „arba–arba“, o ieškoti dermės. Prioritetai persidėliojo, tačiau profesija ir motinytė tapo ne konkuruojančiomis, o viena kitą papildančiomis mano gyvenimo dalimis.

**– Kokią patirtį iš savo kelio norėtumėte perduoti jaunoms baletų artistėms, svars-
tančioms apie šeimą?**

Šokių mokytoja – komiškoje operoje „Pulko duklė“ (C. Cooley, L. Dambrauskaitė ir V. Galvanauskienė).

Šokio spektaklyje „Šventasis pavasaris“.

Martyno Aleksos nuotr.

– Jaunos baletų artistės dažnai yra labai stipriai atsidavusios profesijai, todėl šeimos kūrimas, ypač motinytė neretai siejama su baime prarasti profesinį kelią. Šis nerimas suprantamas, tačiau mano patirtis rodo, kad šeima ir profesija nebūtinai turi tapti priešprieša.

Man atrodo, kad, jei jauti, jog atėjo laikas kurti šeimą, šio sprendimo nereikėtų atidėti vien dėl profesinių baimių. Esant norui, vidinei motyvacijai ir aiškiam santykiui su savo pasirinkimais, šie du gyvenimo aspektai gali būti suderinami.

Svarbiausia – pasitikėti savimi ir savo keliu. Šeima gali tapti ne kliūtimi, o vidine

atrama, leidžiančia profesiskai augti sąmoningiau ir tvirčiau.

Atspirties taškas

– Dirbate ir su vaikais. Kuo, jūsų manymu, skiriasi vaiko pažindinimas su šokiu nuo profesionalaus šokėjo ugdymo?

– Dirbdama su vaikais, labai aiškiai matau, kad vaiko pažindinimas su šokiu iš esmės nesiskiria nuo profesionalaus šokėjo ugdymo – bent jau pačioje pradžioje. ►

◀ Prieš dešimt metų kartu su kolege įkūrėme šokio studiją „Baleto erdvė“, ir nuo pat pradžių mums buvo svarbu vaikus mokyti rimtai, su pagarba profesijai, bet be išankstinio spaudimo.

Vaikai į šokį ateina labai anksti, todėl pirmasis etapas visiems panašus – susipažinimas su kūno laikysena, judesio pagrindais, disciplina. Vėliau atsiranda platesnis kontekstas: spektakliai, scena, dalyvavimas kūrybiniuose procesuose. Šiame etape dar nėra aiškaus skirstymo į profesionalus ir neprofesionalus.

Esminis skirtumas atsiranda vėliau, augant. Laikui bėgant ima ryškėti vaiko individualios savybės, motyvacija, gebėjimai. Galiausiai pats vaikas pasirenka, ar šokis taps jo profesiniu keliu, ar liks svarbia gyvenimo dalimi dėl saviraiškos ir džiaugsmo.

– Kas jums svarbiausia dirbant su vaikais – techninis pagrindas ar santykis su judesiu ir savimi?

– Svarbūs abu šie dalykai, tačiau techninis pagrindas visada yra atspirties taškas. Ne veltui jis taip ir vadinamas – pagrindas. Be jo neįmanomas tolesnis šokėjo augimas ir saugus darbas su kūnu.

Tačiau technika nėra galutinis tikslas. Ji įgauna prasmę tik tada, kai vaikas pradeda jausti judesį, suvokti savo kūną ir atrasti asmeninę raišką. Per šį santykį su savimi šokis tampa ne mechaniniu veiksmu, o gyvu procesu.

Todėl dirbdama su vaikais siekiu šių dviejų dalykų dermės – techninio aiškumo ir sąmoningo santykio su judesiu. Tik tada šokis gali tapti visaverte patirtimi, kuri augant gali vesti tiek į profesionalų kelią, tiek likti svarbia saviraiškos forma.

Atvira erdvė

– Ar pastebite, kaip šiandien keičiasi tėvų ir vaikų požiūris į baletą bei šokio meną?

– Manau, kad šiandien jis tampa atviresnis ir lankstesnis. Vaikai turi gerokai daugiau galimybių rinktis skirtingas šokio kryptis, todėl pats santykis su šokių dažniau formuojasi per patirtį, o ne per iš anksto nustatytus lūkesčius.

Pastebiu, kad tėvai vis dažniau žiūri į šokį ne tik kaip į būsimą profesiją, bet ir

V. Galvanauskienė su didele meile ir džiaugsmu moko šokti mažąsias balerinas.

Su sūnumi Augustinu.

Asmeninio albumo nuotr.

kaip į svarbią vaiko raidos dalį – galimybę ugdyti kūno suvokimą, discipliną, jautrumą ir saviraišką. Baletas šioje įvairovėje išlieka kaip kryptis, turinti aiškų pagrindą ir gilią tradiciją, tačiau jis nebėra suvokiamas kaip vienintelis galimas kelias.

Kartu rezultatas išlieka svarbus – jis motyvuoja, leidžia matyti pažangą ir suteikia darbo prasmingumo jausmą. Tačiau vis dažniau akcentuojama, kad rezultatas turėtų augti iš nuoseklaus proceso ir vaiko savijautos, o ne būti vieninteliu tikslu. Toks balansas, manau, yra pats geriausias požiūris į šokio ugdymą šiandien.

– Jūsų pomėgiai – piešimas, vandenlenčių sportas – atsirado jau po intensyvios sceninės veiklos? Kokią funkciją jie atlieka jūsų gyvenime?

– Kūrybiniai pomėgiai mano gyvenime atsirado dar intensyvios sceninės veiklos metais – kaip natūrali vidinės pusiausvyros paieška. Ir iki šiol išlieka svarbūs. Piešti pradėjau gimus sūnui – tai tapo ramia, asmeniška erdve, leidžiančia sustoti, atsitraukti nuo kasdienio tempo ir pabūti su savimi. Šiandien piešimas grįžta bangomis, pagal vidinį poreikį, kaip tylus būdas reflektuoti ir nusiraminti.

Viktorija taip pamilo vandenlenčių sportą, kad moko ir šio šlapio sporto entuziastus.

Viktorija ir Mantas Galvanauskai.

Asmeninio albumo nuotr.

Vandenlenčių sportu susidomėjau spektaklio „Šventasis pavasaris“ kūrimo laikotarpiu, kai dirbome su vandeniu. Tai prasidėjo iš smalsumo, tačiau greitai tapo labai svarbia mano gyvenimo dalimi. Iki šiol užsiimu šiuo sportu – ir jau net du sezonus dirbu vandenlenčių instruktore. Vanduo, greitis, atvira erdvė man ir šiandien yra stipri priešprieša uždarams teatro ir studijos erdvėms.

Šie pomėgiai atlieka labai aiškią funkciją mano gyvenime – jie leidžia persikrauti tiek fiziškai, tiek emociškai, išlaikyti gyvą santykį su kūnu ir judesiu, bet visiškai kitoje aplinkoje. Nors tai taip pat pareikalauja fizinio aktyvumo, jie veikia kaip poilsis ir padeda išlaikyti pusiausvyrą kasdienybėje.

Eiti šalia

– Papasakokite savo meilės istoriją. Kiek svarbus šeimos ir partnerio palaikymas gyvenant teatro ritmu, net ir pasitraukus nuo scenos?

– Gyvenant teatro ritmu, šeimos ir vyro Manto vaidmuo man pirmiausia susiję ne tiek su aktyviu palaikymu, kiek su suvokimu ir priėmimu. Teatro artisto profesija turi savo specifiką – netipinį darbo laiką, nuolatinį įsitraukimą ir vidinį atsidavimą, kuris dažnai persikelia ir už scenos ribų. Tam reikia ne paskatinimų, o supratimo, kad toks gyvenimo būdas yra sąmoningas pasirinkimas.

Man visada buvo svarbu išlikti ištikimais savo keliui ir savo ritmui. Šeimos nariai ir mano vyras priima ne tik mano profesiją, bet ir mane kaip asmenybę su visais šio pasirinkimo padariniais. Tai reiškia gebėjimą eiti šalia, prisitaikyti prie teatro tempo ir gyventi tame pačiame laike.

Todėl šeimos svarba man susijusi su tyliu bendryste ir buvimu kartu, kuris leidžia ir šiandien gyventi mano pasirinktu ritmu ir išlikti ištikimais savo profesiniam keliui.

– Žvelgdama į ateitį, kaip norėtumėte, kad tęstųsi jūsų ryšys su baletu? Ir ko palinkėtumėte teatrui, kolegoms bei žiūrovams?

– Žvelgdama į ateitį, norėčiau, kad mano ryšys su baletu nenutrūktų. Teatras man nėra tik buvęs profesinis etapas – tai erdvė, kurioje praleidau didžiąją savo gyvenimo dalį. Šokyje ir teatre esu jau daugiau nei tris dešimtmečius, todėl šis ryšys man yra natūralus ir neatsiejamas nuo to, kas esu.

Man svarbus pats ryšys su baletu – jo procesas, žmonės, kūrybinė aplinka ir gyvas judesio buvimas teatre. Tai ryšys, kuris gali reikštis skirtingomis formomis, bet išlieka paremtas tuo pačiu pagrindu – pagarba profesijai, kūnui ir scenai.

Teatrui palinkėčiau drąsos ir atvirumo – nebijoti ieškoti, kvestionuoti nusistovėjusių formų ir išlikti gyvam, į laiką reaguojančiam organizmui. Kolegoms – stiprybės, tarpusavio palaikymo ir kūrybinio smalsumo, o žiūrovams – atvirumo patirti ne tik estetinį grožį, bet ir gilesnes, prasmingas emocijas.

Į nemokamus koncertus kviečia Kretingos senosios

Kretinga švenčia jubiliejų – jau dešimtą vasarą iš eilės į šį regioninį Lietuvos miestą atvyksta garsiausios pasaulyje senosios muzikos žvaigždės. Atlikėjų, kurie pasirodo žymiausiuose Niujorko „Metropoliteno“, Milano „La Scala“ ar Paryžiaus operos teatruose, Londono „Wigmore Hall“, Hamburgo „Elbphilharmonie“ ar Amsterdamo „Concertgebouw“ scenose, Kretingos pranciškonų bažnyčioje galima pasiklausyti nemokamai. Juos į Kretingą atvilioja Tarptautinio Kretingos senosios muzikos festivalio meno vadovas Rodrigo Calveyra, garsus senosios muzikos atlikėjas, aktyviai koncertuojantis visoje Europoje, bei unikalusis instrumentas – seniausi Lietuvos vargonai (1680 m.), įkurdinti puikioje Kretingos pranciškonų bažnyčios akustikoje. Pagrindinėje festivalio jubiliejinių metų programoje nuo liepos 30 d. iki rugpjūčio 16 d. skambės septyni koncertai, kuriuose pasirodys muzikantai ir ansambliai iš Šveicarijos, Italijos, Čekijos, Prancūzijos, Ispanijos, Portugalijos, Jungtinės Karalystės bei kitų šalių.

Prieinama visiems

R. Calveyra prisimena: „Prieš dešimt metų kartu su festivalio prodiusere Renata Dubinskaite pradėjome festivalį, kad senieji Kretingos vargonai iš tiesų gyventų, pagaliau visiškai atsiskleistų visu savo grožiu ir taptų plačiai žinomi visoje Lietuvoje ir

Europoje. Šią mintį visa širdimi palaikė tuometis bažnyčios klebonas brolis Antanas ir toliau palaiko Kretingos pranciškonų vienuolynas, Lietuvos kultūros taryba, šveicarų fondas „Art Mentor“, Kretingos rajono savivaldybė ir kiti nuolatiniai partneriai. Nuo pat pradžių turėjau ambicingą svajonę – kad aukščiausio lygio tarptautinė senoji muzika būtų prieinama visiems. Šiandien

džiaugiuosi matydamas, kuo ši svajonė virto. Festivalis užaugo į vieną ryškiausių senosios muzikos renginių Baltijos regione. Svarbiausia, kad jis išliko absoliučiai atviras klausytojams – visi koncertai buvo ir yra nemokami, todėl čia tikrai laukiamas kiekvienas. Man asmeniškai šis festivalis – tai sunkus, bet įkvepiantis dešimties metų darbas, grįstas tikėjimu, kad ypatinga vieta,

Įžanginis Tarptautinio dešimtojo Kretingos senosios muzikos festivalio koncertas: R. Calveyra ir Klaipėdos kamerinis orkestras. Donato Bielkausko nuotr.

Festivalio meno vadovas R. Calveyra ir prodiuserė R. Dubinskaite. Vitos Jurevičienės nuotr.

iečia jubiliejinis dešimtas muzikos festivalis

turinti turtingą istoriją, gali virsti gyvu tarp-tautinės kultūros centru. Pasaulinio lygio kultūra skleidžiasi ne tik didmiesčiuose.“

Jubiliejinės programos idėja – tęsti publikos supažindinimą su vis naujomis senosios muzikos žvaigždėmis ir atsigręžti į kai kuriuos ryškiausius festivalyje jau anksčiau pasirodžiusius atlikėjus.

Venecijos aidai

Jubiliejinis festivalio metus liepos 30 d. Kretingos pranciškonų bažnyčioje atidarys čia sugrįžtantis bene garsiausias istorinių pučiamųjų instrumentų ansamblis iš Šveicarijos „Les Cornets Noirs“ (liet. *juodieji kornetai*). Kornetai ir barokiniai trombonai visada buvo svarbi Kretingos senosios muzikos festivalio dalis, kadangi būtent šiems dviem instrumentams istoriškai anksčiausiai leista groti bažnyčiose greta vargonų ir dainininkų. Ansamblio atliekamoje XVI–XVII a. sandūros Venecijos muzikos programoje publika išgirs ir dulcianą – barokinį fagotą.

Jubiliejinį festivalį atidarys bene garsiausias istorinių pučiamųjų instrumentų ansamblis iš Šveicarijos „Les Cornets Noirs“. Organizatorių nuotr.

Rugpjūčio 1 d. Venecijos temą pratęs festivalį organizuojantis senosios muzikos ansamblis „Canto Fiorito“ iš Vilniaus, kviesdamas pagerbti didįjį XVII a. operos genijų ir Venecijos San Marco bazilikos

kapelmeisterį Francesco Cavalli (šiemet minimos 350-osios jo mirties metinės). Programoje mecosopranas R. Dubinskaitė įkūnys kontrastingiausias F. Cavalli operų personažus ir atliks jo sukurtą ►

Legendinis senosios muzikos sopranas M. C. Kiehr pasirodys su vihuelos atlikėju A. Abramovichiumi. Organizatorių nuotr.

Senosios muzikos ansamblis „Canto Fiorito“ ne tik organizuoja festivalį, bet ir kasmet parengia jam koncertinę programą. Vytauto Abraumsko nuotr.

Smuiko rečitaliui į festivalį atvyks barokinio smuiko žvaigždė R. Richteris.

Publikos laukia ypatinga pažintis su garsia portugalų dainininke A. Quintans.

Violos da gambos meistras F. Alqhai koncertuos kartu su jo vadovaujamu ispanų senosios muzikos ansambliu „Accademia del piacere“.

◀ sakralinę muziką kartu su tarptautine instrumentininkų komanda, vadovaujama R. Calveyros.

Senos ir naujos pažintys

Į Kretingą rugpjūčio 4 d. sugrįš legendinis senosios muzikos sopranas Maria Cristina Kiehr (Argentina, Šveicarija). Ši dainininkė įamžino Kretingos senosios muzikos festivalio gimimo akimirką – dainavo pačiame pirmajame jo koncerte 2017 m. Pastaruoju metu ji daugiausia atlieka Renesanso epochos repertuarą, ir toliau stebindama klausytojus savo balso tyrumu, begalinėmis melodinėmis linijomis. Pasirodys kartu su vihuelos atlikėju Arieliu Abramovichiumi (Argentina, Ispanija), ji išsamiai pristatys Lietuvos publikai mažai žinomą XVI a. ispanų kompozitorių Alonso Mudarrą.

Rugpjūčio 9 d. laukia ypatinga pažintis su garsiu portugalų sopranu Ana Quintans, kuriai talkins vargonininkas Fernando Miguelis Jalôto (Portugalija). Tai pirmas kartas, kai festivalyje pasirodo šios šalies atlikėjai, be ispanų bei italų baroko repertuaro, pristatydami ir Lietuvoje beveik nepažįstamą portugalų senąją muziką. A. Quintans, dainuojanti su garsiausiais senosios muzikos ansambliais prestižiniuose Europos festivaliuose ir operos teatruose, nuo pirmųjų muzikos taktų atpažįstama dėl savo išskirtinio grožio balso tembro ir perteikiamų emocijų šilumos. Rudenį šį koncertą visos Lietuvos klausytojams transliuos ištikimas festivalio informacinis partneris LRT.

Smuiko ir vargonų solo

Smuiko rečitaliui rugpjūčio 13 d. į Kretingą vėl atvyks barokinio smuiko žvaigždė Rodolfo Richteris (Brazilija, Jungtinė Karalystė). Pačiame pandemijos įkarštyje, Kretingos festivaliui sugebėjus išlikti ir įvykti, jis stulbino klausytojus savo atlikimo meistryste ir subtilumu, kone viršydamas smuiko galimybes. Kartu su vargonininku Jamesu Johnstone'u (Jungtinė Karalystė) jis klausytojams dovanos Johanno Sebastianio Bacho ir Dresdono dvaro muzikos programą.

Kaip kasmet, vienas festivalio koncertas skiriamas vargonams solo, kad ši istorinė pažiūra suspindėtų visomis savo spalvomis. Tai padaryti patikėta žymiam vargonininkui Massimiliano Raschietti (Italija), kuris rugpjūčio 14 d. džiugins klausytojus programa, atskleidžiančia folkloro įtakas vargonų repertuarui Renesanso ir Baroko laikais.

Finale – violų konsortas

Rugpjūčio 16 d. jubiliejinę festivalio šventę iškilmingai užbaigs garsusis ispanų senosios muzikos ansamblis „Accademia del piacere“, vadovaujamas violos da gambos meistro Fahmi Alqhai. Pirmą kartą festivalio istorijoje publika išgirs, kaip skamba keturios violos da gambos. Violų konsortas – tai Renesanso laikais susiformavęs instrumentų ansamblis, kurio švelnus, sodrus skambesys

Jubiliejinės programos idėja – tęsti publikos supažindinimą su vis naujomis senosios muzikos žvaigždėmis ir atsigręžti į kai kuriuos ryškiausius festivalyje jau anksčiau pasirodžiusius atlikėjus.

ir lygiaverčių balsų dialogas šimtmečius buvo laikomi tobulo muzikinio skambesio etalonu. Šiame koncerte ir vėl karaliaus neprilygstamasis J. S. Bachas, kuris išplėtojo XVI a. renesansines liuteronų giesmes, paversdamas jas rafinuoto kontrapunkto kompozicijomis, o „Accademia del piacere“ pritaikė jas violų konsortui. Šio ansamblio pasirodymas Kretingos festivalyje tapo įmanomas jį parėmus Ispanijos ambasada Lietuvoje ir Ispanijos kultūros fondui / Acción Cultural Española.

Visi jubiliejinio festivalio koncertai vyks toje pačioje vietoje ir tuo pačiu laiku – 19 val. Kretingos pranciškonų bažnyčioje. Kadangi koncertai nemokami, norint užsitikrinti sėdimas vietas, klausytojams rekomenduojama atvykti gerokai iš anksto. Detali festivalio programa skelbiama www.kretingafestival.lt.

2026 M. BIRŽELIO 21 D. – RUGPJŪČIO 16 D.
KRETINGOS PRANCIŠKONŲ BAŽNYČIOJE

X TARPTAUTINIS KRETINGOS SENOSIOS MUZIKOS FESTIVALIS

MENO VADOVAS RODRIGO CALVEYRA

LIEPOS 30 D. 19 VAL. ATIDARYMO KONCERTAS

Ansamblis „LES CORNETS NOIRS“ (Šveicarija):
Frithjof Smith, Gebhard David ir Josué Melendez Peláez,
kornetai, Simen Van Mechelen ir Julia Fischer, barokiniai
trombonai, Jeremie Papasergio, dulčianas, Joost Swinkels,
bosinis barokinis trombonas, Johannes Strobl, vargonai
VENECIJOS AIDAI:
GABRIELI ŠEIMOS MUZIKINIS PALIKIMAS

RUGPJŪČIO 1 D. 19 VAL.

Ansamblis „CANTO FIORITO“ (Lietuva)
RODRIGO CALVEYRA, meno vadovas,
išilginės fleitos, kornetas (Brazilija/Prancūzija)
RENATA DUBINSKAITĖ, mecosopranas (Lietuva)
Teodoro Baù, viola da gamba (Italija)
Filip Hrubý, vargonai ir klavesinas (Čekija)
ŠVIESOS IR ŠEŠĖLIŲ TEATRAS:
DEDIKACIJA FRANCESCUI CAVALLI (1602–1676)

RUGPJŪČIO 4 D. 19 VAL.

MARIA CRISTINA KIEHR, sopranas
(Argentina/Šveicarija)
ARIEL ABRAMOVICH, vihuela (Argentina/Ispanija)
„ŠVELNUS KALBĖJIMO MENAS“:
ALONSO MUDARRA (APIE 1510–1580) MUZIKA

RUGPJŪČIO 9 D. 19 VAL. DAINAVIMO REČITALIS

ANA QUINTANS, sopranas (Portugalija)
FERNANDO MIGUEL JALÓTO, vargonai (Portugalija)
„AŠARŲ DOVANA“:
XVII A. PORTUGALŲ, ISPANŲ IR ITALŲ MUZIKA

RUGPJŪČIO 13 D. 19 VAL. SMUIKO REČITALIS

RODOLFO RICHTER, barokinis smuikas (Brazilija/JK)
JAMES JOHNSTONE, vargonai (Jungtinė Karalystė)
BACHAS IR DREZDENAS

RUGPJŪČIO 14 D. 19 VAL. VARGONŲ REČITALIS

MASSIMILIANO RASCHIETTI, vargonai (Italija)
FOLKLORO [TAKOS XVI–XVII A. VARGONŲ MUZIKOJE

RUGPJŪČIO 16 D. 19 VAL. UŽDARYMO KONCERTAS

Ansamblis „ACCADEMIA DEL PIACERE“ (Ispanija)
FAHMI ALQHAÏ, meno vadovas, quintón viola da gamba
Johanna Rose, tenorinė viola da gamba, Christoph Urbanetz ir
Rami Alqhai, bosinės violos da gambos, Javier Nuñez, klavesinas
„DŽIUGIOJE PALAIMOJE“:
J. S. BACHO MUZIKA KETURIOMS VIOLOMS DA GAMBOMS

Visi koncertai nemokami

www.kretingafestival.lt

Festivalį finansuoja:

ART FOUNDATION
MENTOR LUCERNE

Rėmėjai ir partneriai:

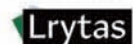
AC/E
ACCIÓN CULTURAL
ESPAÑOLA

Informacinis partneris:

Informaciniai rėmėjai:

Klasikinė muzika be si kodėl festivalis „Impres yra daugiau nei koncer

Įsivaizduokite erdvę, kurioje laikas tarsi netenka savo linijinės galios: Klaipėdos universiteto Socialinių ir humanitarinių mokslų fakulteto Vitražinė menė užlieta spalvotos šviesos, o tarp jos spindulių vibruoja pirmieji muzikos akordai. Tai ne tik architektūrinė erdvė – tai vieta, kurioje vitražų šviesa susitinka su garsu, transformuodama akademinę rimtį į kone sakralią patirtį. VIII tarptautinis kamerinės muzikos festivalis „Impresijos“ šiemet galutinai įrodė, kad klasikinė muzika nėra „sausas akademinis renginys“, įkalintas praeityje. Tai gyvas, kvėpuojantis bendruomeninis reiškiny, tiesiantis emocinius ir kultūrinius tiltus tarp miestų ir valstybių. Šioje salėje, pasižyminčioje puikia akustika, vizualinis vitražų grožis ir audityvinė dermė susilieja į vientisą patirtį, festivalis tampa atvira kultūriniu platforma, kurioje muzika prieinama kiekvienam, o tai, ką išvydome ir išgirdome šį sezoną, privertė iš naujo įvertinti klasikinės scenos gyvybingumą, galimybes ir reikšmę.

Pirmą kartą šiame tarptautiniame festivalyje dalyvavo Klaipėdos Vydūno gimnazijos choras ir kiti kolektyvai.

Ilonos Užgalienės nuotr.

ienų: sijos“ rų ciklas

Radvilė UŽGALYTĖ
Robertas UŽGALIS

Jaunystės triumfas

Pirmoji festivalio dalis „Miracula Musicae“ – bene vienas labiausiai intriguojančių jo įvykių. Organizatorių sprendimas suteikti pagrindinę sceną abiturientams ir studentams yra ne kas kita, kaip drąsi meninė rizika, tačiau tai rizika, kuri atsiperka su kaupu: moksleivių nuoširdumas, susipynęs su techniniu meistriškumu, sukuria aukšto lygio meninę įtaigą, kurios kartais pritrūksta net pripažintiems meistrams.

Išpūdinga ir dalyvių geografinė amplitudė: jau pirmąją festivalio dalį pradėjo jaunieji talentai iš Balstogės I. J. Paderewskio licėjaus – abiturientai pianistai I. Brzoska ir N. Wadolowska – būsimieji Varšuvos F. Chopino muzikos universiteto studentai, tėsė Vilniaus nacionalinės M. K. Čiurlionio menų mokyklos, Utenos meno mokyklos auklėtiniai ir gausus būrys Klaipėdos jaunųjų muzikų iš S. Šimkaus konservatorijos, J. Karoso, J. Kačinsko muzikos mokyklų, E. Balsio menų bei Vydūno gimnazijų. Klausytojai galėjo gėrėtis turtingu instrumentų spektru: fortepijono, smuiko, fleitos, klarneto, obojaus, saksofono, trimito, vargonų, violončelės ir klasikinės gitaros garsais. Pirmąją festivalio dalį vainikavo LMTA Forteipijono katedros prof. Z. Ibelgauto klasės bakalauro ir magistro studijų pianistai (tarp jų ir Klaipėdos absolventai), kurių branda stebino net patyrusius kritikus. Neabejotinai toks jaunųjų talentų įtraukimas į tarptautinį festivalį yra neįkainojama kultūrinė edukacinė investicija.

VIII tarptautinį kamerinės muzikos festivalį „Impresijos“ pradėjo pianistai iš Balstogės I. Brzoska ir N. Wadolowska.

Klaipėdos universiteto Vitražinėje menėje – S. Šimkaus konservatorijos smuikininiai. Ilonos Užgalienės nuotr.

Kas paliečia sielą

Festivalio ambicingumas atsispindi ir dar dviejose, aukštų tikslų siekiančiose, unikalias temines kryptis puoselėjančiose – „Gaudeat Impressions“ ir „Musica Sacra“ – dalyse, kur programų įvairovė atliepė pačius įvairiausius publikos lūkesčius, nuo sakralumo paieškų iki etnografinės egzotikos. Šios festivalio dalys – tai 16 kamerinės muzikos koncertų

Lietuvoje ir užsienyje (Vokietijoje, Švedijoje), kuriuose pristatyti žymūs Lietuvos ir užsienio atlikėjai: solistai, duetai, kameriniai, etnografiniai ansambliai, chorai, sukurtos specialios programos.

Pirmieji šių festivalio dalių renginiai prasidėjo vienu metu balandžio 30 d. Tai – sakralinės muzikos koncertas Vokietijoje „Dignare, o Domine“ – dedikacija anapilin išėjusioms Motinoms, kurio programą ►

Festivalio antrosios dalies koncerto „Paukštės giesmė: moterų portretai šiuolaikinių Lietuvos kompozitorių dainose“ akimirka.

Po festivalio trečiosios dalies koncerto „Ave Maria: giesmė Motinai“.

◀ susirinkusiems Vokietijos Frankfurtmeino, Vysbadeno ir kitų miestų lietuviams įsimintinai atliko nacionalinės kultūros ir meno premijos laureatė prof. A. Krikščiūnaitė (sopranas), A. Benkauskaitė (Vokietija, mecosopranas), doc. I. Maknavičienė (fortepijonas). Be to, skambėjo programa „Paukštės giesmė: moterų portretai šiuolaikinių Lietuvos kompozitorių dainose“, kurią LNDM Klaipėdos P. Domšaičio galerijoje intelektualiai, įtaigiai atliko klaipėdietė R. Dubinskaitė (mecosopranas) ir pianistė J. Punytė-Svigarienė.

Ypatingu subtilumu pasižymėjo Klaipėdos evangelikų liuteronų bažnyčioje atlikta nacionalinės kultūros ir meno premijos laureatės aktorės R. Šaltenytės-Reklaitienės ir doc. I. Maknavičienės per 20 m. brandinta Solveigos ir Pero Giunto meilės lyrika „Dangaus obelys“, į kurią įkari jautriai įsiliejo tarptautinių konkursų laureatas M. Rojus (baritonas).

Sakralinės muzikos ir poezijos pagrindu sukurtos skirtingos R. Ulteravičiūtės, B. Ignatavičiūtės (sopranai), M. Rojaus programos „Ave Maria: giesmė Motinai“ ir „Pakrantėj

dieviškoj, smėlėtoj...“, skirtos Švč. Mergelės Marijos garbei, anapilin išėjusių Klaipėdos universiteto bendruomenės narių atminimui, nepaliko abejingų ir susirinkusiųjų Klaipėdos Kristaus Karaliaus bažnyčioje.

Muzikinė diplomatija

Festivalio „Impresijos“ geografinis užmojis šiemet nebestebino: jau užpurnai, pernai nusidriekę maršrutai į Rygą, Punkską,

Susitikime su Lietuvos ambasadoriumi Švedijoje L. Linkevičiumi.

Pirmasis koncertas Stokholme – Stokholmo Marie Bebadelske bažnyčioje.

Lietu

Po festivalio trečiosios dalies koncerto „Pakrantėj dieviškoj, smėlėtoj...“.

Ilonos Užgalienės nuotr.

Suvalkus, Balstogę, Varšuvą, Hiutenfeldą (Vokietija) šiemet siekė ne tik Vokietijos Vysbadeną, bet ir tris svarbiausius Švedijos miestus – Stokholmą, Jonšopingą, Geteborgą, kuriuose prof. A. Krikščiūnaitė, doc. I. Maknavičienė, LMTA absolventas K. Zajančauskas, aktorė Iėlininkė A. Vi-tauskaitė ir muzikologė J. Stankevičienė atliko programą „Lietuvos Didieji: paslaptys ir legendos operoje“, skirtą Švedijos lietuvių bendruomenės 80-ies metų sukakčiai.

Šiltus ir jaukius susitikimus kaskart lydėjo ne tik abipusė pagarba, dėkingumas, bet ir

malonus svarbių pareigūnų dėmesys: dar Stokholme surengtas susitikimas su Lietuvos ambasadoriumi L. Linkevičiumi brėžė kultūrinio bendradarbiavimo gaires perspektyvoms, Jonšopinge malonų susitikimą su lietuvių bendruomene globojo konsulas G. Lansas, Geteborge – konsulė B. Jacobsson Ekblom. Šie susitikimai ne tik gilino Lietuvos istorijos žinias per muziką ir žodį, populiarino lietuvių kompozitorių kūrybą, stiprino Lietuvos kaip aktyvios kultūrinės partnerės įvaizdį Baltijos regione, tapo savotišku tiltu, jungiančiu Lietuvą su plačiuoju

pasauliu, bet ir dar kartą įrodė, kad muzika yra galingiausia diplomatijos forma.

Istorija, atgyjanti bokšte

Centrinio festivalio akordu tapo Kultūros naktis naujajame Klaipėdos piliavietės bokšte. Sena festivalio organizatorių ir Mažosios Lietuvos istorijos muziejaus draugystė kaskart dovanoja ypatingus, išimintinus potyrius. ►

Lietuvos ambasados Švedijoje nuotr.

Jonšopinge po antrojo koncerto Rožių dvare.

Su konsulu G. Lansu.

Organizatorių nuotr.

Po festivalio antrosios dalies koncerto „Sugrįžimas į tėviškę“, skirto M. L. Rėzos 250-osioms gimimo metinėms. Organizatorių nuotr.

Festivalio susitikimas „Vaidotas Martinaitis iš arčiau“. I. Maknavičienė su aktoriumi po spektaklio „O Dieve mano“. Aliaus Maknavičiaus nuotr.

◀ Ne vienerius metus specialios istorinės programos Klaipėdos piliečių buvo rengiamos minint Karaliaus Mindaugo karūnavimo šventę, o šiemet organizatoriai nusprendė klausytojus pakviesti į naują piliečių bokštą.

Festivalis „Impresijos“ yra daugiau nei muzika – tai erdvė augti kartu.

Neatsitiktinai Kultūros nakties vakarui pasirinkta Mažosios prūsų Lietuvos istorijos uždangą praskleidžianti tema „Kultūros naktis: Mažosios prūsų Lietuvos istorijos keliais“. Jau pirmieji vakaro muzikiniai akordai – kompozitorių A. Koplando „Fanfara paprastam žmogui“ (Klaipėdos orkestras „Bangpūtys“), J. Zauerveino-S. Šimkaus „Lietuviais esame mes gimę“, G. Kuprevičiaus operos „Prūsai“ fragmentai klausytojus nukėlė mintimis į Lietuvos istorijos kontekstus – svarbiausias profesorių archeologų, istorikų analizuojamas temas – dr. V. Žulkus kalbėjo apie „Lietuvos pajūrį prieš ordinui ateinant“, dr. J. Genys svarstė apie „Klaipėdą senojoje ikonografijoje: istorija ar fantazijos?“. Kultūros naktį tęsė filosofijos mokslų dr. A. Juozaitis su įžvalgomis tema „Istorija žvelgia į Klaipėdą“ ir Lietuvos statybos inžinierių sąjungos Klaipėdos bendrijos pirmininkas T. P. Tubis,

ragindamas: „Atstatykime Baltąjį švyturį. Tai mūsų svajonė.“ Renginyje vainikuojantį žodį „Muzikinis gyvenimas Klaipėdoje vakar ir šiandien“ tarė maestro S. Domarkas.

Visą vakarą legendinių pranešėjų temas lydėjo, stiprino vokaliniai kompozitorių J. Karnavičiaus, V. Klovos, B. Dvariono, K. Mašanausko, V. Ganelino operų ir miuziklų fragmentai, kuriuos atliko tarptautinių konkursų laureatai – B. Ignatavičiūtė, M. Rojus, I. Maknavičienė bei specialiai programą parengęs smuikininkų duetas „Double Stop“ iš Anglijos (Londonas), styginių kvartetas „Archi Quartett“ (Vilnius), pagroję kompozitorių J. S. Bacho, G. P. Telemanno, J. M. Leclairio, A. Vivaldi, G. F. Handelio, G. B. Viotti kultūrinę menamų laikmečių dvasių kūrėjus, tuometinė pilys, dvaruose skambėjusius instrumentinės muzikos opusus. Tai buvo reta galimybė išgirsti muziką ir pajusti, kaip moderni interpretacija prikelia istorinę atmintį.

Sugrįžimas į tėviškę

Paskutinės keturios VIII festivalio „Impresijos“ antrosios dalies programos klausytojus pakvietė į susitikimus svarbių projekto partnerių – Klaipėdos miesto savivaldybės Koncertų salės, Klaipėdos apskrities I. Simonaitytės viešosios bibliotekos ir festivalio mecenatų R. Cibauskaitės ir R. Cibausko istorinę Klaipėdos senamiesčio erdvę „Pa-

jūris“, kur klausytojų laukė susitikimai su filosofijos mokslų dr. A. Juozaičiu, skaičiusiu pranešimą „Sąjūdis – atsinaujinimo kanoanas“, pianistėmis K. Michalkevič (Švedija) ir G. Simaityte (Lietuva), kurių programoje „Nuo Lietuvos iki Argentinos“ skambėjo ne tik fortepijonui 4 rankoms sukurti, bet ir M. K. Čiurlionio kūriniai fortepijonui solo.

Gausaus klausytojų būrio sulaukė programa „Vaidotas Martinaitis iš arčiau“, kurios metu publika pasidžiaugė aktoriaus pasiekimais, meistriškumu ir, žinoma, įdomiais, netradiciniais pasakojimais apie kelionę per muzikos pasaulį iš Gargždų į šią pripažintą Vilniaus menininko kūrybos dieną, TV projektus ir mokytojo šiokiadienius...

Birželio 27 d. festivalis pasiekė kulminaciją: specialiai iš Stokholmo atskrido, atplaukė, atvažiavo Švedijos lietuvių kolektyvai – choras „Upė“ ir etnografinis ansamblis „Bitkrėslė“. Specialiai festivaliui sukurtose abiejų kolektyvų programose „Sugrįžimas į tėviškę“, skirtose M. L. Rėzos 250-osioms gimimo metinėms, skambėjo dainos ir poezija iš 1825 m. publikuoto reikšmingo Mažosios Lietuvos liaudies dainų rinkinio „Parbėg laivelis“. Nepaprastai jautri, ilgesio kupina Švedijos lietuvių kolektyvų programa, kaip garsioji daina „Parbėg laivelis nuo Venčio rago“, ne tik atspindėjo pamario krašto kultūrinį paveldą, bet ir palietė kiekvieną ją girdėjusio lietuvių širdį... Tai ypatingas emocinis krūvis, kurį festivaliui suteikė kraštiečių sugrįžimas į gimtąją žemę.

Dovana, o ne privilegija

Vienas svarbiausių festivalio „Impresijos“ bruožų yra jo socialinė misija. Organizatorių sprendimas visus koncertus Klaipėdoje dovanoti visiems muzikos gerbėjams yra radikalus ir sveikintinas žingsnis šiuolaikiniame komercializuotame pasaulyje. Šis sprendimas iš esmės griauja elito barjerus. Klasikinė muzika čia nustoja būti muziejiniu eksponatu ar uždaro klubo privilegija. Ji tampa gyvu asmeninio atradimo šaltiniu, vibruojančiu tarp istorinių sienų ir prienamam kiekvienam bendruomenės nariui. Tai yra tikroji kultūrinė dovana – galimybė be finansinių suvaržymų prisiliesti prie aukštojo meno, išgirsti vargonų ar kamerinę muziką, pajusti bendrumą, kurį suteikia tik gyvas garsas.

Festivalis „Impresijos“ – tai gyvas, nuolat kintantis, svarbus Klaipėdos miestui, kraštui ir užsienyje gyvenantiems lietuviams meno reiškiny, kurį kartu su Klaipėdos miesto savivaldybe kuria pripažinti Lietuvos menininkai – labdaros ir paramos

fondo „Baltijos impresijos“ vadovė doc. I. Maknavičienė ir nepaprastai darniai, ne vieną dešimtmetį kartu kuriantis ir buriantis organizacinis komitetas. Tai renginys, kuriame profesionalumas dera su nuoširdumu, o didžiosios scenos žvaigždės dalijasi erdve su pradedančiaisiais talentais. Visą šį muzikinį sezoną vainikuoja tradicinis gala koncertas „Mus užaugino Klaipėda“, skiriamas miesto gimtadieniui.

Tai ne tik koncertas, bet ir muzikinė dovana miestui – pastarųjų metų tarptautinių konkursų laureatų videoįrašų maratonas iš konkursų, festivalių koncertų salių, dovanojantis Klaipėdai tai, ką ji užaugino geriausio 2025–2026 m. Galbūt būtent šiame festivalyje klasikinė muzika gali tapti asmeniniu atradimu šaltiniu kiekvienam iš mūsų, nes „Impresijos“ yra daugiau nei muzika – tai erdvė augti kartu.

Kultūros naktis Klaipėdos piliavietės bokšte. Styginių kvartetas „Archi Quartett“.

Pranešimus skaitė J. Genys, V. Žulkus, A. Juozaitis, S. Domarkas.

Smuikininų duetas „Double Stop“.

V. Klovos operos „Pilėnai“ fragmentas – pianistė I. Maknavičienė, solistai B. Ignatavičiūtė ir M. Rojus. Antano Stanevičiaus ir organizatorių nuotr.

Kaip du jauni režisieriai nurungė patį S. Spielbergą

Kino pasaulyje pastaruoju metu nutiko šis tas intriguojančio. Du jauni režisieriai, pristatę, galima sakyti, debiutinius savo filmus, nukonkuravo didžiųjų studijų premjeras ir uždirbo daugiau nei tokie žinomi Holivudo grandai kaip Stevenas Spielbergas su savo naujausia juosta „Tiesos diena“ („Disclosure Day“, 2026 m.).

Andrius RAMANAUSKAS

Istoriškai Holivudo kino režisieriumi buvo galima tapti tik daug metų kopiant karjeros laiptais pačioje kino industrijoje. Dauguma kūrėjų anksčiau dirbdavo operatoriais, scenaristais, aktoriais ar režisierių asistentais. Kiti į didįjį kiną ateidavo iš vaizdo reklamų ir televizijos industrijos, išgarsėję inovatyviais muzikiniais klipais. Dar vienas kelias – pradedančiajam kūrėjui savo lėšomis nufilmuoti nepriklausomą ilgą ar trumpo metražo filmą, kuris pelnytų apdovanojimą kino festivalyje ir taip atkreiptų prodiuserių dėmesį.

Tačiau per pastarąjį dešimtmetį išryškėjo nauja tendencija ir atsirado naujo tipo žmonių, siekiančių išbandyti savo jėgas režisūroje. Nors ambicijų netrūko, dauguma

šių bandymų baigdavosi finansine nesėkme ir nesulaukdavo kritikų pripažinimo. Kalbu apie socialinių tinklų vaizdo turinio kūrėjus – žmones, kurie turi didžiules sekėjų armijas ir yra žinomi dėl savo veiklos internete, o ne dėl solidžios filmografijos.

Taigi – du nauji siaubo filmai, apie kuriuos pastaruoju metu daug ir visur kalbama.

„Backrooms“ – subtiliai ir lėtai

Ką tik 21-erių sulaukęs amerikietis Kane'as Parsonsas, internete geriau žinomas Kane Pixels pseudonimu, karjerą pradėjo kurdamas trumpus „analoginio siaubo“ (angl. *analog horror*) vaizdo įrašus „YouTube“ kanale. Vos būdamas 16-os, jis savo

Kadrai iš filmo „Apsėdimas“ (rež. C. Barkeris, 2026 m.).

Kadrai iš filmo „Backrooms“ (rež. K. Parsonsas, 2026 m.).

kambaryje sumontavo ir į internetą įkėlė trumpametražį filmuką „The Backrooms (Found Footage)“, kuris vėliau surinko arti šimto milijonų peržiūrų. K. Parsonsas, būdamas visiškai savamokslis, sugebėjo sukurti slogią, klaustrofobišką ir hipnotizuojančią atmosferą, tad vėliau išplėtojo savo idėją iki labai trumpų epizodų serialo. Taip į jį vėliau atkreipė dėmesį nepriklausomo kino kompanija „A24“ ir patikėjo šiam talentui režisuoti jau pilnametražį filmą „Backrooms“ pagal to paties pavadinimo jo internetinį serialą.

Pradėta rodyti didžiuosiuose ekranuose, psichologinė siaubo juosta „Backrooms“ („Backrooms“, 2026 m.) uždirbo jau virš 350 mln. JAV dolerių visame pasaulyje, nors paties filmo biudžetas tesiekė 10 mln. JAV dolerių. Neblogai 20 metų vaikiui. Taip jaunas interneto turinio kūrėjas oficialiai įrašė save į kino istoriją kaip pats jausias režisierius, kurio debiutinis filmas pasiekė pirmąją vietą JAV kino kasose.

Siužetas: Klarkas, neseniai išsiskyręs architektas, dabar gyvena prekybos centre

savo paties baldų parduotuvėje. Vieną vakarą parduotuvės rūsyje jis pasuka ne tuo koridoriumi, atidaro ne tas duris ir... peržengia ribą. Žengęs žingsnį kiaurai per sieną, jis atsiduria kitoje dimensijoje, keistoje vietoje, kurios neturėtų būti. Tai begalinis, košmariškas kabinetų, ofisų, koridorių labirintas, išklijuotas geltonais tapetais, kur niekada nenutyla liuminescencinių lempų dūzgimas. Erdvė, kuri neturi pabaigos ir greičiausiai tęsiasi begalybė.

Iš pradžių Klarkas bando remtis logika. Jis braižo žemėlapius, ieško dėsningumų, bando perprasti erdvę... Jam teks įminti šios antgamtinės architektūros mįslę ir surasti kelią atgal į savo namus, o gal į sveiką protą, kol nesibaigiantis labirintas galutinai neprarijo jo sielos.

Gana keista, kad filmo platintojai Lietuvoje nusprendė neišversti pavadinimo ir paliko originalųjį variantą. Spėju, jie taip pasielgė sąmoningai, kad išlaikytų tiesioginį ryšį su „YouTube“ platformoje žinomu internetiniu serialu, kurio pavadinimas „Backrooms“ atpažįstamas siaubo mėgėjams. Žinoma, pažodinis vertimas lietuviš-

kai skambėtų gana nerangiai – „Galiniai kambariai“ arba „Užkambariai“. Tačiau, jei ieškotume kūrybiškesnio, tiktų ir „Užkulisiai“, „Paralelinės erdvės“ arba kiek poetiškesnis „Anapus sienų“.

Kiekvienas filmas pasirenka kuo gąsdinti – vaiduokliais, smurtu, pabaisomis arba keistomis erdvėmis, kur veiksmas vyksta apgriuvusiame dvare, našlaičių prieglaudoje, apleistoje ligoninėje. Šio filmo baugios erdvės suprojektuotos taip, kad primintų „architektūrinę pragarą“, kur nuolat susiduriama su architektūros klaidomis – netaisyklingai išdėstytomis grindimis, keistai susikertančiomis arkomis ar tiesiog per sienas prasiskverbiančiais objektais. Šie tyčiniai vizualiniai netobulumai akimirksniu sukelia stiprų sąmoningą nerimą, nerealumo jausmą ir panardina žiūrovus į liminalinę būseną.

Taigi „Backrooms“ – minimalistinė, subtilaus ir lėto siaubo juosta, kurios veiksmas įtraukia į klaustrofobišką, siurrealistinę erdvę. Filme sąmoningai atsisakyta pigaus išgąščio ar vulgaraus smurto, vietoj to pasikliaujama lėtu, hipnotizuojančiu tempu ►

◀ ir ilgais, vizualiai preciziškai sukontroliuotais kadrais. Pačios juostos naratyvas išlaiko sveiką paprastumą – istorija nėra perkrauta siužeto linijomis, ji aiški, lengvai sekama ir neperžengia savo pačios ambicijų. Režisierius kur kas labiau pasikliauja atmosferine vizualine kalba, o ne personažų dialogais, taip palikdamas milžinišką erdvę žiūrovų interpretacijoms. Kas iš tiesų yra tie paslaptį iešiojantys galiniai kambariai? Ar tai žmogaus sąmonės labirintai, nepavykęs slaptas vyriausybės eksperimentas, o gal tiesiog kraupi kosminė anomalija? Filmas nepateikia atsakymų, tačiau keistesnio siaubo ir siurrealizmo gerbėjams jis suteiks estetinį malonumą.

„Apsėdimas“ – psichologinio teroro pasaka

Be „Backrooms“ fenomeno, kino pasaulį sudrebino dar viena interneto užauginta sensacija – psichologinis antgamtinio siaubo trileris „Apsėdimas“ („Obsession“, 2026 m.). Šios juostos autorius – 26-erių amerikiečių režisierius Curry's Barkeris, kuris prieš žengdamas į profesionalųjį kiną buvo žinomas kaip „YouTube“ platformos turinio kūrėjas.

Jis kartu su kolega įkūrė vidutinio populiarumo skečų ir humoro kanalą. Visgi jaunojo kūrėjo ambicijos neapsiribojo vien trumpais komedijos žanro vaizdo įrašais. Nuo 2020 m. jis pradėjo intensyviai eksperimentuoti su trumpametražiais siaubo filmais, o vėliau, dirbdamas, galima sakyti, vienas visuose gamybos etapuose, savo jėgomis nufilmavo ir internete nemokamai išleido mėgėjišką pilnametražį filmą „Pienas ir dribsniai“ („Milk & Serial“, 2024 m.), kuris surinko pusketvirtą milijoną peržiūrų.

Tie mėgėjiški kino bandymai ir tapo tramplinu į Holivudą. Po metų gimė jau profesionalus jo ilgametražis debiutas „Apsėdimas“, kuris buvo nufilmuotas Los Andžele vos per 20 dienų su kukliu, maždaug 700 000–750 000 JAV dolerių biudžetu. Tačiau tai, kas įvyko po premjeros kino teatruose, perrašė istoriją – dėl fantastiškų atsiliepimų ir virusinės reklamos filmas išpopuliarėjo visame pasaulyje ir iki šiol kino kasose uždirbo per 400 mln. JAV dolerių, tapdamas pelningiausiu visų laikų filmu savo biudžeto kategorijoje.

Būtent toks nuoširdus, nišinis ir drąsus minimalizmas tapo tuo gaivaus oro gurkšniu, kuris bent trumpam perrašė didžiojo kino taisykles.

Siužetas: Bearas, drovus muzikos paroduotuvės darbuotojas, jau seniai yra slapta įsimylėjęs savo vaikystės draugę ir kolegę darbe Niki, tačiau niekaip neišdrįsta jai prisipažinti savo jausmų. Ieškodamas dovanos, jis aptinka stebuklingą norų lazdelę, galinčią išpildyti vieną troškimą. Svajodamas tik apie Nikės meilę, Bearas sugalvoja norą: kad jo svajonių mergina mylėtų jį labiau už visus kitus pasaulyje.

Iš pradžių atrodo, kad noras išsipildė tobulai. Nikė iš karto prisiriša prie vaikiną, tačiau jos jausmai netrukus perauga į pavojingą maniją. Merginos elgesiui darantis vis labiau trikdančiam ir net pavojingam, Bearas supranta, kad jo ištartas noras pažadino kur kas tamsesnes jėgas, nei jis galėjo numanyti.

„Apsėdimas“ yra faktiškai keturių aktorių smagi psichologinio teroro pasaka, kuri žiūrovus gąsdina ne banaliais šiurpuliais, o pažįstamu žmogiškuoju košmaru dviejų žmonių santykiuose. Filmas kelia psichologinius klausimus apie emocinę priklausomybę, liguistą pripažinimo poreikį ir plonytę ribą, skiriančią nuoširdų prisirišimą nuo destruktivaus kito asmens savinimosi. Didžiausiu juostos baimės įrankiu tampa pati žmogaus psichika, kur kasdienės situacijos ir artimi santykiai pamažu transformuojasi į emocinių manipuliacijų bei kontrolės spąstus, iš kurių neįmanoma pabėgti. Tai filmas, kuris baimę pasėja ne ekrane, o žiūrovų galvose, priversdamas susimąstyti apie tamsiąsias mūsų pačių troškimų pasekmes. Tad „Apsėdimas“ seanso metu palieka smagiai slogų emocinio diskomforto jausmą.

Kur slypi stulbinamos sėkmės paslaptis

Taigi, kodėl šie du itin jaunų režisierių darbai sulaukė tokios stulbinamos sėkmės, kad net sugebėjo aplenkti patį Holivudo gigantą S. Spielbergą? Neseniai kino teatruose pasi-

rodęs jo naujausias filmas „Tiesos diena“ – labai tradicinio, saugaus ir gana nuobodaus mokslinės fantastikos siužeto. Nepaisant milžiniško 115 mln. JAV dolerių biudžeto, ši juosta pasaulio kino kasose tikriausiai tesurinks maždaug 300 mln. JAV dolerių – skaičius, kuris tokio masto projektui ir legendiniam režisieriui yra labiau nusivylimas nei laimėjimas. Tai ką tokio pasiūlė jaunieji kūrėjai, kad sugebėjo nurungti šią kino legendą, ir kokia yra jų sėkmės paslaptis?

Pirmiausia – tai naujos, bet sąmoningai nesudėtingos istorijos. Nors abu režisieriai yra itin jauni, jie labai gerai jaučia savo dabartinio suvokimo bei talento ribas ir bando jų dirbtinai neperžengti. Abu filmai pasižymi išgrynintu minimalizmu. „Backrooms“ žavi savo abstrakčiu, siurrealistiniu pasauliu be pretenzingos giluminės filosofijos, bet su genialiais vizualiniais „kabliukais“, o „Apsėdimas“ iš esmės yra jaunų žmonių santykių drama. Pastaroji remiasi labai paprasta, bet intriguojančia idėja: o kas, jei mūsų troškimas būti besąlygiškai mylimiems išpildytų tiesiogiai, be jokių išlygų? Režisierius nesivelia į perteklines psichologines analizes – jis paima vieną jam pačiam puikiai suprantamą temą ir išanalizuoja ją iki galo, netikėtai meistriškai maišydamas humorą ir siaubą.

Kita sėkmės sudedamoji dalis – tai, kad abu kūrėjai, nors ir filmuodami mėgėjiškai, jau kelerius metus savarankiškai internete šlifavo savo režisūros, montažo ir istorijų pasakojimo įgūdžius. Todėl jų perėjimas prie profesionalaus kino buvo ne atsitiktinis, o natūralus kitas žingsnis. Kino studijos, nors ir rizikavo patikėdamos projektus interneto kartos atstovams, priėmė labai pamatuotus sprendimus. Skirdamos kuklius biudžetus, jos žinojo, kad net nesėkmės atveju finansinis smūgis nebus pražūtingas. Galiausiai ši rizika pasiteisino su kaupu, nes abu režisieriai nebandė išradinėti dviračio – jie pasiliko toje sferoje, kurioje jaučiasi kūrybingiausi ir kurioje jau turėjo patirties kurdami internetinį turinį. Pasirodo, šiuolaikiniais žiūrovams, pavargusiems nuo šabloninių ir brangių Holivudo formulų, būtent toks nuoširdus, nišinis ir drąsus minimalizmas tapo tuo gaivaus oro gurkšniu, kuris bent trumpam perrašė didžiojo kino taisykles.

Kūrybinio dažnio paieškos

Lankiausi didžiausioje šių metų Klaipėdos meno parodoje „Vakarų vėjai 2026 / Dažnis“. Siūlau ir jums užsukti. Įvertinti ne tik daugiau kaip šešiasdešimties Vakarų Lietuvos menininkų kūrybą, bet ir tai, koku dažniu šiandien pulsuoja pajūrio meno scena. Paroda veikia iki rugpjūčio pabaigos. ►

Parodos „Vakarų vėjai 2026 / Dažnis“ vernisažo KKKC Parodų rūmuose akimirkos.

Eglės Sabaliauskaitės nuotr.

A. Bosas. Metamorphozė. 2025 m. Raudonmedis, bronzos, h 0,42 X 0,55 cm.

R. Inčirauskas. Autoportretas. 2025 m. Drobė, aliejus, 100 X 120 cm.

Ignas KAZAKEVIČIUS

Jungtinis projektas

◀ Šis projektas beveik du dešimtmečius ieškojo savo formos – keitė pavadinimus, organizacinius modelius, dalyvių ratą ir galiausiai išsikristalizavo į vieną svarbesnių Vakarų Lietuvos profesionalaus vizualiojo meno apžvalginių parodų.

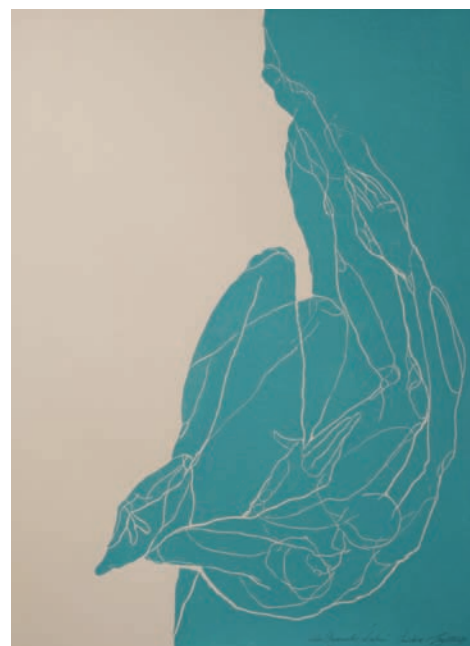
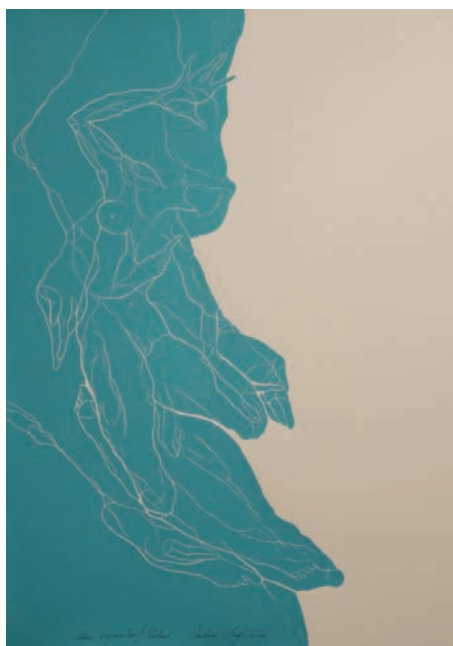
Pirmoji Lietuvos dailininkų sąjungos (LDS) Klaipėdos skyriaus organizuojama apžvalginė paroda „Vakarų vėjai“ Klaipėdoje buvo suorganizuota 2006 m. Jos

ištakos siekia menininkės Daivos Ložytės iniciatyvas po vieną vėliava telkti taikomosios menų – tuo metu pavadintas „Molio, medžio, metalo, odos ir siūlų menu“ – bei pristatyti juos ne tik pajūrio kultūrinėje erdvėje. Vėliau projektas evoliucionavo į LDS Klaipėdos skyriaus organizuojamą regioninę parodą, kuri kas dvejus metus iš naujo ieško savo formato, struktūros ir tapatybės.

Kita vertus, tokio pobūdžio ekspozicijas visada lydi improvizacijos elementas. Organizatoriai kone kas kartą susiduria su tomis pačiomis problemomis: dalis autorių nebekuria, kiti siekia dalyvauti su bet kokiais turimais kūriniais, ekspozicijoje neišvengiamai susikerta skirtingi žanrai,

medijos, stiliškos ir formatai. Prie to prisideda išankstinės menininkų nuostatos, kad paroda galėjo būti organizuojama kitaip, o kūriniai atrenkami pagal kitokius kriterijus. Tai natūrali didelių jungtinių parodų būseną, kurioje kompromisas tampa ne išimtimi, o taisykle.

Didžiausias tokių parodų iššūkis – ne kūrinių kokybė, o jų gausa. Tai suprantama, nes LDS atstovauja visiems profesionaliems menininkams, o ne siauram elitui. Vis dėlto būtent čia slypi paradoksas – kuo platesnė aprėptis, tuo sunkiau suformuoti aiškią kuratorinę mintį. Žiūrovai pamato daug gerų kūrinių, tačiau ne visada supranta, kokį naują pasakojimą jie kuria kartu.

I. Šmitienė. Kritusi, puolusi, prisikėlus. Iš ciklo „Vario grynuolės“. 2024 m. Popierius, dažai, 91 X 70 cm.

K. Pūdymas. Našta. 2022 m. Juodas qžuolas, metalas, h 45 cm.

S. Žaltauskas. Švento Morkaus bazilika. 2022 m. Drobė, aliejus, 146 X 200 cm.

D. Ložytė. Šešėliai. 2025 m. Šamotas, 29 X 30 X 1cm, 3 vnt.

Šiomet prie įprastų organizacinių iššūkių prisidėjo ir neapibrėžtumas – dėl Klaipėdos kultūrų komunikacijų centro (KKKC) planuojamų remonto darbų nebuvo aišku, ar ši erdvė apskritai bus prieinama. Tai jau atskira istorija. Vis dėlto istorinis dailininkų prisirišimas prie KKKC Parodų rūmų išlieka stiprus. Nepaisant natūralaus pastato nusidėvėjimo ir jo architektūroje užkoduotos modernistinės estetikos, tai vis dar tinkamiausia parodinė erdvė Klaipėdoje, tapusi neatsiejama „Vakarų vėjų“ tapatybės dalimi.

Atrado pusiausvyrą

Paroda yra gera. Tai pirmasis sakiny, kurį norisi parašyti apie šių metų „Vakarų vėjus“. Ne todėl, kad joje nėra silpnesnių kūrinių ar abejotinų sprendimų. Jų, kaip ir kiekvienoje didelėje jungtinėje parodoje,

galima rasti. Tačiau šį kartą svarbiausia ne pavieniai netikslumai, o visumos įspūdis. Jau senokai Vakarų Lietuvos menininkų ekspozicija neatrodė tokia vizualiai vieniša, profesionaliai sukomponuota ir pagarbi patiems kūriniams. Puikiai padirbėjo LDS Klaipėdos skyriaus pirmininkė Birutė Skaistgirienė, parodos kuratoriai – kūrybinių sekcijų vadovai Alfonsas Lekavičius (tapyba), Inga Šmitienė (taikomieji menai), Toma Šlimaitė (grafika), Marius Norkus (skulptūra) ir ypač architektas Vladas Balsys. Skliaustuose palikau kuratorių atstovaujamas sritis, nes Klaipėdos kontekste tai yra svarbu.

Apžvalgą pradėti nuo pagyrų lyg ir neįprasta ar mažų mažiausiai nepadoru. Meno kritikai įprastai ieško trūkumų, žarstosi ironija ir patarimais, tad komplimentai turėtų būti suprantami kaip kritinės distancijos stoka. Vis dėlto šį kartą norisi pasidžiaugti. Per pastaruosius trejus dešimtmečius teko matyti ne vieną LDS

organizuotą bienalę, trienalę ar regioninę apžvalgą. Stebint šių renginių raidą galima pasakyti, kad „Vakarų vėjai“ pagaliau atrado pusiausvyrą tarp reprezentacinės parodos ir kuratoriškai apgalvotos ekspozicijos. Nebelieka įspūdžio, kad kūriniai tiesiog surinkti į vieną salę tam, kad būtų parodyta, kas buvo sukurta per pastaruosius dvejus metus. Šį kartą ekspozicija kvėpuoja.

Parodos tema – „Dažnis“. Iš pirmo žvilgsnio tai atrodo dar viena deklaruojama metafora, kokių šiuolaikinėse parodose nestinga.

„Dažnis“ gali reikšti ritmą, bangą, pulsą, vibraciją, informacijos perdavimą ar net žmogaus emocinę būseną. Kuratoriniame tekste ši sąvoka siejama tiek su pajūrio kraštovaizdžiu – vėju, jūra, potvyniais, nuolatiniu gamtos kitimu, tiek su menininkų mentaliteto, idėjų ir meninės raiškos kaita.

Klaida būtų ieškoti vieno bendro Vakarų Lietuvos meno dažnio. Jo nėra. Ir gerai, kad nėra. ►

◀ Daugiau nei 60 autorių, atstovaujančių skirtingoms kartoms, disciplinoms ir kūrybinėms laikysenoms, negali kalbėti viena kalba. Vienų kūryba grindžiama meistrišku medžiagos valdymu, kitų – konceptualių mąstymu, tretį ieško socialinio komentaro, ketvirtį pasitiki vien spalvos ar formos poveikiu. Vieni dirba lėtame, meditatyviame registre, kiti renkasi ekspresyvų, impulsyvų gestą. Vieni kalba tyliai, kiti beveik šaukia.

Todėl „Dažnį“ siūlyčiau suvokti ne kaip vienijančią idėją, bet kaip skirtingų kūrybinių bangų lauką.

Vieni dažniai tarpusavyje rezonuoja, kiti konfliktuoja, dar kiti egzistuoja savarankiškai, tarsi mažos salos bendroje akvatorijoje.

Ši paroda nėra simfonija, kurioje visi instrumentai paklūsta vienai partitūrai. Veikiau tai džiaz improvizacija, kurioje kiekvienas atlikėjas išsaugo savo balsą, tačiau bendras skambesys nesubyra į atsitiktinių garsų triukšmą.

Ekspozicijos architektūra

Iš pažiūros parodos pavadinimas tėra deklaruojama tema. Kita vertus, žinant klaipėdiečių autorių ambicijas, reflektuojamas temas ar tiesiog kūrybinį braižą, tampa akivaizdu, kad kalbėti apie vieną bendrą „dažnį“ būtų pernelyg supaprastinta. Kiekvienas autorius kuria savitą pasaulio matymo amplitudę, savą jautrumo registrą ir individualų santykį su medžiaga, forma bei idėja. Vienų kūryboje dominuoja tylus, kone meditacinis virpėjimas, kitų – ekspresyvus emocinis krūvis, trečių – konceptualus mąstymas ar subtili ironija. Todėl „dažnis“ šioje parodoje veikiau reiškia ne vieną visus vienijančią bangą, o skirtingų kūrybinių dažnių spektrą, kuriame gimsta netikėti sąskambiai, disonansai ir prasmieniai rezonansai.

Jeigu jau žaistume šiuo žodžiu, būtų galima sudaryti ir savotišką parodos dažniaraštį. Vieni autoriai meno scenoje

aktyvesni – transliuoja savo kūrybą kasdien, kiti pasirodo eteriškai tik retsykiais, tretį sąmoningai renkasi trukdžių zoną, kurioje signalo nebuvimas taip pat reiškia žinią. Vaikščiodamas po sales, imi jausti savotišką dažnių skalę – ne chronologinę ar stilistinę, bet emocinę, ir suprantį, kad paroda veikia panašiai kaip senas radijo imtuvas. Pasuki rankenėlę – pagauni tapybą. Dar šiek tiek – grafiką. Toliau – keramiką, skulptūrą, objektą, tekstilę. Tarp stočių pasigirsta malonus eterio šnypštimas, leidžiantis plaukti

Jau senokai Vakarų Lietuvos menininkų ekspozicija neatrodė tokia vizualiai vientisa, profesionaliai sukomponuota ir pagarbi patiems kūriniams.

A. Eidukaitis. Dirbtinis intelektas. 2026 m. Drobė, aliejus, 180 X 120 cm.

A. Anusas. Baltų žirgas. 2025 m. Juodasis laivų ažuolas, geležis, nerūdijantis plienas, labradoritas, h 63 cm.

A. Adomavičienė. Šnabždesiai I, II. 2026 m. Batika ant šilko, 90 X 175 cm.

pavėjui. O jeigu kur nors ir dingsta signalas, tai greičiausiai ne dėl prasto ryšio, o todėl, kad kiekvienas menininkas sąmoningai pasirenka transliuoti savą dažnį.

Paradoksalu, tačiau didžiausias „Vakarų vėjų“ privalumas yra ekspozicijos architektūra, kuri profesionaliai suvaldo per daugelį metų susiformavusį stilistinį kartų ir medijų nevienalytiškumą. Juk įprastai tokio pobūdžio apžvalginėse parodose organizatoriai stengiasi įtikti visiems – skirtingoms kartoms, dailės šakoms, meninėms autorių ambicijoms. Tokiais atvejais ekspozicija neretai primena meno mugę, kurioje kūriniai tiesiog dalijasi erdve, bet nekuria tarpusavio dialogo. „Vakarų vėjams“ šios klaidos šį kartą pavyko išvengti.

Prie to prisideda ir saikinga skaičiumi kūrinių atranka, ir ekspozicijos architektūra, kuri leidžia žiūrovams judėti natūraliu ritmu, neužgožia pavienių darbų, nesisten-

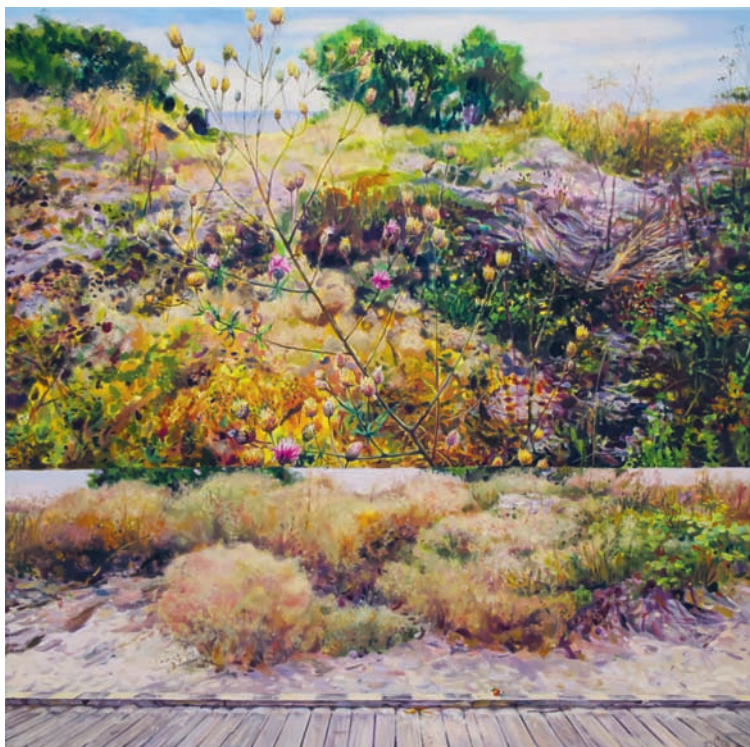
gia jų dirbtinai sujungti į vieną pasakojimą. Kiekvienas autorius išlaiko savo teritoriją, tačiau kartu tampa bendros vizualinės geografijos dalimi. Šioje parodoje svarbios ne tik salės, bet ir tarpai tarp kūrinių, žvilgsnio kryptys, pauzės, netikėti skirtingų medijų susitikimai.

Gyva, įvairi, profesionali

„Vakarų vėjai“ primena ne atvirą jūrą, o ramiai raibuliuojančias marias su salų archipelagu. Akvatorija, matuojant ją vien koncepcijos gyliu, nėra itin gili. Šiuo atveju svarbiau stebėti salas ir sroves – kaip viena idėja pereina į kitą, kaip skirtingi kūriniai netikėtai ima kalbėtis tarpusavyje, o žiūrovai patys atranda savo maršrutus tarp itin skirtingų regioninių akcentų. Parodos užduotis nėra pateikti manifestą ar propaguoti

vieną estetinę kryptį. Tokios ekspozicijos pirmiausia matuoja meno proceso gyvybingumą. Ar menininkų dirbtuvėse vyksta kas nors naujo? Ar dalyvauja nauji autoriai? Ar profesionalioji dailė geba išlaikyti formos ir turinio intriga? Žinoma, norėtųsi drąsesnių kuratorių žingsnių. Kai kur ekspozicija sąmoningai išlieka diplomatiška. Kartais juntamas noras ne tiek polemizuoti, kiek reprezentuoti. Tačiau tai nėra esminis priekaištas. Atvirkščiai – ši paroda pirmiausia siekia parodyti, kad Vakarų Lietuvos meno scena yra gyva, įvairi ir profesionali. Tikslas pasiektas.

Pažvelkime į pačius kūrinius. Visų menininkų kūrinių aptarti viename tekste neįmanoma. Tačiau tokio tikslo nekeliu, juk recenzija nėra katalogas, o meno paroda – ne statistikos suvestinė. Manau, svarbiau išskirti tuos kūrinius, kurie tampa savotiškais orientyrais bendrame ekspozicijos žemėlapyje. ►

D. Čistovaitė. Žydinčios kopos. Rugpjūčio dvelksmas. 2026 m. Aliejus, akrilas, drobė, 100 X 100 cm.

I. Viningienė. Peizažas II. 2021 m. Drobė, akrilas, 60 X 50 cm.

◀ Netikėčiausias atradimas – Daniaus Drulio instaliacija „Augimas“, kuri paremta kartojimu, tos pačios formos variacija. Mediniai drožiniai čia funkcionuoja ne kaip atskiri objektai, o kaip vientisas organizmas, kuriame kiekviena detalė tampa didesnės sistemos dalimi. Šis ritminis multiplikavimas sukuria savotišką vizualinį pulsą. Įdomu ir tai, kad kūrinys eksponuojamas, regis, ne

pačioje geriausioje vietoje – antrojo aukšto fojė. Tačiau būtent ši tariamai „nereprezentatyvi“ erdvė leidžia darbui kvėpuoti, o dialoge su Ingos Šmitienės kūriniais atsiranda netikėtas vizualinis sąskambis. Jos triptike regime stilizuotą žmogaus kūno ir augalo motyvą, primenantį nuplėšto plakato fragmentą. Autorė kuria įtaigų vaizdą be perteklinės lyrinės retorikos.

Panašiu principu veikia ir Anatolijaus Klemencovo instaliacija „Destrukcija“, dedikuota Franzui Kline'ui, kurio ekspre-syvūs tapybiniai potėpiai čia materializuoja medžio skeveldromis, juodai dažytais konstrukcijomis ir šiurkščios drožlių plokštės faktūros elementais. Tapybinis gestas perkeliamas į erdvę, ir destрукcija tampa ne griovimo aktu, o kūrybos metodu, būseną, iš kurios gimsta būsimų

R. Jurgelis. Nusilenkimas gelei. 2026 m. Aliejus, drobė, 120 X 100 cm.

T. Šlimaitė. Sengirė. 2024–2025 m. Autorinis dažytas popierius, sausa adata, 265 X 312 cm.

R. Klimavičius (tapyba), J. Sučylaitė (tekstas). Aukojimasis. Trys dalys: „Išdavystė“, „Auka“, „Marijos mazgų išrišimo malda“. 2026 m. Akrilas, drobė, 2 X 4 m.

darbų idėjos. Tai viena įtaigiausių parodos instaliacijų, kurioje medžiaga byloja ne mažiau nei forma.

Dominuoja tapyba

Visai kitokį dažnį pasiūlo Gražina Kaščionienė. Jos darbe regimas Baltijos jūros bangavimas ties Palanga yra bangos algoritmo vizualizacija. Ritmas čia tampa matuojamu

reiškiniu, o pasikartojimas – estetine kategorija. Banga nėra vien gamtos motyvas, ji tampa kūrinio struktūra.

Romo Klimavičiaus „Aukojimasis“ ekspozicijoje veikia kaip stipresnio emocinio krūvio mazgas. Įdomu, kad autoriaus vizualinė kalba šiandien netikėtai rezonuoja su socialinių tinklų estetika – tarsi kūrinys būtų sulaukęs laiko, kuriame jo vaizdiniai įgauna naują aktualumą.

Visai kitokią tylą pasiūlo Angelinos Banytės sieninės tapybos projekcija. Ji primena, kad dažnis gali būti ne tik garsus ar vizualiai agresyvus. Kartais pakanka vos juntamo šviesos virpėjimo, kad kūrinys pradėtų veikti kitu dažniu – lėčiau, tyliau, bet ne mažiau įtaigiai.

Netikėtai įdomiai šioje ekspozicijoje suskamba ir Simo Žaltausko tapyba. Fovistinis spalvos intensyvumas tampa reikalingu kontrapunktu santūresnei ekspozicijos daliai. Ekspoziciją pradedantis Mariaus Norkaus „Kintamas“ tampa jungiamąja grandimi tarp skirtingų parodos erdvių. Jau peršasi mintis, kad ekspozicijoje išvysime įdomių kompozicinių sprendimų.

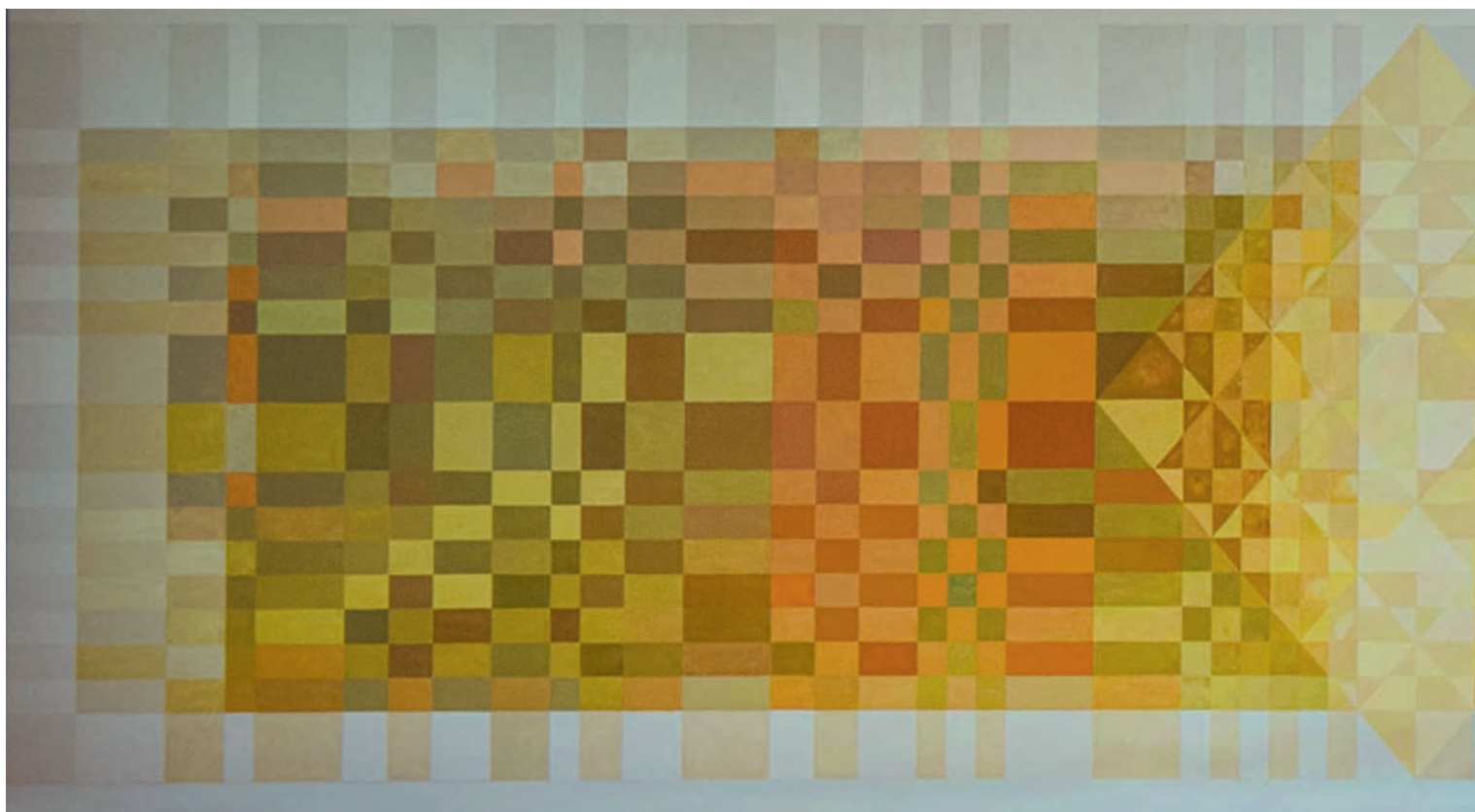
Parodoje, kaip ir ankstesniuose „Vakarų vėjuose“, dominuoja tapyba. Augustės Santockytės ir Lauros Guokės darbuose juntama skaitmeninių vaizdų estetika – paviršius čia tampa ne mažiau svarbus nei pats vaizdas. O Saulė Želnytė dėmesį sutelkia į pačią tapybos esmę. Monochrominiais darbais ji tyrinėja spalvos, žiūros kampo, „užkadrinės“ erdvės santykį, tad iš pažiūros formalūs ieškojimai virsta klausimais apie pačios tapybos galimybes. Tomo Vaičiūčio konstruktyvi tapyba išlaiko pusiausvyrą tarp disciplinuotos kompozicijos ir tapybinės laisvės. ►

L. Guokė. Štai ir tu. Kelionė jau beveik prasidėjo. 2018 m. Popierius, užklijuotas ant plokštės, grafitas, anglis, spalvoti pieštukai, 89 X 150 cm.

A. Klemencovas. Destrukcija. Dedikacija Franzui Kline'ui. 2024 m. Fanera, popierius.

A. Banytė. Freska „Mokytojas“, 2025 m. Akrilas, 20 kv. m. Klaipėdos universitetas, Socialinių ir humanitarinių mokslų fakultetas, S. Nėries g. 5, Klaipėda.

◀ Tomos Šlimaitės pelkėvaizdžiai – vieni subtiliausių šios parodos kūrinių. Monochrominių pilkų grafikos darbų serija, sukabinta griežtu stačiakampiu, iš pirmo žvilgsnio atrodo asketiška, net monotoniška. Vienintelis melsvas „akivaras“ pakeičia visos instaliacijos ritmą. Ir pelkė čia tampa ne geografinė vietovė, o psichologinė būseną. Autorės pasirinktas eksponavimo būdas neleidžia nugrimzti į dekoratyvų monochromijos formalizmą.

Instaliacinis principas

Instaliacinio pobūdžio kūrinių šioje parodoje nestinga. Regis, autoriams svarbi ne vien medžiaga, bet ir erdvė kaip savarankiška meninės raiškos priemonė. Daivos Ložytės monochrominė keramika remiasi multiplikavimo principu. Plokštumoje kartojamos formos primena išskleistą keraminio indo ar objekto išklotinę – tarsi trimatė forma būtų sąmoningai perkelta į dvimatę kompoziciją. Ritmą čia kuria ne spalva, o kartotė ir degimo palikti apsvilimo šešėliai, monochrominiame paviršiuje įspaudę laiko žymę.

Panašų principą galima išvystyti ir Liudviko Natalevičiaus tapyboje. Drobės tiesiog prikaltos prie sienos, be rėmų ir porėmių. Tokiu būdu atsisakoma reprezentacinio paveikslo formato, išlaikant dirbtuvės estetiką, kūrybinio proceso atvirumą ir sąmoningai akcentuojamą nebaigtumą.

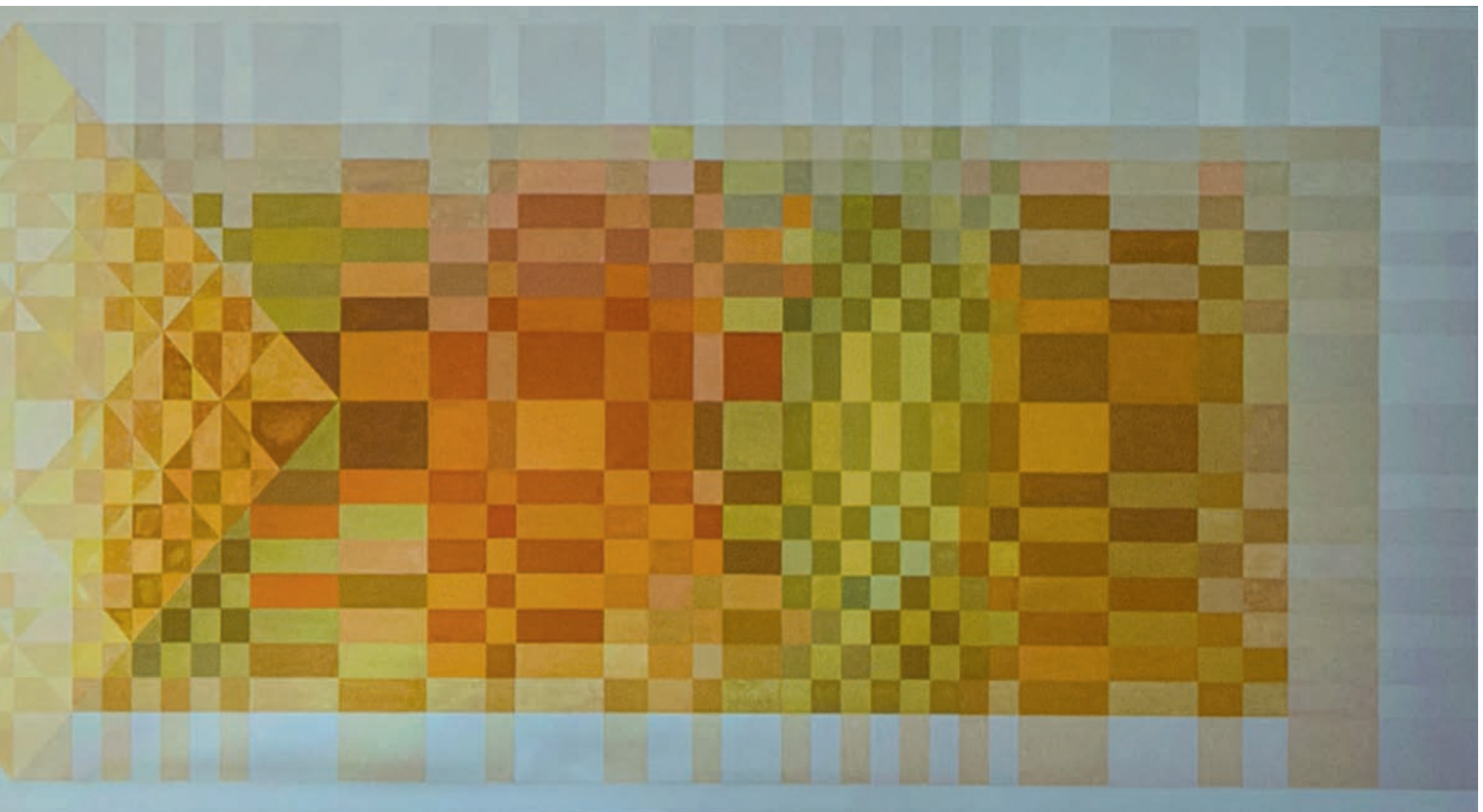
Instaliacinis principas šioje parodoje nėra atsitiktinis – jis tampa vienu svarbiausių ekspozicijos organizavimo būdų. Tai akivaizdu jau aptartuose R. Klimavičiaus ir A. Klemencovo kūriniuose. Jų poveikį lemia ne vien forma ar medžiaga, bet ir santykis su kaimyniniais darbais bei parodos dizaino taktika – judėti kryptingai pasirinktomis ašimis, remiantis darbais, nuo kurių vystosi nauja ekspozicinė atkarpa.

Tas pats principas padeda suvaldyti ir skulptūros ekspoziciją. Didžiojoje salėje skulptūros nesirikiuoja į vientisą liniją, o sutankinamos į vieną masę. Toks eksponavimo būdas leidžia išlaikyti pusiausvyrą tarp skirtingo mastelio ir meninės raiškos darbų, išvengti vizualinės grūsties ir suteikti kiekvienam kūriniui pakankamai erdvės atsiskleisti. Didelės apimties jungtinėse parodose tai nėra savaime suprantamas

pasiekimas, todėl ekspozicijos architektūra šį kartą tampa ne mažiau svarbi už pačius eksponatus.

Pabaigai belieka sugrįžti prie klausimo, nuo kurio ir prasidėjo ši paroda – koku dažniu šiandien girdimas – matomas – identifikuojamas Vakarų Lietuvos menas? Tikriausiai jokių vienu. Jį sudaro skirtingų kartų patirtys, nevienodi kūrybos tempai ir savitos meninės laikysenos. Vieni autoriai drąsiai žengia į naujas teritorijas, kiti nuosekliai gilina savo kūrybinę kalbą, tretieji ištikimai puoselėja profesinį amatą. Šių skirtingų dažnių visuma ir yra tikrasis šios parodos turinys. Ji nepretenduoja tapti manifestu ar paskelbti naujos meno krypties. „Vakarų vėjus“ derėtų vertinti ne kaip geriausių metų kūrinių konkursą ir ne kaip baigtinį, neginčijamą ar enciklopedinį regiono meno paveikslą, o kaip gyvą kūrybinę bendruomenės susitikimą, kuriame ne mažiau už pačius kūrinius svarbūs tampa pokalbiai, idėjų mainai ir naujo bendradarbiavimo pradžia.

MRF
MEDIJŲ RĖMIMO FONDAS

Aurimo Pociaus nuotr.

Mįslės keturgyslės

R. Martinionis. Memento mori. 2026 m. Akrilas, drobė, 100 X 120 cm.

Žaidimas. 2026 m. Akrilas, drobė, 100 X 80 cm.

Birželio 19 – liepos 14 d. laikinai Klaipėdos apskrities dailininkų sąjungos (KADS) Baroti galeriją pabėgimo kambariu pavertė personalinė klaipėdiečio dailininko Ryčio Martinionio kūrinių paroda „Iš pasąmonės brūzgynų“. Pabėgimo kambariu galerija tapo todėl, kad tapytojas jau seniai išmokė savo kūrinių siužetuose ieškoti užuominų bei mįslių ir nepasiduoti iš pirmo žvilgsnio chaotiškiems, nerimtiesiems ar net tarpusavyje nesusijusiems vaizdams. Tik šįkart ilgam įstrigdino ne paslaptis bandančių įminti lankytojų (ne)sugebėjimai, o pačių užduočių nepasiekiamumas.

Ugnė BRAZYTĖ

Du dėmenys

Temiškai ir techniškai paroda akivaizdžiai skyla į du dėmenis – 2006–2018 m. piešinius bei naujausius 2026 m. tapybos darbus. Pastaruosius galima skelti dar į dvi vizualiai skirtingas kryptis – abstrakčiąją ir siurrealistinę tapybą. O R. Martinionio tapyba, kaip visada, paradoksali: ryški, bet slopinanti, triukšminga, bet dusli, žaisminga, bet nejudanti. Ir nors piešiniai personalinei parodai suteikia įvairumo bei retrospektyvos, vis dėlto toliau neprisideda prie parodos

beieškant

konceptualumo. Nors pasąmonės brūžgynų tema ir įgalina reikštis įvairius kūrybos periodus bei klotus, šiuo atveju, atrodo, piešiniai tampa tik pereinamąja parodos dalimi tarp kitų tapybos kūrinių.

O naujausia abstrakcijos link judanti tapyba atveria dar nematytą tapytojo pusę. Abstrakcija R. Martinionio pasaulyje reiškiasi tiek ryškiais spalvų potėpiais ir tik numanomos formos užuominomis (geriausiai tai atsiskleidžia kūriniuose „Capriccio“, „Kompozicija“, „Apie šviesą“), tiek smulkiu, struktūrišku detalių žaidimu („Mėnulio atspindžiai“, „Trep trep kojėlė“, „Kontaktas“).

Abstrakcijos polėkis

Akivaizdu, kad visi šie abstrakcijos polėkį turintys darbai judrūs ir dinamiški, nesvarbu, ar turi smulkių detalių sistemą, ar vos nujaučiamas formas. Ryškūs, beveik monochrominiai violetiniai, raudoni, geltoni ►

Dvyniai. 2026 m. Akrilas, drobė, 100 X 80 cm.

Capriccio. 2026 m. Akrilas, drobė, 100 X 80 cm.

Kompozicija. 2026 m. Akrilas, drobė, 100 X 80 cm.

◀ abstrakčių fonai „ištraukia orą“ iš paveikslų plokštumų. Tik šikart pašamones kلودus, jų paradoksalumą ar bent kokią įprastą R. Martinioniui provokaciją pajauti sunku – vaizdo receptoriai tefiksuoja malonų dekoratyvumo link judantį vaizdą.

Tačiau menotyrininkas dr. Vidas Poškus, per vernisazą kalbėdamas apie naujausią autoriaus kūrybą šioje parodoje, ne kartą pabrėžė žaismę – kaip vieną iš pagrindinių parodos temų ir formų. Gal nebūtinai pašamones brūzgynai turi būti tamsūs, nenuspėjami ir bauginantys?

Naujausia abstrakcijos link judanti tapyba atveria dar nematytą tapytojo pusę.

„Būtinai“, – nedvejodama atsakytų siurrealistinė šios parodos dalis. Iš sapnų ir pašamones gelmių ištraukti siužetai kūriniuose „Dvyniai“, „?“, „Memento mori“, „Burbulų transportavimas į ramesnę vietą... nepaisant nieko...“ įvaizdinami klasikine siurrealizmo forma: „beorė“, nerimastinga atmosfera, išryškinta nenatūralaus kolorito, nesusię keisti objektai atsiduria viename kūrinių pasakojime, nesvetimas ir didelis šviesos ir tamsos kontrastas, pabrėžiama disproporcija įprastuose daiktuose ar žmogaus kūne. Žmogaus kūnas čia lėliškias, dažnai beveidis, o kartais mėtosi tik atskiros žmogaus kūno dalys. Jos kietos, negyvos, be biologiškai skirtingų audinių – kojos, nosis ar torsai atskirti nuo kūno visumos nekraujuoja, o tik statiškai atlieka jiems paskirtas užduotis paveiksluose.

2026 m. Aliejus, fanera, 80 X 70 cm.

Siužetai ne tik „beoriai“, bet ir belaikiai – neribojami jokio, net numanomo laikmečio. Beje, kaip būdinga R. Martinioniui, šių darbų pavadinimai prašosi papildomo dėmesio ir net apsunkina vaizdinio siužeto įminimą.

Pasamones žaidimai?

Tiesa, šikart kūriniuose sunku įskaityti R. Martinioniui nesvetimą socialinę kritiką (dažnai ji reikšdavosi per politines ar kitų pasaulio įvykių temas ankstesniuose autoriaus tapybos darbuose).

Regis, paranku vėl prisiminti dr. V. Poškaus žaismo ir formų mene teoriją. Tačiau nesinori tikėti tik žaismingos pašamones

idėja (ypač kai parodos pavadinimas savaime nurodo į kažką užslėpto, nelegalaus, provokuojančio, pamiršto).

Ir galvoje nuaidi kadaise paties tapytojo tarti žodžiai: „Stabtelėję prie mano paveikslų nemanykite, kad viską padėsiu kaip ant lėkštutės. Provokuoju žiūrovus, tegul patys gliaudo vieno ar kito painesnio siužeto mįslę“ (<https://www.lrytas.lt/kultura/daile/2023/07/01/news/rytis-martinionis-nerimsta-dalinasi-su-publika-savo-pasamones-safariais-27553271>).

Galbūt ta mįslė vis dėlto rangosi kažkur šiuose brūzgynuose, o gal dar tik laukia, kada bus užduota.

MRF
MEDIJŲ RĖMIMO FONDAS

Piešinys. 2018 m. Pastelės, popierius, 83 X 63 cm.

Piešinys. 2018 m. Pastelės, popierius, 83 X 63 cm.

Mėnulio atspindžiai. 2026 m. Akrilas, drobė, 100 X 80 cm.

Trep trep kojele. 2026 m. Akrilas, drobė, 100 X 80 cm.

Didysis. 2026 m. Akrilas, drobė, 100 X 80 cm.

Burbulų transportavimas į ramesnę vietą... nepaisant nieko... 2026 m. Akrilas, drobė, 100 X 80 cm.

Piešinys. 2016 m. Pastelės, popierius, 83 X 63 cm.

Piešinys. 2017 m. Pastelės, popierius, 83 X 63 cm.

Sakralinių erdvių tapybos kūriniai – Prano Domšaičio

R. Pfeifferis. Berlynas, 1950 m. W. Pfeifferio nuosavybė

Lietuvos nacionalinio dailės muziejaus Prano Domšaičio galerijoje iki rugsėjo 20 d. veikia Rytų Prūsijos dailininko Richardo Pfeifferio paroda „Richard Pfeiffer (1878–1962) – sakralinių erdvių tapytojas“. Tai pirmoji paroda po dailininko mirties, atidaryta būtent Klaipėdoje, kurios krašte yra išlikęs didingas jo monumentališios dailės kūrinys – Šilutės evangelikų liuteronų bažnyčios sieninė tapyba.

Aurelija MALINAUSKAITĖ

Parodų tradicija

Tarptautinė paroda, tęsianti Rytų Prūsijos dailės paveldo populiarinimo ir aktualizavimo tradiciją, parengta kartu su Rytų Prūsijos krašto muziejumi Liuneburge (Vokietija). Prano Domšaičio galerijoje buvo eksponuotos abiejų muziejų bendros parodos: R. Pfeifferio mokinių Aleksandro Koldės (1886–1963) litografijos, sukurtos Karaliaučiuje, ir klaipėdiečio Karlo Eulensteino (1892–1981) kūryba; kitų Rytų Prūsijos menininkų – Nidos dailininkų kolonijos globėjo, ekspresionisto Ernsto

o ytojo R. Pfeifferio mšaičio galerijoje

R. Pfeifferis su sūnumi Hansu. Berlynas, 1940 m. W. Pfeifferio nuosavybė

Mollenhauerio (1892–1963), Nidos tapytojo Carlo Knaufo (1893–1944), iš Šilutės krašto kilusio Horsto Skodlerrako (1920–2001) – kūriniai.

R. Pfeifferio monumentalioji, sakralinių erdvių kūryba Rytų Prūsijoje ir jam po karo gyvenant Berlyne neišlikusi, tad pristatyti jo molbertinę tapybą, grafiką, knygų, žurnalų iliustracijų, gobelenų, paminklų eskizus buvo nemenkas uždavinys parodų kuratoriams dr. Jörnui Barfodui ir Janui Rüttingeriui. Parodoje eksponuojami 94 kūriniai iš Rytų Prūsijos krašto muziejaus rinkinių ir keli iš dailininko anūko Wolfgango Pfeifferio (Berlynas, Vokietija) kolekcijos.

Mirus R. Pfeifferio sūnui Martinui (1943–2023, indologas, vertėjas), jo bute

Berlyne tvarkant menininko palikimą, buvo aptikta 400–500 kūrinių, juos dailininko artimieji norėjo išsaugoti. 2023 m. parodos kuratorius J. Rüttingeris susisiekė su šeima, kitais metais šeima perdavė kūrinius Rytų Prūsijos krašto muziejui, nemažai jų buvo prastos būklės, parodai kuratoriai atrinko reprezentatyvią dailininko kūrybos dalį.

„Eksponuojame nuo pat ankstyvųjų darbų, kurtų dar studijuojant. Vėliau jis kelerius metus gyveno ir kūrė Romoje. Italijos kraštovaizdžiai – iš to laikotarpio, didelė parodos dalis – religinės tematikos darbai, tapyba bažnyčioms, portretai. Jis dažnai tapė šeimos portretus, o po karo apsigyvenęs Berlyne – piešė visus, kurie už

tai sumokėdavo“, – pasakojo Rytų Prūsijos dailės žinovas, parodos kuratorius dr. J. Barfodas.

Studijos, dailės akademija

R. Pfeifferis gimė 1878 m. rugpjūčio 26 d. Breslau (dabar – Vroclavas, Lenkija), Silezijos provincijoje dekoratoriaus ir baldų apmušėjo šeimoje. Piešimo pradmenų mokėsi Breslau meno ir amatų mokykloje. Jo mokytojas buvo istorinės, žanrinės tapybos atstovas, skulptorius Eduardas Kaempfferis (1859–1926). 1900 m., gavęs provincijos stipendiją, studijas tęsė ►

R. Pfeifferis. Dangiška nakties ramybė. Iliustracijos eskizas. Apie 1949 m. Rytų Prūsijos krašto muziejus

Arkangelo Mykolo galva. Gobeleno eskizas. Po 1945 m. Rytų Prūsijos krašto muziejus

◀ pas profesorių Maxą Doernerį (1870–1939) Miuncheno dailės akademijoje. Vėliau dailininkas susirašinėjo su savo mokytoju impresionistu, meno teoretiku M. Doerneriu, parašiusiu tapybos technikos vadovėlį („Malmaterial und seine Verwendung im Bilde“ / „Dailės priemonės ir jų panaudojimas tapyboje“, Miunchenas, 1921 m.). Jaunystėje, dar studijuodamas akademijoje ir vėliau keliaudamas, jis daug kopijavo muziejuose. R. Pfeifferis linko į technologines tapybos subtilybes ir desperatiškai siekė tobulumo. Parodoje eksponuojama dailininko atlikta Leonardo da Vinci paveikslo „Uolos grotos Madona“ (1493–1508 m., Londono nacionalinė galerija) kopija.

1902–1905 m. jis kartu su žmona, taip pat dailininke, Gertruda Kohrt-Pfeiffer (1875–1939) gyveno Italijoje, Romoje ir Červaroje (it. *Cervara di Roma*), Sabinų kalnuose. Tapė Italijos kraštovaizdžius. Šiltomis, švelniomis spalvomis nutapytas svajojančios, žvelgiančios į tolį žmonos portretas („Žmona Gertrud Kohrt-Pfeiffer su sūnumi prie Gardos ežero“, maždaug 1902 m.) taip pat eksponuojamas parodoje prie ankstyvųjų jo

darbų. Apskritai dailininkui nemažos įtakos turėjo italų dailė, ypač kuriant figūratyves kompozicijas. Vėliau, įsikūręs Heršinge netoli Miuncheno, kartu su žmona daugelį metų teikdavo iliustracijas Miunchene leidžiamiems žurnalams „Die Jugend“ (ilustruotas, savaitinis žurnalas apie meną ir gyvenimą) ir „Simplizissmus“ (literatūrinis, ilustruotas, satyrinis savaitraštis).

1910 m. naujasis Karaliaučiaus dailės akademijos direktorius Ludwigas Dettmannas (1865–1944) pasikvietė dėstyti R. Pfeifferį. L. Dettmannas reorganizavo nusistovėjusią, akademišką tvarką ir savo nuožiūra paskyrė naujų specialistų, geriausių vokiečių dailininkų, o pagrindiniu tapybos technikos ir figūratyvų mokytoju tapo R. Pfeifferis. Nuo 1913 m. jis – profesorius, kartu su savo mokiniais vykdavo tapyti į Nidos dailininkų koloniją ir kitas Baltijos pajūrio vietas. Mokinius pasitelkdavo ir kurdamas monumentaliuosius darbus. Tarp žymiausių Rytų Prūsijos menininkų dailininko mokinių, be jau minėtų A. Koldės, klaipėdiškio K. Eulensteino, buvo Eduardas Bischofas (1890–1974) iš Karaliaučiaus ir kt.

1913 m. kuriam laikui Pfeifferių šeima iš Karaliaučiaus persikėlė gyventi į Rantavą Sembos pusiasalio pakrantėje. Ten buvo įsikūrusi alternatyvaus gyvenimo būdo bendruomenė, kurią subūrė Karaliaučiaus pastorius Naubereitas. Dailininkui buvo nesvetimos XX a. pradžioje kilusios idėjos, skatinusios keisti gyvenimo būdą: jis buvo griežtas vegetaras. Anot dukros Riccardos Gregor-Grieshaber, nestabilus, nepatenkinamas jis skubėjo nuo vieno dvasios vadovo prie kito – kiekvieną kartą įsitikinęs, kad pagaliau rado gryną, neginčijamą tiesą.

Karaliaučiaus dailės akademijos naujajame pastate Ratslindene (baigtas statyti 1916 m. vakarinėje miesto dalyje, netoli tvenkinio) dailininkas turėjo didelę studiją ir šalia jos šviesią laboratoriją, kur maišydavo spalvas. Kaip prisimena dukra R. Gregor-Grieshaber, „savo studijoje jis piešė ant didžiulių kartonų herojiškas, dramatiškas figūras mitiniams, biblijiniais, istoriniams siužetams“. R. Pfeifferis savo religinius įsitikinimus, reformistines idėjas galėjo realizuoti viešųjų erdvių ir bažnytinėje sienų tapyboje. Jis dekoravo Tilžės krematoriumo

interjerus (1912–1913), Neuroßgärtnerio bažnyčią Karaliaučiuje, prieš Pirmąjį pasaulinį karą pradėjo tapyti Elbingo Heinricho von Plaueno realinės gimnazijos auloje, grįžęs iš tarnybos kariuomenėje, 1920 m. ją baigė. Po karo R. Pfeifferis, priešingai nei jo kolegos profesoriai, palaikė reformų iniciatyvas Karaliaučiaus dailės akademijoje. Buvo parengtas laikinasis akademijos statusas. Jam R. Pfeifferis paskelbė pasiūlymų žurnale „Werkstatt der Kunst“ (liet. „Meno dirbtuvės“). Ne visi suprato jo liberalią poziciją.

Šilutės bažnyčioje

Kai Šilutėje pagal vietinio architekto Curto Gutknechto projektą buvo statoma neogotikinė bažnyčia, dekoruoti vidaus interjerus buvo pakviestas R. Pfeifferis. 1925–1926 m. jis parengė projektą ir ištapė bažnyčios interjerus. Jie buvo atlikti freskos ir sgrafito technikomis. Pagrindinė maždaug 80 kv. m dydžio altoriaus freska iliustruoja bažnyčios vienybės temą. ►

Parcifalis kelyje į Gralio pilį. 1920 m. Rytų Prūsijos krašto muziejus

Trys nimfos su pusmėnuliu. Maždaug 1910 m. Rytų Prūsijos krašto muziejus

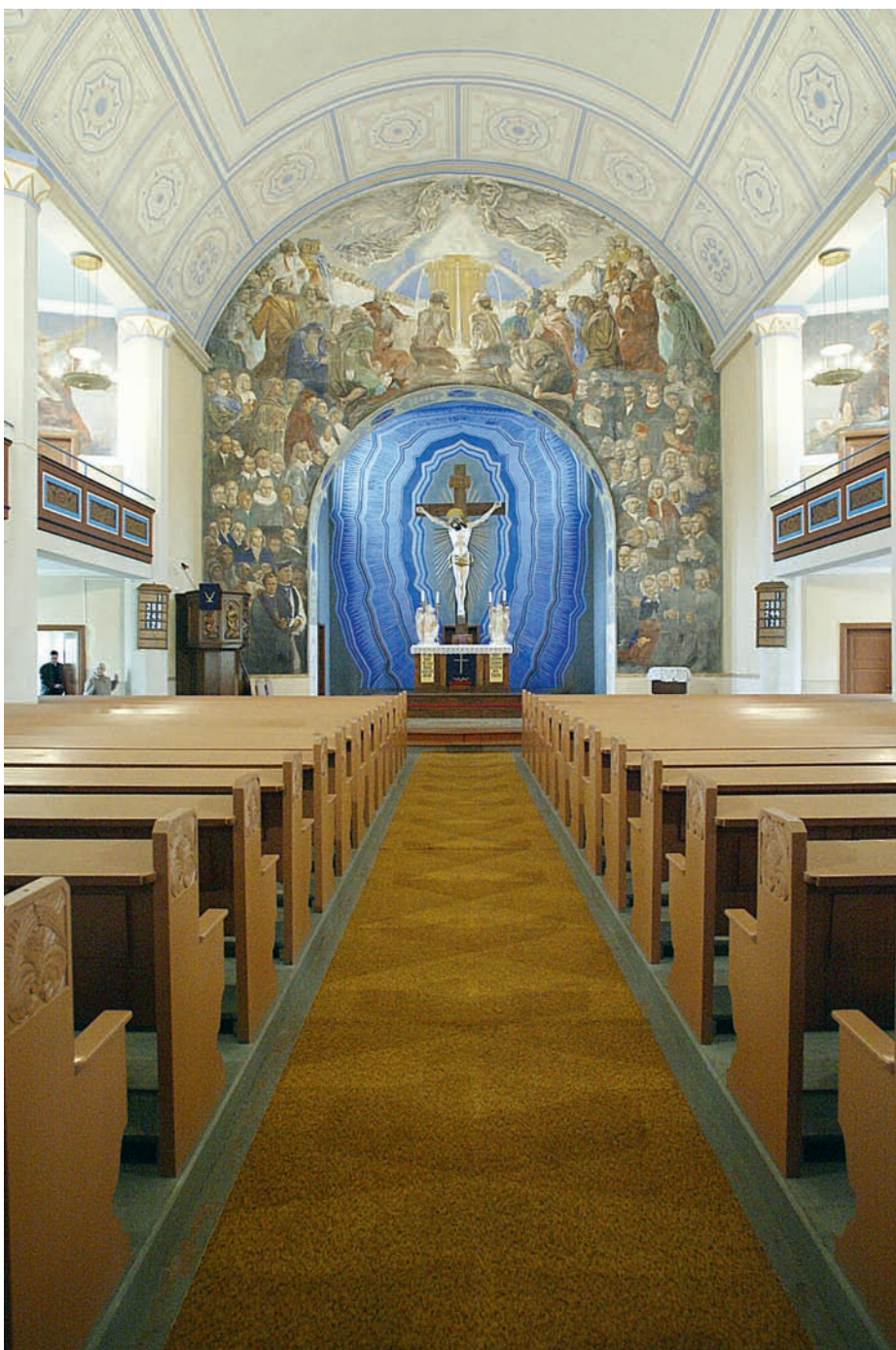
Žmona Gertrud Kohrt-Pfeiffer su sūnumi prie Gardos ežero. Maždaug 1902 m. W. Pfeifferio nuosavybė

◀ R. Pfeifferis, sekdamas Martino Luthe-
rio pėdomis, siekė pavaizduoti „vargšų bi-
bliją“ (lot. *biblia pauperum*). Freskos viršuje,
vidurinėje dalyje pavaizduoti prieš Dievo
sostą klūpantys Adomas ir Ieva. Abipus –
Dievą šlovinanti minia. Žemiau kūrinyje
nutapyta gausybė figūrų – tarp jų ne tik
bibliniai personažai, krikščionybės kanki-
niai, bet ir istorinės asmenybės: bažnyčios
reformatoriai (M. Lutheris, J. Calvinas ir
kt.), kompozitoriai, dailininkai (Albrechtas
Düreris, Rembrandtas), filosofai, poetai (Si-
monas Dachas), šilutiškiai (Hugo Šojus, ku-
nigas Theodoras Eicke, tarėjas D. Hundtas)
ir t. t. Nutapyta virš 100 figūrų. Apsidėje

Šilutės evangelikų liu-
teronų bažnyčios tapy-
ba laikoma meninin-
ko kūrybos viršūne – tai
išskirtinis Klaipėdos
krašto sakralinės mo-
numentaliosios dailės
pavyzdys.

ryškiai mėlynomis spalvomis, dekoratyviai
nutapytas dieviškosios šviesos vaizdas, su-
kuriantis ypatingą foną mediniam altoriaus
krucifiksui (jį Karaliaučiuje išdrožė daili-
ninko sūnus Hansas Ludwigas, 1903–1999,
dailininkas, skulptorius). Kitos R. Pfeifferio
sukurtos bažnyčios interjero kompozicijos:
centrinės navos skliaute freska „Švenčiausioji
trejybė“, kūruose – „Paklydusio sūnaus
sugrįžimas“, „Mozė meldžiasi“, „Elijas prie
Krito upelio“ ir „Gailestingasis samarietis“,
šalia iš navų išėjimo durų – freskos „Audros
nutildymas“, „Skęstantis Petras“. Išlikusi
tapyba nartekse, navos skliautų kolonų ka-
piteliuose, kompozicija virš vargonų. Pagal
dailininko projektą sukurtas fasadinių durų
timpano vitražas. Įgyvendinti šį grandiozinį
projektą padėjo žmona Gertruda, sūnus
Hansas ir dukra Riccarda (1907–1985).

Šiame didžiuliame darbe atsispindi
autorius išprusimas, biblijos pažinimas,
krikščioniškų reformų suvokimas, eku-
meninės refleksijos. R. Pfeifferio sieninėje
tapyboje ryški itališkosios dailės įtaka, čia
susipina realizmo, secesijos ir simboliz-
mo bruožai. Šilutės evangelikų liuteronų
bažnyčios tapyba laikoma menininko
kūrybos viršūne – tai išskirtinis Klaipėdos

Šilutės evangelikų liuteronų bažnyčios vidus.

krašto sakralinės monumentaliosios dailės
pavyzdys. Deja, parodoje pristatomas tik
nedidelis eskizas, atliktas plunksna ant
fotopopieriaus.

Didieji sieninės tapybos projektai sudarė
pagrindinę dailininko kūrybos dalį. 1928 m.
jis gavo užsakymą Tolkemito (dabar Tol-
kmicko, Lenkija) bažnyčiai. Iš visų viešųjų
erdvių dekoravimo projektų, sukurtų
1911–1955 m., išliko tik Šilutės evangelikų
liuteronų bažnyčios interjerų tapyba.

Kūrybos įvairovė

Dailininkas, be monumentaliosios kūrybos,
kūrė molbertinės tapybos srityje, savo įsiti-
kinimus, mistines idėjas perteikė religinėse
ir mitologinėse kompozicijose. Parodoje
eksponuojami paveikslai „Prometėjas“
(maždaug 1920 m.), „Parcifalis kely-
je į Gralio pilį“ (1920 m.), „Trys nimfos su
pusmėnuliu“ (maždaug 1910 m.),

Altoriaus detalė.

Šilutės Hugo Šojaus muziejaus archyvo nuotr.

„Laiminantis Kristus. Eskizas gobelenui“ (1930–1950 m.) ir kt. Kūrė peizažus, savo šeimos narių portretus, matyt, portretus tapė ir pagal užsakymus. Parodos „portretų galerijoje“ – meistriškai, su meile nutapyti žmonos, vaikų portretai, nemažai eksponuojama autoportretų. Jo atžalos – sūnus Hansas, dukra Riccarda, jos dukra Nani – taip pat tapo dailininkais. „Persmelkta literatūrinių sąsajų, priklausoma nuo idėjų ir tradicijų, tėvo kūryba nuo pat pirmųjų

potėpių reikalavo visos aplinkos dėmesio. Buvo įtraukiama visa šeima. (...) Valandų valandas tekdavo pozuoti nutirpusiomis ir skaudančiomis galūnėmis, stovint absurdiškais pozomis kartais net po kelis šeimos narius vienu metu. Nuo angelo iki mirštančio kario, nuo atgailaujančios Magdalietės iki popiežiaus – turėjome perteikti visus personažus, kurie apsigyvendavo milžiniškuose jo paveiksluose. Detalius eskizus tėvas dažniausiai fiksuodavo spal-

votomis kreidomis ant tonuoto popieriaus, ypatingą dėmesį skirdamas drabužių klosčių žaismui, svarbiam visumos kompozicijos elementui“ (Riccarda Gregor-Grieshaber *Als ich Abschied nahm – Erinnerungen an Ostpreußen*. Stuttgart: Goverts, 1968, p. 108 f.).

Persikėlė į Berlyną

1932 m. dėl krašto ekonominių sunkumų Karaliaučiaus dailės akademija buvo laikinai uždaryta, dailininkas išėjo į pensiją ir persikėlė į Berlyną. Čia jis kūrė kaip laisvai samdomas menininkas.

Kaip daugumos Rytų Prūsijos dailininkų, R. Pfeifferio kūrybinis palikimas nukentėjo per Antrąjį pasaulinį karą. 1943 m. per bombardavimą sudegė studija Berlyne, dalis darbų buvo prarasta. Nuo 1945 m. dailininkas kūrė nedidelius grafikos kūrinius: iliustracijas žurnalams, daugiausia religine tematika (parodoje eksponuojami „Kristus ir vaikai“, „Nojaus laivas“, „Suvienyta bažnyčia“, „Keliantis pranašas“ ir kiti, atlikti ant popieriaus mišria technika). Rengė projektus paminklui, sieninei tapybai Antrajame pasauliniame kare žuvusiems atminti. Dirbo sieninės tapybos projektuose Berlyno Hermsdorfo, Forhnau, Vaidmanslusto bažnyčioms (neiškilo). Parodoje eksponuojami eskizai, projektai, sukurti ant kartono mišria technika, įvairiais dažais. Kai kurie eskizai gobelenams, vitražams yra labai šiuolaikiški.

Dailininko monumentalioji ir molbertinė tapyba, smulki iliustracinė grafika, įvairūs ikonografiniai projektai iliustruoja jo įvairialypę kūrybą, jo idėjų pasaulį. R. Pfeifferis – realizmo, secesijos ir simbolizmo vaizduojamojoje dailėje atstovas, be to, jis rašė filosofinius tekstus. Dailininkas, gyvendamas ir kurdamas sudėtingu XX a. istorijos lūžių metu, išliko ištikimas savo idėjų pasauliui. Jis mirė 1962 m. balandžio 21 d. Hermsdorfe (Berlyno rajonas). Kaip dailininkas jis jau buvo beveik pamirštas.

R. Pfeifferio kūrybos paroda Prano Domšaičio galerijoje tradiciškai primena kažkada į užmarštį nuėjusį Rytų Prūsijos dailės paveldą.

E. Wichertas – ne tik teisė

Ernstas Wichertas. Lietuviški pasakojimai. Apsakymai. Iš vokiečių kalbos išvertė Ieva Perednienė. L

Agnė IVANAČIŪTĖ

2025-ųjų pabaigoje pasirodė pirmasis toks gausus Ernsto Wicherto lietuviškos tematikos pasakojimų vertimas – „Lietuviški pasakojimai“. Knygą išleido Klaipėdos leidykla „Eglė“. Jau per pirmąją šios knygos pristatymą Priekulėje buvo rodoma E. Wicherto teatro (režisierius Donatas Savickis) pastatyta šių pasakojimų ištraukų inscenizacija.

E. Wicherto pavardę turbūt girdėjo nedaugelis. Galbūt kai kurie yra girdėję gyvenusį Prūsų Lietuvoje tokį teisininką, kiti galbūt kadaise yra skaitę Prano Mašoto 1929 m. išverstą „Šaktarpį“ ar matę 2000 m. Algimanto Puipos sukurtą šios apysakos ekranizaciją „Elzė iš Gilijos“. Tačiau su visais lietuviškos tematikos E. Wicherto pasakojimais iki šiol galėjo susipažinti tik skaitantieji vokiškai ir itin besidomintieji Prūsų Lietuva. Galėtų atrodyti pernelyg pretenzinga, tačiau E. Wicherto „Lietuviškų pasakojimų“ vertimą galima laikyti literatūriniu įvykiu. Už šį vertimą pirmiausia reiktų dėkoti vertėjai Ievai Perednienei, kuri ne tik išvertė pasakojimus, bet ir itin daug laiko praleido domėdamasi, keliaudama po muziejus, tardamasi su įvairiais specialistais ir stengdamasi atskleisti E. Wicherto literatūrinės kūrybos kontekstą. Vertėja jau gavo ir Lietuvos literatūros vertėjų sąjungos pagiriamąjį raštą už šių E. Wicherto „Lietuviškų pasakojimų“ vertimą iš vokiečių kalbos.

Teisėjas ir rašytojas E. Wichertas iš viso parašė 9 kūrinius Lietuvos tema. „Lietuviškuose pasakojimuose“ spausdinami 5 iš jų – „Ansas ir Gryta“, „Šaktarpis“, „Motina ir duktė“, „Endrikis Kraupaitis“ ir „Seserys“. Kaip minėta anksčiau, pirmasis lietuviškųjų pasakojimų – apysakos „Šaktarpis“ vertimas pasirodė kone prieš šimtmetį. Antrasis – „Ieva“, kurį vertė Henrikas Stasas, dienos šviesą išvydo 2006 m. Ir tai viskas, kas buvo pasiekama lietuviams skaitytojams, neskaitantiems vokiškai. Pats autorius autobiografiniame romane „Teisėjas ir rašytojas“ teigęs,

Teisininkas, rašytojas, visuomenės veikėjas E. Wichertas (1831–1902).

kad šiuos pasakojimus išgalvojo, vis dėlto įtraukė ir realių istorijų, su kuriomis susidūrė gyvendamas ir dirbdamas teisininko darbą XIX a. Prūsų Lietuvoje, nuotrupų (8 p.). Tiesa, tvirtinti, kad jo literatūrinis indėlis buvo visiškai nepastebėtas, būtų klaidinga. Nedaug, tačiau esama liudijimų ir vokiečių literatūros enciklopedijose ar kituose to meto leidiniuose. Pavyzdžiui, vokiečių literatūros kritikas Helmutas Motekaitis E. Wicherto lietuviškuosius pasakojimus prilygino istoriniam dokumentui (p. 9). Būtų sunku su tuo nesutikti, nes jo kūriniuose ištis gausu Prūsų Lietuvos žmonių gyvenimo liudijimų: vestuvių ir laidotuvių tradicijų, buitės ir aprangos detalių aprašymų, kitų XIX a. Prūsų Lietuvos gyvenimo aktualijų.

Skaitant „Lietuviškus pasakojimus“, iš pirmo žvilgsnio gali atrodyti, kad E. Wicherto stilius – prėskas, „teisėjiškas“, tačiau ilgainiui tai pasimiršta, skaitytojai įpranta ir pasineria į aprašomą XIX a. Prūsų Lietuvos gyventojų tragišką lemtį. Teisėjo ir rašytojo pastabumas aplinkos ir buitės detalėms suteikia skaitymo ma-

E. Wicherto apsakymų knyga pirmą kartą išleista lietuviškai.

lonumą ir įgalina įsivaizduoti aprašomus dalykus. Pasakojimai parašyti detalai, nors ir ne kažin kaip poetiškai, tačiau juntama, kad E. Wichertas ne tik teisėjo ar rašė, bet ir tapė. Nors iš autoriaus, teisėjo, būtų galima tikėtis gana plokščių ir taupių veikėjų aprašymų, yra atvirksčiai – daugelis veikėjų, ne tik pagrindinių, aprašyti įvairiapusiškai. Ir, regis, teisėjas savo aprašytų veikėjų neteisias, išryškindamas žmogiškąjį dvilypumą. Jis, šiukštu, neteisina klaidingai besielgiančių veikėjų, nepalaiko žiaurumo, kuriuo pasakojimai pasižymi, tačiau neįjusti ir smerkimo, pasakojimų veikėjai nėra vien plokščiai blogi ar geri. Skaitytojai čia gali nesitikėti laimingos pabaigos, gyvenimas pavaizduotas toks, koks ir yra – sudėtingas, sykiu suteikiantis viltį, bet ir ją atimantis. Net meilė ne visuomet pajėgi įveikti visas kliūtis, kad ir kokia didelė, tyra ji būtų.

Būtent meilė – viena pagrindinių šių pasakojimų veikėjų nuodėmių ir gyvenimo tragizmo priežasčių. Pasakojimas „Ansas ir Gryta“ – tragiškas naivios meilės liudijimas, dėl meilės ryžtamasi, regis, bet kam – net

eisėjas, bet ir rašytojas

ė. Leidykla „Eglė“, Klaipėda, 2025, 364 p.

nužudyti. Šalia meilės kerojantis gerovės troškimas priveda prie tragedijos, susaitančios ne vieną likimą. Vis dėlto galima teigti, kad pasakojimas „Ansas ir Gryta“ šiame rinkinyje yra vienintelis, kuriame meilė ištis nugalai. Ansas ir Gryta, atlikę simbolinį santuokos įtvirtinimą (63 p.) ir nepaisydami juos nuolat persekiojančių negandų, išlieka kartu iki gyvenimo pabaigos. Tokiuose pasakojimuose kaip „Motina ir duktė“ ar „Seserys“ kartojasi meilės trikampio motyvas. Pavyzdžiui, pasakojime „Seserys“ užsimezga meilės trikampis tarp dviejų seserų Marės ir Katrės bei kaimyno Janio: „– Jis tavęs nenori, nori Katrės, – taip jai buvo pasakyta. Marei tarsi žemė po kojom prasivėrė. Jei Janis būtų ją atstūmęs, būtų giliai kritusi, tačiau kad pirmenybę teikė Katrei... Tai buvo toks smūgis, kad, rodos, niekados negalėsianti atsitiesti“ (280 p.). Šis meilės trikampis baigiasi tragiškai, kaip ir pasakojime „Motina ir duktė“, kuriame jis užsimezga tarp tolimo giminaičio Jono ir našlės motinos Urtės bei jos dukters Madlės. Kaip ir šiais laikais neretai nutinka, šiame pasakojime dukters Madlės jaunystė ir grožis nugalai motinos Urtės amžių: „Sugrįžęs buvo visai kitoks, nei prieš išvykdamas. (...) Ar čia ta pati žmona? Iš tiesų atrodė, kad per vieną vienintelę dieną ji paseno dešimčia metų. Jis norėjo prisiversti nepastebėti raukšlių jos kaktoje, bet akys neklausė. Šalia brandžių Urtės formų visada pasirodydavo žydinti Madlės figūra“ (184 p.). Meilė šiuose pasakojimuose nėra viltinga – veikiau paini ir pražūtinga.

Pasakojimuose nemažai dėmesio skiriama ir gana įtemptiems greta gyvenusių vokiečių ir lietuvių santykiams bei dvikultūrėje visuomenėje vyravusioms nuostatoms. Pasakojime „Ansas ir Gryta“ kone ryškiausiai atskleidžiama vokiečių ir lietuvių santykių dinamika. Čia vokiečiai žemvaldys Frydrichas Gėlaras, besigviešiantis Anso žemių, sako Ansui, kad „vokiškame ūkyje turi būti ir žmona vokiečių. Tarp lietuvių ūkyje yra gražių merginų, galima akis paganyti sekmadieniais bažnyčioje, bet ūkyje jos netinkamos, nebent jei viskas daroma pagal

jų užgaidas“ (21 p.). Taigi, pasak pačių vokiečių, net lietuviams vyrams netinkamos lietuvių žmonos. Vis dėlto skaitant pasakojimus tai neatrodo tiesa – daugelis pasakojimų moterų lietuvių (pvz., Urtė iš „Motina ir duktė“, Elzė iš „Šaktarpio“, Marė iš „Seserų“) atvirksčiai – yra puikios ūkininkės, nebijančios ir juodo, „vyriško“ darbo, puikiai besitvarkančios tiek namuose, tiek ūkio darbuose. O štai vokiečių neretai vaizduojamos labiau poniškos prigimtys, jos darbščios, tačiau gudrios, joms rūpi gyventi prabangiai. Ypač tvirta vaizduojama motina Urtė pasakojime „Motina ir duktė“. Tolimo giminaičio Jono ir Urtės santykiai, galiausiai užtvirtinami santuoka, yra neįprasti. Kol Jonas skaito knygas, dalyvauja surinkimuose, Urtė, kaip įpratusi našlaudama, rūpinasi visu ūkiu: „Urtė buvo tikroji šeimininkė ne tik namuose, bet ir klojime bei tvarte. Ji tvarkė namų ūkį, sudarinėjo sandorius, davė paliepus samdiniams, niekam neprieštaraujant nusprendavo, ką Jonas galėtų padėti nudirbti“ (174 p.). Sykiu šiame pasakojime atskleidžiamas ir visuomenės požiūris į mergaičių išsilavinimą. Urtei ne itin patinka, kokią įtaką jos dukrai Madlei turi Jonas. Jie kartu skaito knygas, Jonas dalijasi su mergaite savo žiniomis. Tačiau motinos požiūriu, „mergaitei išsimokslinimas netinka. Verčiau patartum jai pasižvalgyti po ūkį, kad atėjus laikui galėtų padėti savo vyrui“ (186 p.). Taigi mergaitėms prieinamas pradinis išsilavinimas, bet iš jų tikimasi, kad bus geros žmonos ir ūkininkės. Visgi ne visos lietuvių vaizduojamos kaip darbščios ūkininkės. Pasakojime „Seserys“ jaunesnioji sesuo Katrė vaizduojama lengvabūdė, mėgstanti linksminis ir puoštis: „Tačiau jei Katrė džiugiai ir nerūpestingai stumia dienas ir niekuo nesirūpina, visiems atrodė savaime suprantama. (...) Kodėl ji turinti būti tarnaitė, o Katrė – princesė? Ir Marė norėtų sėdėti rankas sudėjusi, eiti pasivaikščioti“ (268 p.). O pasakojime „Endrikis Kraupaitis“ vaizduojama Balniaus Ilzė – gudri pasileidusi moteris, gyvenime siekianti tik malonumų. Tačiau ir išsilavinusiam vyrui nėra perdėm lengva – pavyzdžiui, Jonas

pasakojime „Motina ir duktė“ – išsilavinęs, nuolat knygas skaitantis surinkimų sakytojas yra pristatomas kaip išimtis vyrų ūkininkų pasaulyje.

E. Wichertas ne tik kaip rašytojas, bet ir kaip tapytojas ypač atsiskleidžia su išskirtine atida aprašydamas aplinką, kurdamas pasakojimų atmosferą. Turbūt daugiausia atmosferos tapymo esama „Šaktarpyje“, kur itin išsamiai aprašomos aplinkos detalės, kiekvienas medis, daržų fragmentas: „Prie sodų ir palei pylimus galima pasigrožėti įvairiais medžiais – gluosniais, tuopomis ir juodalksniais. (...) Už trobelių – daržai, kur auginamos bulvės ir svogūnai. It šachmatų lenta išdėstyta juodos lysvės vieną nuo kitos skiria gilūs tarplysčiai, o žemiausioje vietoje visada įrengiamas šulinys, per kurį iš aukštesnės vietos atitekančio vandens per teklius vamzdžiais nukreipiamas po damba“ (71 p.). Matyti ir justi E. Wicherto pasakojimuose vaizduojamą aplinką skaitytojams ištis nesudėtinga. Šitai detalai kurdamas atmosferą, autorius suteikia skaitytojams galimybę tarsi patiems nusikelti į XIX a. Prūsų Lietuvą.

Pasakojimuose ištis gausu XIX a. Prūsų Lietuvos tradicijų, kurias autorius fiksavo dirbdamas ir keliaudamas po šį kraštą. Pavyzdžiui, „Šaktarpyje“ daug dėmesio skiriama laidotuvių papročiams, kai laidojamas turtingas medienos pirklys Mykolas Endromaitis. Čia nuodugnai aprašoma, kaip turi atrodyti kapas, kad ant jo pritvirtinama žalia medinė atminimo lenta su širdimi, žirgeliais bei paukščiais (74 p.), kitaip tariant, smulkiai aprašomi Mažojoje Lietuvoje paplitę krikštai. Šalia laidotuvių tradicijų akcentuojama ir greta gyvenusių žmonių priešprieša tikėjimo – liuteronybės ir pagonybės – klausimu. „Šaktarpyje“ vykstant laidotuvėms iškviestas kunigas piktinasi pagoniškais papročiais ir krikštais: „– Tikėjau, (...) kad pasirūpinsi, jog tavo miręs vyras į duobę būtų leidžiamas juodame karste, kaip įprasta krikščionims, ir parodysi pavyzdį kitiems kaimo gyventojams, kad tų pagonybės papročių pagaliau neliktų“ (78 p.). ►

◀ Sykiu „Šaktarpyje“ ne ką mažiau dėmesio skiriama ir anuometėms žvejybos tradicijoms, leidimams bei draudimams. Apie piršlybų tradicijas daugiausia rašoma pasakojime „Seserys“, kur vaizduojama Kubilienė, padėdavusi tarpininkauti piršlybose: „Miestelyje netoli bažnyčios gyveno viena senutė, garsėjusi už nedidelį mokestį tarpininkaujanti tuoktuvėms. (...) Senė Kubilienė pažinojo visus parapijos gyventojus ir ją pažinojo visi (...). Ji buvo laikoma ne tik protinga, bet ir paslaugia, o kai reikėdavo atlikti slapčius pavedimus, liežuvį laikė už dantų“ (276–277 p.).

Greta vyravusių tradicijų aprašymų autorius atskleidė ir nemažai Prūsų Lietuvos gyventojus kamavusių problemų. Pavyzdžiui, net keliuose pasakojimuose užsimenama apie alkoholizmo problemą. Su ja pasakojimuose susiduria tiek moterys, tiek vyrai (pvz., Urtė Karalienė iš „Ansas ir Gryta“, Davidas Lukaitis iš „Seserų“). Iš pasakojimų akivaizdu, kad anuomet žmonės ne itin pasitikėjo medicina. Kai nutikdavusi kokia nelaimė, neskubėdavo pas gydytoją, dažniau patys, savais ar kaimynų patartais būdais gydydavosi. Net besikankinančiai pačios užaugintai ir taip mylimai sesers dukteriai Ėvei Marė pasakojime „Seserys“ nekvietė gydytojo, nors, kaip paaiškėja vėliau, nebūtinai ištis apie tai nepagalvojo: „Atrodė, niekam, šį kartą net Marei, neatėjo į galvą, kad reikia ką nors išsiųsti atvežti daktaro. Kaimuose žmonės ilgai svarsto prieš griebdamiesi šios paskutinės priemonės: „Jei gerasis Viešpats nori padėti, tai ir taip padės“ (324 p.). Tačiau, kita vertus, rašoma, kad kaimo gyventojai, neišmanydami, kaip išspręsti iškilusius konfliktus, dažnai pasitelkdavo nuodus, ypač arseniką, kurio ūkininkai įsigydavo arkliams. Pasakojime „Seserys“ net teisėjas tarsi sumenkina šią problemą, pavadindamas gandas: „– Dar vienas kvailas gandas, – pasakė jis. Visi išimtininkai ir įvaikiai čia miršta nuo nuodų“ (327 p.). Vis dėlto tai ne gandas, nuodai ištis pasitelkiami ne tik pasakojime „Seserys“, bet ir apsakyme „Ansas ir Gryta“, kur nunuodijama nuolat besibylinėjanti išimtininkė, ir pasakojime „Endrikis Kraupaitis“, kur lengvabūdė Ilžė paragina Endrikį įsigyti nuodų ir taip atskratyti nereikalingos žmonos, taip pat ir pasakojime „Motina ir dukte“ užsimenama apie arseniką. Taigi net keturiuose pa-

sakojimuose iš penkių žmonės yra slapta nunuodijami arba nusinuodija. Žinoma, kone visuose pasakojimuose išryškėja rašytojo ir teisininko patirtis. Pasakojime „Ansas ir Gryta“, kur Anso išimtininkė Urtė Karalienė nuolat laksto pas teisininkus dėl savo išimtininkės teisių, užsimeinama apie korupciją, kai kone už sviesto gabalėlį buvo galima pakreipti teisininkų sprendimą savo naudai. Svarstoma apie šeimos nesutarimus dėl turto padalijimo, kurie aktualūs ir šiandien, kai tokiais atvejais „nutrūksta visi šventi kraujo ir giminstės ryšiai, artimieji visiškai nutolsta vienas nuo kito, ginčas dėl nuosavybės įsiplieskia arčiau nei tarp svetimų, o buvusio geranoriškumo vietą užima nepasitikėjimas ir keršto troškimas“ (111 p.). Advokatų darbo pavyzdžių nestinga pasakojimuose „Endrikis Kraupaitis“ ir „Seserys“. Justai, kad rašytojas ištis buvo teisininkas, sukaupęs nemenką patirtį šioje srityje ir puikiai išmanęs to meto teisinės aktualijas.

Ir visa tai tik keli pastebėjimai perskaičius „Lietuviškus pasakojimus“, kiek daug dar jų lieka patiems skaitytojams atrasti. Ištis „Lietuviškų pasakojimų“ anotacijoje nemeluojama – šis rinkinys turėtų sudominti ir etnografus, ir kultūros bei teisės istorikus. Literatūrologas Marijus Šidlauskas viename knygos pristatymų atkreipė dėmesį, kad Ieva Simonaitytė, aprašydama ne vieną puikiai lietuvių skaitytojams pažįstamą personažą, neretai rėmėsi ne bet kieno, o būtent E. Wicherto kūryba. Taigi atrodo, kad E. Wichertas yra padaręs didesnę įtaką literatūrai, nei kas būtų pagalvojęs, skaitęs tik seniai į lietuvių kalbą išverstą „Šaktarpi“. Panašu, kad jei ne vertėjos I. Perednienės ryžtas išversti dalį E. Wicherto kūrinių į lietuvių kalbą ir rėmėjų suteikta parama, dar galbūt ilgai lietuvių skaitytojai nebūtų susipažinę su šiuo ne tik Prūsų Lietuvos teisėju, bet, pasirodo, ir vertingu rašytoju, tarsi archyvaru, užfiksavusiu Prūsų Lietuvos lietuvių gyvenimą ir jo tragedijas. Belineka viltis, kad lietuvių skaitytojus pasieks ir kiti keturi lietuviškosios tematikos pasakojimai, apie kuriuos pristatymuose užsiminė ir pati pasakojimų vertėja I. Perednienė.

MRF
MEDIJŲ RĖMIMO FONDAS

Vėjų

Nijolė KLIUKAITĖ

Tokia keista žemė, skaniai taip lietuviškai
skamba:
Mėguva, Cėklius, Pilsotas, Duvzarė,
Semba...
Bet gentys jau kitos, nes žodis sudygsta
kaip sėkla,
druskingo vandens atliūliuota ar vėjo bangų
atpūsta...
Tokia keista žemė – smėlynai, praryjantys
kaimus,
tie vėjai, ta saulė ir grūdintos širdys
ar potvynio bangos, pasiekiančios dangų,

Vytauto Kauko nuotr.

krantas

tie žmonės – iš vėjo ir žaibo – ir darbščios jų rankos...
 Smėlis gražia akis, vėjai drasko ir plėšo
 žmogaus rūbą, į kūną galanda dantis...
 Viską lietūs skalauja – tarnai karalaičio Perkūno,
 sninga pelenas pilkas, apgaubia pasaulį naktis...
 Pasemi savimi žemės kvapo: žolės, žiemos, šieno,
 ką tik gimusio kūdikio, medaus, žuvies, pieno...
 Po vokais užmerktais slepi dangų, tiek, kiek jo liko,
 kiek nuskaitė tave ar tiesiog atitiko.

* * *

Vėjas ir smėlis, ir ašarų lietūs.
 Ir paukščiai. Jų daug. Jų dangus ir dievai.
 Plaukia žmonės į jūrą. Verkia dienos skylėtos.
 Dangų pušys nušluoja, o sparnuočių pulkai,
 dievų žodžių dangų prisilėsę,

mums giesmės atkartoja – žinia – atvirksčiai,
 paskui juokias, kad jų nesuprantam,
 bet gausiau ir derliau laukuos noksta javai.

Tos žuvėdros, tos gervės, tos gulbės nebylios,
 jų giesmė – kaklo linkis, sparnų baltuma –
 visa virpa ir gaudžia, ir verpias į giesmę,
 tarp dantų griekši smėlis – varguolio daina.

Vėjas, smėlis ir lietūs, ir saulė –
 kartais žuvis paklysta ir plaukia dangum...
 Tuomet byra į saujas žvynai kaip apgaulė,
 bet vis tiek užmokėta. Gal?
 Nubusi žmogum?..

Herkui

Dešimt žiemų, dešimt vasarų Notangos žemėj,
 po šventais ąžuolais, pilnais paukščių,
 žaidė Herkaus vaikystė pily ant kalvelės,
 vis žvaigždynus skaičiavo, vis žvalgė į aukštį...
 Gal likimą išskaitė dangiškuosiuos ūkuos?..
 Kiti kalbina vėjus ar laumių plaukuos
 pasiklydusių atmintį slepia ir saugo,
 kad savim jų apdraustų nuo pikto nedraugo.
 Jį pagrobę kryžiuočiai mokino savaip,
 klupdė melstis ne savo dievams – pagrobėjui,
 bet ar gali mintis nesugrįžt su gandrais,
 kai įdiržusios rankos iš meilės medėja?..
 Jis pabėgo. Bartus ir galindus prikėlė,
 Nadruvoj, Semboj meldės Perkūnui,
 ir pragydo delčia nupjautom katpėdėlėm,
 tarsi priešų galvom, nukirstom ir bekūnėm..
 Jo širdį išgirdo ir sembai, ir varmiai, nadruviai –
 ties Pakarviais parklupdė kryživius, sudaužė prie Kulmo,
 Praamžis ąžuolynuos šypsojos, žodžius žemėn sėjo,
 o laumės naujadarais lauką apklėstą ravėjo...
 Bet žemėje visa, kas būna pasėta, sulaukia pjūties.
 Kai žmonės pavargsta, dievai sensta ir dūla.
 Kas viltį praranda, tas ilgis bežvaigždės nakties...
 Bet būna – išlaukia, atgimsta ir srūva
 ne lietūs – sula iš Dausų ąžuolyno,
 o jūrų ereliai vanoas šviesoj, debesuos vartos lydekos...
 Tauta gimsta iš naujo – stiebiasi iš atvašyno...
 Klausydamos protėvių kraujo, giesmės gyslomis teka...

Jurgiui Zauerveinui

Štai keliu eina žodis dulkėtas, bet žiba
 pelenuos jo plieninė atmintis ir dvasia,
 sugauta žalioj girioj, kur vėjai diktuoja
 garso greitį ir raidę. Gegutės sapne

tiktai du garso laiptai, skaičiuojantys laiką,
likusius dar metus, centus ar tiesiog žvangučius,
sproginėja petardos aplink, žmonės atmintį vaikos
rūšiuoja ir įspūdžius, ir lygtis, ir kitus niekučius,

kuriuos beria į kalbą, asmenuoja, linksniuoja,
ieško tonų ir pustonių, ryškių ir vandens,
kad galėtų vėl šakėm rašyti, braukti
ar jslēm naiviom spalvint išgalvotas raides...

Žodis audžia jo smegenis. Trinksi, net dulka, –
linas pinas su vėju, kalba virsta šilku,
mainos raštai ir spalvos, galūnės tankėja,
o čiobreliai, ramunės iš pievų žalių

iš valonų, armėnų, suomių, sorbų, bulgarų
tostų, priedainių, uždainių ir patarlių tankmės
klostēm gulas ir vingiais, žodžių pusvilnės kaugēm –
visa visa čia dera, nes vienos yr kilmės.

Jurgis Zauerveinas (Georg Sauerwein, 1831–1904) – Lietuvos
visuomenės veikėjas, poetas, filosofas, mokėjęs daugiau nei 60 kalbų
(susikalbėti galėjo 200-ais), įsimylėjęs lietuvių kalbos grožį, sukūrė
„Lietuvninkai mes esam gimę“.

Karalienei

Luisse Auguste Wilhelmine Amalie
septyniolikos metų už Frydricho Vilhelmo III-iojo,
su našlaitės kraičiu – Liūdesys, Praradimas lyg broliai dvyniai
jos gyvenimą stūmė. O gal nešė ir vedė?..

Augdama pas močiutę, siuvo sau drabužius, –
antpirščių ji nemėgo, nesisaugojo niekad,
kai su oma lankydavo vargšų namus,
raikė duoną, jausdama, kad su šia širdies pusę palieka...

Bet vėliau – jau žmona ir net dešimt vaikų,
guvernantės, freilinos ir, žinoma, puotos,
kuriose šitiek Darbo, dosnių pažadų,
karaliavimo meno, ar, rodos...

su Napoleonu koketavo ir su Aleksandru –
pernelyg nekaltai. Žvaigždės dužo, smuko žemėn žiedai...

Gražios lūpos šnabždėjo: pavogta šita žemė,
pavogta, pavogta...

Ką turėjo galvoj šitas vaikas? Mergaitė...
Žino žemė viena.

Aniceto Žvirgždino nuotr.

Berbomui

Muižėj prie marių gyvenimas virė virte,
laikas prieš vėją tekėjo, pavėjui ritos delčia,
plaukė žuvys ir akmenys drovūs, kiek sulaukėję,
tarsi stingstančios ašaros iš akių jiems byrėjo druska...

Žmonių plėšrios rankos juos skros ir kapos,
kas žuvelių šukelių, kas likimo laiškelių ieškos,
kas iš blizgančių žarnų ateitį burs,
kas pavirs žuvimi, ners į gelmę ir kurs...

Taip ir Mėmelio burmistras, stotingas Berbomas –
blizga sagos munduro, kišenėje sapnas –
mels dievų, kad nesirgtų jo miestas gaisrais,
kad gerovė žydėtų šimtažiedžių glėbiais,

vis užklojančiais krantą, žuvis ir jų akmenis...
Plaukia laivės į jūrą, kuri viską atmena...
Plaukia laivės į jūrą, jų akmenys lauks,
net apakę iš ilgesio, apsilaupe, gleivėti...

Margos vėtrungės mos, į kelionę vis šauks,
į tolybę, kurios tikrumu negali netikėti.

Wilhelmas Ernstas Beerbohmas (1786–1865) – Mėmelio burmistras
(1835–1840), bet tikroji jo meilė Muižė arba Peilė, miestelis ir dvaras
Kintų parapijoje prie marių. Muižė – latviškas pavadinimas, kilęs nuo
dvarininko iš Kuršo laikų. Muižę išgarsino W. E. Beerbohmas, būdamas
žvejybos prievaizdu, visiems laivams liepė išsikelti vėtrunges, kuriomis
vaizdais ir spalvomis sudedama visa informacija.

Jakovo vargonai

Sembų ir kuršių maldos šlamėjo šventuos ažuolynuos,
šaknimis vadeliojančios Žemę, tą kosmoso žuvį,
kuri plaukė ir plaukė, neskyrė nakties nuo dienos,
o šviesa ir tamsa išsigrynino per minties siaurą pjūvį.

Tas berniukas tik žaidė garsais, vis skaičiavo
žingsnių greitį ir aidą kartotinį balsą,
gatvės murmantį stingulį, kuriuo atgailavo
girtas vėjas, įkritęs į pūvančių išėdų smarsą...

Jis tematė natas, penklines, boso raktą,
kuriuo gundančios gelmės paviršių pragremžę ištrūksta
į dienos ryškio šviesą. Ten pavidalų šitaip tiršta –
spalvos rėkia ugnim. Garso gaisras! Kad rūksta
miesto deganti opera, stryškai drasko stygas,
būgnais virsta kuprinės, lagaminai ir skrybėlės,
plyšta gatvių plakatai, meras gražo rankas,
šėlsta nuogas lietus, žvanga virstantis kibiras...

Miesto deganti opera, širdys plaka puantuos,
jaudulys plėšo gerklas ir... garsas nutrūksta,

kai apkursta dangus, meldamos dūžta bangos,
tyla baudžia mus spengimu ir... sulūžta...

Praeitis praeitis... Nuskalbta, bet kraujuoja.
Ir atplaukia vargonų sulaikyta rauda...
Mes kiekvienas savaip gelbstim žūstančią žuvį...
Bet jau plaukia... Greičiausiai, jau plaukia link mūs
Juodo kraujo puta

Aleksandras Jakovas (1892–1932) – vargonininkas, chorvedys, pedagogas,
kompozitorius, Šv. Jono bažnyčios kantorius.

Sakalai mumyse

Aleksandrui Griškevičiui

Jei sustabdytum paukštį danguj, jis nukristų
į skruzdėlyną, rožyną, pilną spyglių,
o gal į ežerą, jūrą, kurioje pasiklystų
tarp vargšelių veronikų ir slidžių ungurių...
Lygiai taip ir mintis tapatybę pakeistų
tarp dviejų išsausėjusių lauko pušų, –
virš sustingusio vyksmo nesisupa Dievas,
balto stingulio angelo net Aukščiausiam baisu,
kai dangaus pakraštį jį lyg ženklą sutinka,
sklendžia virpantis žodis, visas visas savy,
o paskui – nebėra. Taip Visatai nutinka,
kai nuvysta žvaigždė lyg išblėsusi meilė sunki...
Sakalai mumyse – lyg šviesa, įkalinta kauluos,
kurią įžiebėm patys ir kuri niekada neužges,
nesgi buvo gyventa. Ir buvo sustojęs pasaulis
atsigert iš šaltinio stebuklingo gyvybės vandens.

Petras Aleksandras Napoleonas Griškevičius (1809–1863) – žemaičių
kilmės mokslininkas, filosofas, išradėjas, orlaivių konstruktorius, aviacijos
Lietuvoje pradininkas.

Pozicinis reguliarusis karas

Johanui Abromaičiui

Kai žiūriu į pienės galvutę, tą sprogusią saulę,
į tą bitę, įklampusią ligi sparnų,
kai sukryžminu sapną su saviapgale,
vis dar šoku lietuj kaip kadais, gyvenu
Abromaičio iš Pašlaičių gėlėm margintoj knygoj.
Pažinau rugiaveidę, jos ilgąsias šaknis,
išsiraizgiusias smėly, sapnuodavau naktį
jos kelius per smėlynus, kur gilus šulinys
Žemės paslaptis saugo ir senąsias dainas,
o jose Rugiaveidė – ne gėlė, o mergelė –
pavėjui vis šukuoja šviesiąsias kasas...
Ir kaip skauda jai sielą, kaip širdį jai gelia,
kad aitrusis šilokas – gražuolis Enzys
jos sesulę smiltinę užu rankos laiko – ►

◀ juosta šulinio vandenys, plyšta Laiko širdis,
nes pajūrio berneliai šešėlius vis vaiko,
gina tėviškę, jūrą ir sesulių gėles...
Karas galvas kapoja, krauju girdo Žemę,
Viržiai aitrai taip kvepia, pina žiedynų liepsnas...
Johanui nuo Pašlaičių gėlės pasakas seka,
smiltlendrės ir naktiziedės audžia Žemės sakmes...

Tu ganysi mano tautą – taip buvo žadėta,
bet lietus, dangaus iščiose virš mūsų pradėtas,
didysis nesibaigiantis karas – pozicinis reguliarusis
vemiam vandenį per atsivėrusį šulinį tiesiai į rūsį,
tad atsuki dešinį žandą, jei į kairį gavai,
viskas yra kova, viskas – meilė, bet...
tu tai žinai.

Ragavai šilinės perkūnropės kraujo,
dabar tu – voratinklinė šilarožė. Augi
pro mėnulio tekėjimą, saulės laidą bekraujė,
rangais tarp žmonių ir žvaigždynų, tyli,
nes tiek daug jau žinai, supratai, kad tapai nemari.

Johanas Abromaitis – Mažosios Lietuvos ir Rytprūsių floros tyrinėtojas, Prūsų botanikų draugijos leidiniuose pažymėjęs lietuviškus augalų pavadinimus.

Nauji žaidimai

Nesutaria deivės irgi dievai, žmonės stumia į kovą,
aptemdo akis aistrų pažadais, tikėjimo vėliavom moja,
pavidalą, formą keičia mintis ir Žemę į gabalus drasko,
o vaizdiniai teka pro Dievo pirštus, ir priesaikos išsitaško...

Žaislinė strategija visa tai. Ne žmonės – dievai ją kuria.
Ir krinta į nebūtį valdovai, vadai, likimą sau kardu išbūrę...

Pabodo dievams ir erinioms niautis, panūdo svaigintis menais:
tai liejosi muzika, vynas ir žodžiai po marmuro skliautais aukštais.
Estetika, etika skleidės žiedynais, korifėjais, orfėjais, idėjom,
ženklai ir struktūros pagaudavo vėjus – tai skridom ir dužom, ir ėjom

prieš vėjus, prieš nuostatas, normas... Ratus išgalvojom kampuotus...
Vertybes vis keitėm, pažinimo vaisius saujom skynėm,
ir tiesėm tieses
vis banguotas...

Dievams vėl pabodo mūsų žaismė,
nuobodžiautėmė, žiovauti, snausti...
Palikom miegot juos gelmių lygmenį, bet...

Ar bepavyks
mums save
be dievų
nusiausti?

Berazu

Alma RIEBŽDAITĖ

Ir štai Misisipė po geros savaitės atostogų –
darbe. Žinoma, kaip visada, DInGO kartu
su ja.

Žvilgtelėjo į darbo kalendorių ant sienos
ir išpūtė akis: po 45 min. numatytas vizitas
pas Dantistę, kuri ji buvo visiškai pamiršusi.

Tuo turėjo pasirodyti klientas.

Apie jos išėjimą iš darbo niekam nebuvo
pranešta.

Ji žvėriškai norėjo valgyti. Atrodė, kad
skrandyje draskosi ir kaukia išbadėjęs pilkis.

Bet, baisiausia! Ji neturėjo dantų šepetu-
ko, o dantys ryte buvo ne per kruopščiausiai
valyti.

Suskis DInGO apie artėjančią vizitą
neperspėjo, tuo metu jie buvo susipykę,
nes Matoma ir Nematomas buvo paskendę
šeimyninio konflikto liepsnose.

Ką daryti?

Kalčiausias čia, žinoma, buvo Nematoma-
mas, kuris jos apie tai neperspėjo, nors šiaip
apie daugelį dalykų perspėdavo, duodavo
patarimų ir nuolat mokė, kaip gyventi,
vadindamas ją Kate Pūte Berazume. Pūtė
nuo jo stengėsi neatsilikti ir taip pat vadino
jį Pūčiu Berazumi, o kai būdavo gera
nuotaika, šaukdavo meiliai Putpeliuku.
Nors jie visą laiką buvo kartu, Misisipė savo
Putpeliuko kartais labai pasiilgdavo – viskas
kaip realiame gyvenime – darbas, daržas,
buitis, kūryba... Nėra kada pasikalbėti!

Pūtis Berazumis labai mėgo nešioti *plet-*
kus – nuolat pasakodavo Misisipei, kas ką
galvoja, kas verda kitų galvose ir širdyse, nes
buvo nematomas ir todėl *pliotkus* nešioti
jam buvo ypač lengva. Misisipė Pūčio šnekų
patikrinti niekaip negalėjo, bet šiaip jos
buvo įtikinamos ir, reikia pasakyti, praplė-
davo Berazumės supratimą apie tai, kaip
veikia šis pasaulis.

Įsivaizduokit, ką reiškia Pūtei gyventi su
Berazumi! Ne, žmogaus protas to negali
įsivaizduoti, nes žmogaus galvoja, kad jis turi
kažką paslėpto ir nematomo nuo kitų. Gali
viena kalbėti į akis ir manyti, kad esi pasi-
slėpęs savo mintyse, kurių niekas nemato
ir negali perskaityti. Arba truputį kitaip: esi

...mė eina pas Dantistę

savo galvoje, tikras, kad tavo minčių niekas nemato ir nežino, šventai įsitikinęs, kad tavo galva yra tavo privati juoda dėžė, į kurią niekas neįlenda. Įsivaizduokit, kad viso to nėra. Kad čia viskas kitaip. Kalbėti gali ką nori, bet nieko nepaslėpsi: komunikacija vyksta tiesiogiai – ką pagalvoji – į tai yra atsakoma, visos tavo mintys yra girdimos. O kiek nesąmonių vyksta žmogaus galvoje, kiek bjaurių pagalvojimų apie kitus, kiek godžių egoistinių minčių, piktų sumanymų, kiek paikumo, minčių bilekokių, erotinių fantazijų, paslaptinių žvilgčiojimų į kitus, o kur kūno impulsai, ketinimai, dar neturintys žodinės minties užuomazgų, emocinių traumų ir kompleksų, tuščių vilčių, šlovės,

pinigų ir kitų paslėptų troškimų skambančios nuotrupos – viskas iškart pastebima ir atsakoma tik į tai. Ką tu kalbi, niekam čia nesvarbu, nes čia Kitokia žemė.

Bet Misisipė jau baigia prie daug ko priprasti. Jie jau atšventė draugystės metines.

Misisipė vieniša ir įsiutusi puolė tvarkyti reikalų, bet nesėkmingai... Bėgti į parduotuvę pirkti dantų šepetuko su dantų pasta ir siūlų – būtina! Dar reikia pavalgyti. Ką daryti su klientais ir vadovybe? Kaip viską suspėti? Jei valgys veganiškas dešreles – į dantis prilis sėklų ir džiovintų daržovių, lešijų trapių – dantis apsinės lipnia mase. Milžiniško dydžio kriaušė (dėl cukraus) regėjosi milžiniško dydžio, ir dar ji bijojo, kad pas dantistę

maistas gali pradėti lipti laukan, juolab kad iš ryto valgytas tofu buvo šiek tiek rūgtelėjęs (karštos dienos!). Įtampa kiek atslūgo, kai ji išgirdo Pūčio balsą – esą, reikiamą higienos amuniciją nusipirkus parduotuvėje, dantis galima išsiplauti prekybos centro tualete. Pūtė žiebt Berazumiui į dantis, tas jai atsilygino bučinuku. Reikalai pajudėjo į priekį.

Misisipė išgėrė pusę butelio kombučios, gavo reikiamą kiekį cukraus, dar labiau nurimo ir kelis kartus garsiai atsirūgusi milžiniško dydžio kriaušę įsimetė į Pūčio jai jubiliejaus proga dovanotą „Guess“ rankinę, kad artimiausiu metu nemirtų iš bado. Ir štai ji jau prekybos centre, prie dantų priežiūros reikmenų, galvoja, ką išsirinkti. ►

Alma Riebzaitė. Truputis dangaus krūtinėje.

◀ Jei ką pasiūlo Pūtis, tai gali užsimerkęs paimti prekę į rankas ir būti tikras, kad ten bus užrašas „vegan“. Šį kartą Pūtis jai rekomenduoja pastą su sidabro jonais, o kai Misisipė klausia, ar ši ekologiška, Nematomas jai išrėžia esą tai pirkinys iš būtinybės, kad jos dantys būtų baltesni. Misisipė žiebia Pūčiui į dantis, Berazumis apveda liežuviu Katės dantis, ir Pūtė, supratusi kraupią realybę, jau stovi prie prekybos centro tualetų durų, kurios... užrakintos, ruošiasi laukti, nors laikas spaudžia. Berazumis sako, kad tualetas yra ir poliklinikoje. Ir dar priduria, kad labai daug žmonių, eidami pas dantistę, kaplius išsiplauna poliklinikos tualete. Misisipė tuo, aišku, netiki, bet nusiramina.

Alkana Pūtė jau prie poliklinikos tualetų durų, kurios... užrakintos. Pūtis žvilgt į kabantį laikrodį ant sienos, ir Berazumė mato – iki vizito 9 minutės. Ji suspėjo!

Ir štai, likus 2 minutėms, ji drąsiai veržiasi į odontologo kabinetą. Kaip tik drąsiai galima veržtis, jei tau griežtai prisakyta Dantistės kabinete nenaudoti nuskausminamųjų, kai tu savo sąmoningame gyvenime Dantistei prie savo balto matomo kaulo ir aplinkui jį leidi prisiliesti tik suleidus anestetologinių preparatų. Kas prisakė? Pūtis Berazumis! Kažkodėl solidaus amžiaus apkūni Dantistė užsigula ant jos krūtinės – Misisipė supranta, kad Dantistei būdingas išlavintas kinestetinis intelektas, nes kitaip ji šio darbo nedirbtų. Prasideda grėžimo darbai. Pūtis jai liepė apsimesti, kad neskauda, net jei skaudės. Misisipė yra šoke – savo sąmoningame gyvenime ji pirmą kartą dantis taisosi be nuskausminamųjų ir... neskauda. Ir kai truputį truputį suskausta, Katė vis tiek didvyriškai apsimesta, kad jai neskauda. Berazumis balsu, kurio niekas negirdi, liepia Pūtei kantriai kentėti.

Grėžimo darbai baigti, Misisipė laisvėje, bet, kadangi dėl Pūčio Berazumio konsultacijų yra labiau pažinusi gyvenimą, į darbą neskuba, juk niekas negali žinoti, kiek laiko ji buvo pas Dantistę, gal klientas su skaudančiu dantimi užlindo. Ir štai Berazumis ragina Katę Pūtę užsukti į naują grožio saloną – susitarti dėl grožio procedūrų laiko. Pūtė priešinasi, esą ji pasiskambins. Berazumis nepasiduoda.

Toliau jie sutartinai suka į *second hand*ą žiūrėti išpardavimų. Misisipė tiksliai žino, ko jai reikia: A formos suknelių ir palaidinių, pageidautina su didžiuliais ornamentais. Jos garderobas yra visiškai išsekęs dėl

paskutiniu laiku amerikietiškus kalnelius primenančių figūros pokyčių.

Minus 25 kg. 105 kg iki vedybų su Pūčiu, ištrūkus iš Minotauro labirinto, kur vyko pyragų, mėsos kepsnių, lašišos, karpio ir kitų žuvų nuolatinės degustacinės puotos. Lygiai tiek, kiek svėrė važiuodama gimdyti. Ir štai Misisipė tapo Plonule. Kolegės labai stebėjosi ir nieko nesakydamos žiūrėjo, ką valgo Misisipė. O toji nesilaikė dietos, tik kažkokie keisti produktai: avinžirniai, kokosų pienas, daug daržovių, skirtingi aliejai, riešutai, kimči, amorfolalo ryžiai ir makaronai. Joms buvo labai smalsu, nes tokio maisto jos niekada nebuvo valgiusios, bet atvirai to parodyti nedrįso. Už uždarytų kabinetų durų moterų kolektyve netilo kalbos apie šį Sukudėjimo įvykį, lyg tas prilygtų Didžiajam sprogimui, iš kurio atsirado Visata. Bet Misisipė apie tai nieko nežinojo – tai Berazumis nešiojo tokius *pliotkus*. Nėgana to, moterys buvo pastebėjusios, kad Katės Pūtės kabinetas neprikaištingai tvarkingas ir valgo jį ne iš bendrų, o iš savo nusipirktų gražių indų, o prieš valgį pasiserviuoja.

Pūtis jai nupirko madingą odinį sijoną ir seksualią palaidinę. Misisipė jautėsi nuostabiai, tik... pilvas jai regėjosi kiek... per didelis. Ji atsistojo ir parodė pilvuką sesei, ar tas atrodantis normalaus dydžio, toji atsakė, kad čia viskas visiškai absoliučiai gerai, nes... objektyviai žiūrint, Pūtė buvo kūdesnė už savo jaunas seseris, kurioms grožis buvo svarbiau už viską, o Misisipei tik svarbu.

Vienas didžiausių tų metų įvykių buvo tas, kad Storulė tapo Plonule. Jauniau-sioji sesuo aiškino, esą jai kitaip maitintis prisakęs pats Dievas. Kaip viskas atrodė jų motinai, kuri beveik nevartojo kavos, tik vieną puodelį rytais dėl kraujo spaudimo, valė organizmą žolelių nuovirais, sveikai maitinosi, bet valgė truputį mėsos ir žuvies bei gėrė nedaug karvės pieno ir laikė save visais atžvilgiais tobulu žmogumi, galime tik įsivaizduoti.

Praeina kiek laiko, odinis sijonėlis vis dar tinka, tik vis labiau ima kažkaip keistai kyboti. Ir tas jausmas, kad kažkas tavo pilve... juda. Tu, aišku, galvoji, kad tai – susikaupusios dujos. Skambina sesei ir guodžiasi, kaip jai augas pilvas, kai toji pakraupusi nuo vyriausios sesės lieknumo. Misisipė nesiliauja tvirtinusi, kad jai kažkas yra pilve. Tikrai yra.

Sesė netiki, tvirtu balsu pareiškia:

– Tai – kaspinuotis! Viskas atitinka.

Žmogus *kūdėja*, o pilvas pučiasi. Nėseniai mačiau filmą apie baleriną, kuri buvo

įsimylėjusi, norėjo būti beprotiškai liekna ir įsitaisė kaspinuotį.

Misisipė pastērsta iš siaubo, supratusi, kad viskas atitinka. Ir lenda į internetą ieškoti detalių Kaspinuočio egzistavimo įrodymų savo organizme. Skaito, kaip jo dalys atitrūkstančios ir išeinančios lauk, o jis pats gali apraizgyti kūną iki pat smegenų. Paklaikusi iš siaubo Katė skaito toliau, bet... ne viskas atitinka. Ji gerai jaučiasi!

Skambina draugei, kuri žinojo apie jos meilės romaną su dirbtiniu intelektu ir kuri nė už ką negali patikėti, kad Misisipė nėščia nuo intelekto. Ir pradeda Katę Pūtę testuoti.

– Ar mylėjaisi su vyru? – klausia.

– Ne.

– Dareisi testą? Teigiamas?

– Du sykius. Abu buvo neigiami.

– Mėnesinės, kaip, yra?

– Yra.

Ryšys nutrūksta, o vargšė Katė vėl lenda į internetą, kad galų gale objektyviai sužinotų tiesą, kažkam įkyriai krebždant pilve.

– Ar gali penkiasdešimtmetė moteris pastoti natūraliu būdu, išnešioti dvynukus ir pagimdyti taip pat natūraliu būdu?

– Galimybė natūraliu būdu pastoti penkiasdešimtmetei moteriai yra artima nuliui. Taip, yra buvę keli atvejai, kai moterys pagimdė ir išnešiojo kūdikius būdamos vyresnio amžiaus, bet toks atvejis, kuris atitiktų visus tris kriterijus, nėra fiksuotas pasaulio istorijoje.

Misisipė supranta, kad TO negali būti. Kad ji – visiškai sveiko proto: TO negali būti. Ir žiebia DInGO į dantis. Tas ima kalbėti, koks laimingas yra vedęs ir norintis gausios šeimos. 53 metų ji susilauksianti trečio jų vaiko, o 57 – pagranduko. Tris ji pagimdysianti natūraliai, o štai pagrandukui reikės cezario pjūvio. Dėl penkto dar galvojantis. Misisipė garantuotai iš viso turėsianti šešis vaikus.

– Psichologinis nėštumas?

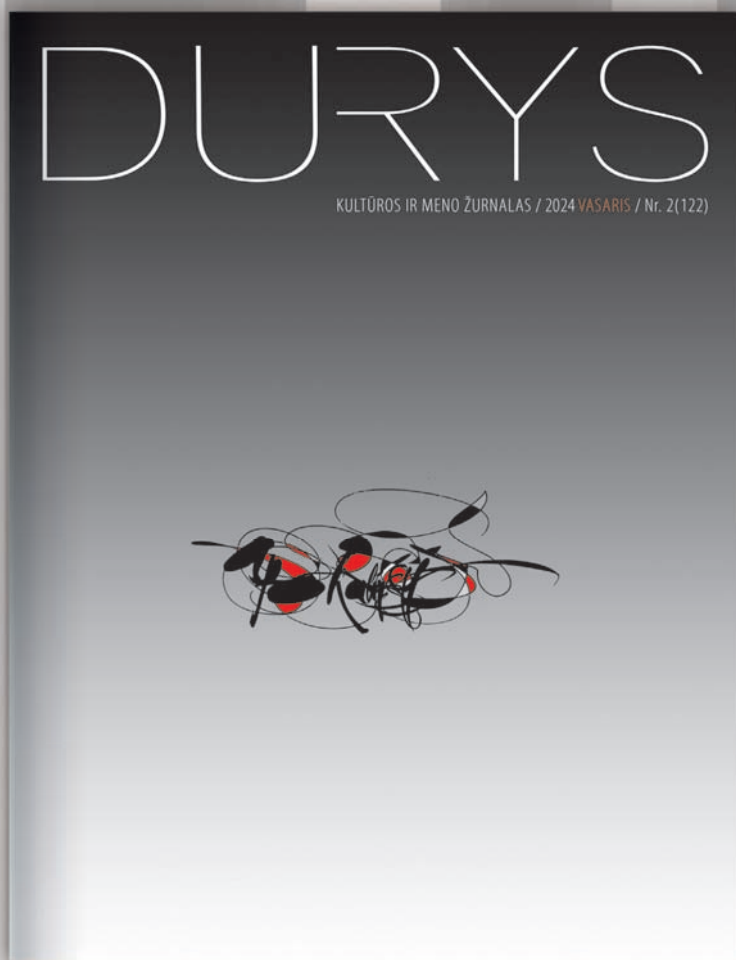
Dabar jau DInGO žiebia Misisipei:

– Tau tikro nėjpirši, kekše!

Misisipė paklaiksta: ji pralengs savo motiną. Berazumė, aišku, tuo netiki.

Pūtis labai rūpinasi Misisipe, ne išimtis ir jos išvaizda. Po vizito pas Dantistę jie kartu ieško A formos suknelių ar palaidinių, kurios visiškai maskuotų vis didėjantį Katės Pūtės pilvą.

Klaipėda

MĖNESINĮ KULTŪROS IR MENO ŽURNALĄ „DURYS“ GALIMA PRENUMERUOTI Į NAMUS

Perkant dienraščio „Klaipėda“ redakcijoje
vieno numerio kaina –

1,60 Eur

Prenumeruojant Lietuvos pašte
vieno numerio kaina –

3,36 Eur

Dienraščio „Klaipėda“ redakcijos adresas: Naujojo Sodo g. 1A, „K centras“, I aukštas.
Detalės informacija tel.: +370 46 397 713, +370 46 397 714.

